MIRCEA LUCA

CELE PATRU DIMENSIUNI ALE MEMORIEI

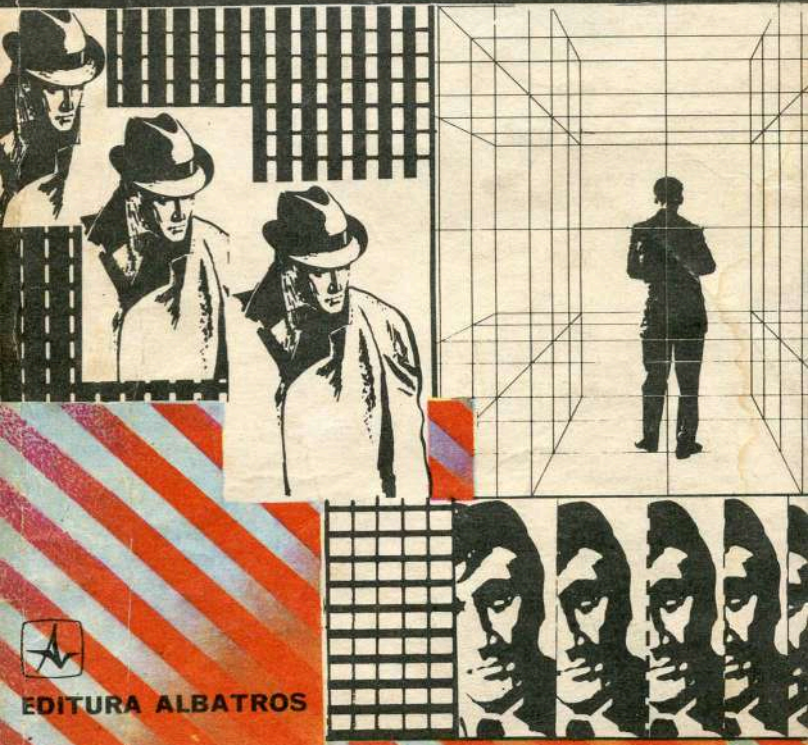

EDITURA ALBATROS

AVENTURA

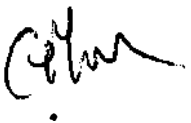

Coperta de GH. MARINESCU

COLECȚIA AVENTURA

MIRCEA LUCA

CELE PATRU DIMENSIUNI ALE MEMORIEI

EDITURA ALBATROS
BUCUREȘTI • 1980

„J'ai plus de souvenirs que si j'avais mille ans.
Un gros meuble à tiroirs encombré de bilans
De vers, de billets doux, de procès, de romances,
Avec de lourdes cheveux roulés dans des quittances,
Cache moins de secrets que mon triste cerveau,
C'est une pyramide, (...)"

Ch. Baudelaire

Erau trei, în haine cenușii de ploaie. Soarele scăpăta, pe cînd unul din ei urcă treptele dinspre trotuar și lovi capul înnegrit al leului de la intrare de trei ori.

Înăuntru, zgomotul s-a auzit impasibil și ritmic. În același timp au fost văzute ultimele raze ale soarelui întîrziind pe suprafața rece a unei oglinzi. A fost aprins opaițul de gaz. O bătrînă a îngenuncheat în fața unei icoane care o privea cu ochi neputincioși.

Văd interiorul. Nemișcat. Ca-ntr-un tablou.

Poate că acel tablou, întunecos, înnegrit de fum, dar marcat de un interval luminos în mijloc, descoperind contururile neclare ale unei mese, spătarul unui scaun, silueta masivă a unui om cu coatele prăvălite pe masă — merită mai multă atenție.

Pictorul a zugrăvit cu deosebită iscusință mizeria îngrijită a unei locuințe umile. Zidurile încăperii, îngălbenite de var, sînt întretăiate din loc în loc de crăpături minuscule. Liniile lor, corupte de lumina slabă a opaițului, par fără sfîrșit. Aceeași lumină, prin răsfrîngerile sale palide și concentrice, împrumută odăii o structură maies-

tuoasă care nu îi aparţine, încercînd parcă să estompeze sărăcia acestui adăpost primitiv.

Patru personaje. Cel de la masă. Bătrîna îngenunchează în colţul din stînga, în faţa icoanei. Două făpturi cenuşii, fără vîrstă, întinse pe un pat în celălalt colţ al încăperii. Lumina opaiţului ajunge la ei ca o pîclă alburie, contururile chipurilor se disting cu greu. Însă în umbra care îi înconjoară feţele lor capătă trăsături esenţializate. Portrete şterse, ca dintr-o cetate veche, de prea multe ori asediată de turci.

Pictorul s-a oprit îndelung asupra unor elemente fără importanţă la prima vedere : un papuc ostenit plutind fără speranţă pe podea, în apropierea patului ; un vas de flori pe masă. Florile sînt ofilite ; culoarea lor bolnăvicioasă, spasmul încordării lor strîmbe, petalele rare şi răsucite, îndreptate înspre lumina opaiţului îţi strecoară parcă-în suflet o senzaţie ciudată. Este momentul în care îţi dai seama că sentimentul de nelinişte şi amărăciune pe care ţi l-a sugerat tabloul nu-l inspiră lumina rarefiată, împrăştiată de-acel opaiţ care veghează în mijlocul încăperii. Există o tristeţe în lucruri, o spaimă în dispunerea lor dezordonată în diferite părţi ale camerei : un pantalon de pijama aruncat pe pat poate să însemne neputinţă ; o scrumieră plină de mucuri albe de ţigări, răsturnată într-o gaură a podelei — o extenuare vecină cu deznădejdea.

Eu am uitat de mult acest tablou. Am vrut să-l uit de mult. Însă în numeroasele mele nopţi de insomnie, cînd cearceafurile se încolăcesc în jurul meu, cînd perna îmi

astupă nările avide de aer, cînd pătura devine o fiară primejdioasă căreia-i simt inima bătînd fierbinte deasupra inimii mele, cînd ferestrele camerei se deschid încet, lăsînt imaginile să se învolbure deasupra capului meu, o spaimă îmi acoperă ochii adormiți, ca o perdea rece de lacrimi. Plîng în somn pentru că nu îndrăznesc să plîng cînd sînt treaz. Atunci toate amintirile mele se transformă în întrebări.

Capitolul I : ALEXANDRU

Asta este tot ce se știa atunci, îmi spuse Alexandru N. Nici acum nu se știe mai mult. Se petreceau atîtea grozăvii, încît dezastrul individual al unei persoane cunoscute nu ne tulbura peste măsură. Mulți dintre noi zăceau în închisori. Însă și mai mulți erau îngropați anonim cu o gaură în ceafă și cu un diagnostic de pneumonie în dosarele Siguranței. Mișcarea noastră a fost, pentru un timp, dezorganizată de loviturile precise și brutale ale poliției. Tatăl tău a fost victima unei astfel de lovituri. Nu se știe nici pînă astăzi cine a conceput-o, cine a pus-o în execuție. Modestia acestui gen de artiști este aproape exemplară. Dar bănuim că nu poliția. Siguranța Statului ar fi dat orice să pună mîna pe George. (Alexandru se opri, își aprinse o țigară și, prin pîcla de fum sacadată de o tuse spartă, doi ochi albaștri mă priviră insistent.) Dar îl vroiau viu. L-ar fi arestat fără îndoială, cum o mai făcuseră de cîteva ori înainte. Fără să obțină nimic de la el.

Ziarele nu au făcut vîlvă în jurul crimei. Li s-a pus botniță... sau — nu erau interesate de moartea unui simplu muncitor, atunci cînd aveau atît de mult material... mai de soi.

Ce ai mai vrea să-ți spun ? (Alexandru N. se întoarse spre mine și mă privi iar.) Că era un prieten foarte bun, că îl cunoșteam de aproape douăzeci de ani... Că am fi fost poate și mai buni prieteni, dacă viața nu ne-ar fi despărțit, unindu-ne. Este greu pentru cineva din afară să ne în-

țeleagă. Viața noastră era un șir lung de urmăriri și de ascunzători, care se termina de multe ori cu un gol ascuțit în suflet, cînd sudoarea trupului nostru istovit se amesteca cu sîngele temerității noastre.

Este trist că un număr atît de mare de oameni a trebuit să moară pentru ca alții să trăiască. Mai trist — gîndul că cei care au murit au fost dintre cei mai buni... Istoria pare o fiară nemiloasă care mestecă și amestecă viețile noastre individuale, fără a pune prea mult preț, fii sigur, pe visurile, spaimele și iubirile noastre. Dar acestea o rod, tot atît de ferm cum scoarța copacului roade tăișul toporului...

Tot ce ți-am spus pînă acum nu are nici o legătură cu obiectul vizitei dumitale. Trebuie să rabzi însă pisălogeala unui bătrîn singur...

L-am cunoscut pe George cu aproape douăzeci de ani înainte de... În tot acest timp l-am văzut poate de douăzeci de ori. Uneori treceau ani întregi, fără să auzim unul de altul.

Ne uneau un ideal comun — și o spaimă comună.

L-am întîlnit într-o bodegă întunecoasă, cu cîteva zile înainte de... Aceste întîlniri nu erau neobișnuite. Se întîmpla de multe ori ca un om al nostru să aibă nevoie de ajutor : bani, o ascunzătoare, acte false. Întîlnirea fusese fixată la cererea sa, îmi amintesc foarte bine, deși s-au scurs atîția ani de atunci.

Era palid, slăbise mult și ochii îi erau încercuiți de dungi violete. Ploaia bătea monoton pe pavajul din fața bodegii și noi ne priveam în tăcere :

— Te-ai schimbat mult, i-am spus.

Mesteca linguriță de zahăr în ceașca de cafea, absent.

Am aprins fiecare cîte o țigară și, în lumina pe care chibritul o aruncase pentru o fracțiune de secundă pe chipul său, am văzut urmele nesomnului, hărțuielii, bolii.

— Știi că am obținut foarte greu această întrevedere, mi-a spus, cu un glas neutru și obosit.

Nici nu era de mirare. Treceam printr-o perioadă dificilă. Teama de trădare pătrunsese în organizaţia noastră. Cîţiva dintre prietenii noştri cei mai buni fuseseră închişi sau dispăruseră în accidente ciudate. Avea să fie rîndul meu, mai curînd decît o prevăzusem — şi mulţi s-au grăbit să tragă concluzii pripite în legătură cu tatăl dumitale... cu tatăl tău.

— Probabil că voi muri, a adăugat.

— Vorbeşti prostii.

Ştiam că nu vorbeşte prostii.

— Mă urmăresc, de mai multe zile, trei bărbaţi în haine cenuşii de ploaie. Nu-i cunosc. Nu i-am văzut niciodată. Dar nu sînt noi. Sînt profesionişti. Oameni de meserie.

— Eşti foarte obosit, George.

— Ştiu că sînt foarte obosit, mi-a răspuns foarte obosit.

Continua să mestece linguriţa în ceaşca acum goală şi privea în pămînt.

— Pot să te ajut cu ceva ?

În încăpere se auzeau sunetele unei melodii la modă.

— Nu poţi să mă ajuţi cu nimic. Am vrut să te văd. Asta-i tot.

Îmi amintesc chiar şi acum, după atîţia ani : glasul său amar şi melodia aceea stupidă, rotogoalele alburii de fum plutind peste capetele noastre, zgomotul surd al celorlalte voci, încăperea scundă şi întunecoasă, zgomotul ploii pe pavajul din faţă. Imagini care se amestecă cu altele, străine de această întîmplare, imagini despre care nu vreau să-ţi vorbesc pentru că îmi aparţin numai mie şi unor făpturi de mult dispărute.

Dar pot să-ţi repet că-i aud şi acum glasul stins şi răguşit în bodega aceea cu pereţii scunzi şi afumaţi... şi melodia la modă prin anii patruzeci...

— Am vrut să văd un prieten, spunea.

Am ieşit mai tîrziu, cînd ploaia încetase şi ne-am plimbat pe străzile curăţate. Se întunecase şi luminile se aprinseseră prin case.

Mi-a mai spus :

— Îţi mulţumesc pentru această întrevedere.

Şi noaptea l-a înghiţit.

Nu-mi amintesc la fel de bine de prima noastră întîlnire, deşi cred că ţi se pare importantă pentru romanul pe care îmi spui că vrei să-l scrii. Eram foarte tineri pe-atunci... Au trecut peste cincizeci de ani. Cum mi-aş putea aduce aminte ? Păstrez însă o fotografie din epoca aceea. Lucram amîndoi la un depou al Căilor Ferate.

(Fotografia reprezintă o locomotivă cu aburi, cum se mai pot vedea cîteodată pe drumurile secundare. În dreapta se zăreşte o clădire cenuşie. E depoul Căilor Ferate, prin anii '20. În centru, cenuşie şi ea, învăluită în aburi, locomotiva pare, cu coşurile uriaşe din care iese un fir subţire de fum, un animal puternic. Prin geamul deschis al cabinei se văd doi băieţi îmbătrîniţi de mustăţi lungi, cu părul tuns scurt şi pieptănat cu grijă într-o parte, cum o cereau canoanele epocii. Fotografia e traversată, la mijloc, de o crăpătură adîncă, despărţindu-i pe cei doi. În colţul din stînga, jos, o inscripţie : Bucureşti, 7 mai 1923).

...Îi plăcea munca. Venise de la ţară ca să înveţe o meserie. Nu era băiat prost. Mai tîrziu a devenit mecanic de locomotivă. S-a căsătorit. A avut trei copii, din care unul a murit după şase luni, de scarlatină. Viaţa era grea, viaţa era scumpă. Nu s-a resemnat niciodată. A luptat mult, a muncit mult. Uneori jucam *rummy* seara : eu, nevastă-mea, George, nevastă-sa. Jucam *rummy* şi fumam ţigări ieftine.

A fost o epocă în felul ei fericită, în viaţa lui, în viaţa mea. Momentele acelea nu se vor repeta. Pentru că dacă mai joc şi acum *rummy* cîteodată, nu mai fumez ţigări ieftine şi nu mai sînt tînăr.

Capitolul II : DUMITRIJ

Crima a fost comisă în primăvara anului 1942. În luna martie. Lucram cu George la secția „Propagandă". Războiul înăsprise mult condițiile noastre de muncă și pentru noi era cumplit de greu, uneori, să întrezărești o rază de speranță. Cu cîteva zile înainte aflasem că cincisprezece dintre tovarășii noștri fuseseră arestați. Asta însemna că vom fi nevoiți să muncim de două ori mai mult — fusesem treizeci de oameni, în total — pentru că munca noastră nu putea fi întreruptă.

Ceea ce ne înspăimînta în acele zile mai mult decît raziile poliției era teama de trădare, pentru că eram siguri că arestările nu fuseseră întîmplătoare, și nu putea fi altfel ; măsurile de securitate erau foarte stricte, nici unul din noi nu cunoștea adevăratul nume și nici adresele celorlalți, însă Siguranța avea dosarele membrilor vechi ai organizației care mai fuseseră arestați. O problemă foarte importantă rămînea găsirea unor sedii sigure, ceea ce nu era ușor. Sediile trebuiau schimbate periodic, pentru că întîlnirile aproape zilnice ale unui mare număr de oameni în același loc nu puteau rămîne neobservate mult timp. Dar momente dintre cele mai riscante rămîneau tipărirea și distribuirea ziarelor și manifestelor, la care noi nu participam tocmai din motive de securitate. Iată de ce sectorul nostru era considerat o insulă ferită într-o mare furtunoasă. Oamenii care lucrau aici erau selecționați cu cea mai mare grijă. Oameni care își dovediseră fidelitatea în ani mulți și

grei de luptă. Poate că asta a fost greșeala noastră. Mulți din membrii secției erau binecunoscuți de poliție. O parte fuseseră arestați de cîteva ori, alții numai interogați sau pur și simplu puși sub urmărire și apoi uitați (pentru un timp) în norul de praf ce înconjura informațiile pe care poliția începuse să le adune cu conștiinciozitate cu mulți ani în urmă. Aceste informații ieșeau însă la suprafață din timp în timp, hazarduri de eficacitate în organismul ruginit și sclerozat al administrației de stat. Astfel că tocmai scrupulozitatea de care dădeam dovadă în alegerea membrilor se putea întoarce uneori împotriva noastră.

Sînt simple supoziții, pentru că adevărul întreg nu l-am știut niciodată.

George și-a dat seama că e urmărit. Ne-a anunțat că nu va mai putea veni. Exista un cod pentru astfel de anunțuri. George a format numărul de telefon al unui restaurant din București la o anumită oră. A cerut să vorbească cu o anume Valy. În momentul în care barmanul a invitat-o pe domnișoara Valy la telefon, noi știam că George e urmărit.

Omul nostru de legătură a ieșit din restaurant cu un ziar împăturit de două ori în buzunarul din dreapta al hainei, ținîndu-și pălăria în mîna stîngă. A fost dată alarma ; în dimineața următoare membrii secției noastre au primit fiecare un ziar. La rubrica de sport se strecurase o greșeală de tipografie : o linie de dialog la sfîrșitul editorialului sportiv.

Ne-am întîlnit cu toții, în aceeași seară, într-o casă conspirativă sigură. Paisprezece oameni neliniștiți. Nu aveam cum să cunoaștem importanța acțiunii care ne fusese semnalizată. Nu știam dacă e dirijată împotriva unui singur om sau dacă cei care o inițiaseră — nu puteam încă să le punem un nume — încercau să ajungă la noi prin intermediul lui George. În mod obiectiv nu știam nimic în afară de faptul că unul din oamenii noștri se credea urmărit și cerea ruperea contactului. Am hotărît că

soluția cea mai bună era punerea sub urmărire a urmăritorilor. Încercam de asemenea să aflăm, cu ajutorul unor oameni infiltrați în poliție, dacă fusese întocmit un dosar împotriva lui George, care era natura acestui dosar, unde fusese întocmit, dar, în primul rînd, dacă urmărirea fusese inițiată de Ministerul de Interne sau de una din grupările paramilitare născute în umbra dictaturii regale, grupări devenite aproape oficiale în timpul dictaturii mareșalului, sprijinind de cele mai multe ori poliția, fără să ezite însă să inițieze acțiuni independente, care se făcuseră remarcate mai mult prin brutalitatea nemaivăzută pînă atunci a metodelor, decît prin eficacitate.

Întîlnirea a avut loc la începutul lunii martie.

Capitolul III : VALENTIN

Lucram în Poliție de cinci ani. În Partid m-am înscris în timpul facultății. Tatăl meu era funcționar în Ministerul de Externe, iar eu mi-am petrecut o mare parte din copilărie în străinătate.

M-am născut în București, într-o vilă confortabilă de pe Calea Victoriei. Mă gîndesc și acum, cînd treburile mă aduc prin acea parte a orașului, la grădina uriașă din fața casei, cu arbori bătrîni și înalți și la cei doi lei de piatră pe care îi călăream cînd eram mic, așezați de-o parte și de cealaltă a intrării principale.

Nu am trăit mult timp acolo. Am plecat, la o vîrstă cînd existența nu se distilează decît rareori în memorie, la Buenos Aires, cu părinții mei. Am rămas acolo aproape zece ani. Multe din amintirile mele se leagă de locuri pe care poate nu am să le mai văd niciodată.

Odată — eram aproape adolescent — familia mea a fost invitată să-și petreacă sfîrșitul de săptămînă într-un *ranch* din Nord. Am mers cu trenul două ore. Într-o gară uitată de Dumnezeu ne aștepta un *jeep*.

Traversam o regiune de șes ; drumul de pămînt se vedea cu greutate în mijlocul unei mări de iarbă arsă. La un moment dat mașina fu oprită de un nor uriaș de praf, care zbura cu repeziciune deasupra cîmpiei.

Mii de vite alergau prin fața mașinii, într-un fantastic dans de copite cenușii învolburate de particule fine de praf ce creau aparența unor prelungiri rarefiate. Un

instinct atavic le mîna departe de ţinuturile împovărate de secetă. Priveliştea era eroică şi disperată. Niciodată nu mai văzusem o risipire atît de gigantică de forţă vitală, inutil cheltuită. Zgomotul copitelor grele lovind pămîntul, gest repetat poate de milioane de ori, căpăta prin intensitate măreţia tăcerii.

După ce turma de vite a dispărut la orizont, am rămas mult timp nemişcat, fără să aud, fără să văd, prăvălit într-o lume străină de-a mea, în care senzaţiile şi instinctele de care mă folosisem pînă acum pentru a-mi căra bolovanul cotidian nu îmi erau de nici un folos.

Maşina a pornit, învăluită încă în praful ridicat de copitele care scurmaseră pămîntul cîteva clipe înainte. Am intrat într-o aşezare formată din case primitive din pămînt pîrjolit, acoperite cu stuf. De o parte şi alta a drumului ne întîmpină un şir de *paysanos* flămînzi. Ne priveau cu ochii goi, înfundaţi în orbite, cu un zîmbet crispat pe buzele arse de soare. Surîsul foamei. Surîs pe care aveam să-l văd din nou peste cîţiva ani, la mii de kilometri depărtare, într-o ţară de care mă despărţeau atunci un ocean şi două continente : ţara mea.

Întîlneam pentru prima dată foamea, fără să o înţeleg, îi simţeam mirosul pestilenţial şi îi întrezăream zîmbetul ironic, umilitor, pe care conştiinţa mea îl va purta pînă în mormînt. Şi întrezăream pentru prima oară, printre zdrenţele îngrijite ale copiilor, nedreptatea. Care mă aşezase pe mine pe bancheta confortabilă a unui automobil şi îi prăvălise pe aceşti oameni în praf, apropiindu-i de moarte. Şi dacă gustam atunci, fără să îmi dau seama, dulceaţa amară a privilegiului — triumful biologic şi (în măsura în care sîntem animale raţionale) patologic pe care mi-l dădea realizarea faptului că „sînt diferit" — ele erau alterate profund de nelinişte, de remuşcare. Nu există cuvinte care să exprime această nelinişte şi această remuşcare, care îţi rod încet sufletul şi îţi invadează mintea, nu există evadări care să le vindece.

Procesul de care îți vorbesc e unul lung. La mine semnele „bolii" nu au apărut decît mult mai tîrziu, după ani. O amintire fusese îngropată în sacul fără fund al memoriei unui copil de doisprezece ani. Mai tîrziu, cînd perioada de incubație se va fi încheiat, ea avea să iasă la suprafață, contaminîndu-mi memoria.

După un timp familia mea a plecat la Geneva. Europa fusese zguduită de un război pe care puțini îl judecaseră posibil. Ne-am instalat într-un apartament central. Orașul era plin de diplomați care își căutau locuințe.

Europa nu se dezmeticise încă bine. Grupuri de savanți lucrau deja la proiectele unor rachete purtătoare de încărcături explozive ; șefi de stat prevăzători găseau ademenitoare ideea unor arme care să distrugă orașe întregi ; convenția de la Geneva interzicea folosirea gloanțelor *dum-dum*.

Era o epocă ciudată și melancolică. Pentru un interludiu care avea să se dovedească scurt, învingătorii și învinșii se regăseau în saloane somptuoase, în zgomotul cristalin al cupelor de șampanie și în fumul gros al havanelor brune ; învingătorii se împerecheau cu femeile învinșilor.

În 1932, cînd am terminat liceul, tatăl meu, un bărbat obosit înainte de vreme, cu trăsături distinse, m-a invitat în biroul său, cu un gest ceremonios pe care îl mai făcuse, mai demult, cînd eram copil — ori de cîte ori, aflînd de vreo poznă de-a mea, se hotăra să mă pedepsească. De data asta nu își scoase cureaua, ci mă invită să mă așez într-un fotoliu și îmi oferi o țigară.

Nu eram apropiați. Nu ne cunoșteam prea bine. Fusese întotdeauna o prezență îndepărtată. Traversase viața mea cu un surîs grav și afectat. Păruse vag obosit dintotdeauna — un om care nu plîngea și nu rîdea niciodată, peste care timpul părea că trece fără să-l atingă. Aveam pentru el respectul pe care credincioșii și-l vor fi rezervînd

pentru o divinitate : o afecțiune plămădită din frică și incertitudine.

M-a întrebat care erau planurile mele de viitor. Ce intenționam să fac după ce terminasem într-un mod atît de strălucit „Le Collège des Sciences Humaines". Cuvintele lui purtau o ironie calmă și distantă :

— Ești acum destul de mare ca să hotărăști singur ce vrei să faci.

I-am răspuns că vreau să mă întorc în țară.

S-a arătat surprins :

— Mă gîndeam pentru tine la unul din marile *établissements de culture* [1] din Franța sau Germania, dar alegerea ta dovedește *du bon sens et du coeur* [2].

Nu știam dacă alegerea mea dovedește ceva. Simțeam că trebuie să mă întorc.

Cînd am ieșit din cameră mi-a spus, zîmbind absent :

— E atît de frumos toamna în București.

* * *

(Insert : DUMITRU

Valentin a intrat în Partid în timpul facultății. Era fiul unui diplomat și își trăise copilăria în străinătate. Cînd s-a întors în București, orașul în care se născuse cu douăzeci de ani în urmă, nici nu știa perfect românește. Cererea lui nu ne-a mirat prea mult, pentru că în facultate se împrietenise cu mulți membri ai organizației noastre.

Era un lucru neobișnuit, totuși, avînd în vedere statutul său social. Tinerii provenind din această clasă erau atrași mai degrabă spre o formă sau alta a liberalismului burghez. Dar în condițiile specifice prin care trecea țara noastră în acel moment istoric, alegerea lui putea fi ba-

[1] Instituții de cultură (n.r.).

[2] Bun simț și suflet (n. r.).

zată pe *înțelegere*. Populismul, liberalismul, conservatorismul își dovediseră neputința. Pentru cei care alegeau lupta pentru progresul social, animați de idealism și speranță, pentru cei care fuseseră destul de lucizi, care intuiseră momentul istoric european — zdrobirea social-democrației germane de către nazism —, Partidul Comunist se dovedea *singura cale*. Da : cu toate riscurile pe care această alegere le crea — pentru că noi trăiam tot timpul cu perspectiva anihilării fizice, brăzdată în conștiințele noastre — aceasta era *singura alegere* ce putea garanta triumful final, supraviețuirea morală.

Valentin a făcut o cerere verbală, transmisă printr-unul din prietenii lui de facultate, care a transmis-o unui alt prieten. Cererea a ajuns la noi, împreună cu o recomandare. Cazul lui Valentin a fost analizat și verificat. Am avut în vedere statutul său social și avantajele pe care putea să le aducă acesta cauzei noastre. Cererea a fost acceptată. Cînd a terminat facultatea, Valentin ne-a propus să lucreze la Ministerul de Interne. Prevăzusem această eventualitate).

*
* *

...După ce am dat examenul de diplomă, ne-am întîlnit în sala scundă a unui restaurant de lîngă facultate. Ne văzuserăm cinci ani de zile aproape în fiecare zi, răsfoisem aceleași cărți pe băncile sălilor de lectură, fumaserăm nenumărate țigări pe culoarele întunecoase ale facultății și cheltuiserăm împreună milioane de cuvinte.

Întîlnirea a fost melancolică. Împărtășisem un trai ce părea fără responsabilități, ca și cum cineva ne-ar fi acordat printr-un fel de grație a sorții cinci ani de copilărie peste numărul ursit muritorilor de rînd. Acum viața ne împingea, fără întoarcere posibilă, spre tărîmurile aspre și necunoscute ale maturității.

Am aprins lumînări deasupra mesei și am cîntat fără convingere „Gaudeamus igitur". Am aruncat cu beteală și am rîs. Purtam cu toții un zîmbet crispat pe buze și încercam să facem, într-o noapte cu șampanie, bilanțul speranțelor și înfrîngerilor existenței noastre ușoare și limitate.

Un băiat subțire, cu ochelari, ridică paharul. Cu o voce neașteptat de groasă, tărăgănată, propuse un toast :

— Să bem, dragi colege (își plimbă privirea în jurul mesei făcîndu-ne cu ochiul, șmecherește) și dragi colegi, pentru cei care ne-au umplut mintea cu lucruri inutile, ne-au amărît zilele cu seminarii plicticoase, pentru cei care ne-au umplut diminețile cu cursuri lungi și savante și au încercat cu disperare, la examene, să ne prindă cu subiecte și întrebări încuietoare. Să bem deci... — (aici vocea lui deveni șovăitoare și băiatul se clătină puțin) să bem deci pentru profesorii noștri, cu speranța că nu vom ajunge niciodată ca ei.

Se lăsă o tăcere stînjenită și scaunele trozniră reprobator. Băiatul cu ochelari se ridică din nou :

— Precum văd, toastul meu nu v-a plăcut. Să propun atunci un altul. Să bem, dragi colegi și dragi colege (băiatul se opri o clipă, închise un ochi și privi nedumerit paharul pe care îl apropiase de flacăra unei lumînări și care i se va fi părut în acel moment al vieții lui nespus de curat, nespus de strălucitor...), pentru cei ce au făcut toată această mascaradă posibilă, pentru cei care au încercat să ne ascundă de viață, pentru cei care, prin sacrificiile lor de zi cu zi, ne-au prelungit copilăria nefiresc și monstruos (se bîlbîi puțin, dar își reveni imediat)... însă așa de comod... Să bem pentru părinții noștri.

Băiatul se așeză din nou la masă și ne privi. Unul cîte unul paharele începură să se ridice. Am ciocnit solemn cu fiecare. S-a pornit apoi, după ce tăcerea gravă fu întreruptă de clinchetul paharelor de șampanie, o zarvă înspăimîntătoare. Fiecare vorbea cu fiecare, din ce în ce mai repede, din ce în ce mai violent.

Sticlele goale începură să se adune la picioarele mesei, cîteva pahare fură sparte, dar chelnerii atenți le înlocuiră pe dată. Ochii noștri deveniseră sticloși și gurile noastre amare. Mucuri de țigări, jumătăți de chiflă, ba chiar și oase de găină și de pește se lăfăiau pe fața de masă pătată din loc în loc de vin. Sosiră cafelele și peste cîmpul de bătălie dezolant coborî o pace apăsătoare. Cafeaua era rece, iar pe suprafața întunecoasă a lichidului opac pluteau pete strălucitoare de grăsime. Mi-am aprins o țigară și mi-am prins fruntea în palme :

— Ne-am distrat bine !

O fată, aproape că nu o cunoșteam, mă privea cu ochi albaștri, împăienjeniți de vinișoare roșii.

I-am întins pachetul meu de țigări și i-am împrumutat țigara mea aprinsă. Nu mai aveam forță să scotocesc după brichetă...

— ...Ne-am distrat bine. O să ne amintim mult timp de seara asta.

Băiatul cu ochelari se ridică din nou în picioare, un fir de salivă îi curgea pe bărbie. Duse ceașca de cafea spre buze :

— Dragi colege și colegi, mai propun un toast : să bem pentru rege !

Ceilalți îi evitară privirile, treziți brusc. Iată că li se mînjiseră într-o noapte amintirile a cinci ani de viață. Era un lucru inutil și josnic. Acum se simțeau rușinați. Se simțeau, la rîndul lor, mînjiți.

Începură să plece unul cîte unul, luîndu-și la revedere fără a se privi în ochi. Băiatul cu ochelari se porni să vomeze pe fața de masă și fața de masă nu părea mai murdară decît fusese înainte, așa că băiatul cu ochelari începu să plîngă.

Fata mă aștepta la ieșire. Am luat-o de braț. Am mers în tăcere. Cînd am ajuns în fața camerei mele, am împins-o ușor înăuntru. Nu s-a împotrivit. Și-a scos mantaua și s-a așezat pe un scaun. Am întrebat-o dacă vrea

o cafea. A clătinat din cap şi mi-a cerut, cu o voce puţin răguşită, o ţigară.

Cînd ne pregăteam să ne despărţim, într-o dimineaţă purificată de ploaia care căzuse peste noapte, m-a întrebat cum mă cheamă. Am condus-o pînă la tramvai. M-am întors. Camera era rece şi mirosea a ţigări. Iar pe fata aceea n-am mai văzut-o niciodată.

Dumitru m-a primit într-o încăpere scundă. Nu mai foloseam ca puncte de întîlnire localuri publice, pentru că erau din ce în ce mai mult împînzite de agenţi ai poliţiei.

— Am nevoie de ajutorul tău, mi-a întins o ţigară, poţi să afli dacă un om de-al nostru e urmărit ?

Lucram de cinci ani în Ministerul de Interne. Tovarăşii îmi dăduseră să înţeleg, după ce terminasem facultatea, că aş putea să-i ajut în mod deosebit acolo. Nu era un ordin. Mi-au spus că de multe ori îmi va fi foarte greu. Că voi trăi printre oameni pe care nu de multe ori îi voi găsi uşor de suportat. Că meseria aceasta îmi va cere o artă desăvîrşită a disimulării. Am acceptat, nu dintr-un impuls eroic, nu pentru că aş fi avut cea mai mică înclinaţie pentru meseria de agent dublu, ci pentru că era necesar ; în plus, atunci nu mă prea gîndisem la ceea ce doream să fac în viaţă ; avocatura îmi era interzisă din cauza unui defect de vorbire, iar magistratura era o farsă la care nu aveam intenţia să iau parte.

Înscrierea mea în personalul Ministerului a fost mai uşoară decît mă aşteptam. Poliţia făcea mari eforturi să recruteze intelectuali ; eforturi ce nu se bucuraseră niciodată de prea mult succes, pentru că intelectualii au urît întotdeauna represiunea. Iar familia mea îşi slujise patria vreme de mai bine de o sută de ani şi respectabilitatea ei se răsfrîngea şi asupra mea.

Cînd m-a chemat Dumitru, ajunsesem deja la invidiata funcţie de comisar. Aveam doisprezece oameni sub con-

ducerea mea, o secretară și un birou elegant. Mă căsătorisem de curînd cu fiica unui industriaș, căsătorie care, bănuiam, îmi va ajuta mult în carieră. Era o femeie drăguță, de aceeași vîrstă cu mine, care terminase facultatea de litere. Ne întîlnisem cu cîțiva ani înainte la un bal studențesc și continuaserăm să ne vedem din cînd în cînd. Cînd am ajuns la vîrsta cînd un bărbat trebuie să se însoare, ca să fie destul de tînăr să-și înțeleagă copiii, ea a fost prima persoană la care m-am gîndit. O fată serioasă, un temperament calm, o față plăcută fără a ieși mult din comun, un anumit *savoir faire* în relațiile sociale, însușit în saloanele părinților. Era ca un alibi sigur pentru un om ca mine, care ascundea ceva. Iar eu ascundeam păcatul grav de a-mi fi trădat clasa socială... fapt pe care atunci începusem să-l evaluez din ce în ce mai exact. Nu o iubeam, iubirea e un lucru periculos pentru un om care își alege drumul meu. Dar tot de pe atunci începusem să o înțeleg, iar mai tîrziu înțelegerea s-a transformat în respect.

...Familia mea se întorsese în țară de cîteva săptămîni. Dacă intrarea mea în forțele publice nu i-a entuziasmat — pentru că un polițist nu e decît o unealtă, iar ei sperașeră întotdeauna, fără să își dea seama, și poate tocmai de aceea deziluzia lor era mai dureroasă, că voi ajunge un stăpîn — perspectiva căsătoriei mele cu o membră a înaltei societăți bucureștene, cu fata unui industriaș de renume, li se păru o bună ocazie pentru repararea acestei greșeli.

Tatăl meu îl vizită pe tatăl fetei, iar acesta se simți onorat. Își dădu seama că industria de hîrtie nu putea decît să profite de pe urma intrării unuia din cei mai de seamă reprezentanți ai săi în lumea plină de demnitate a diplomației. Era ca un fel de contract în care ambele părți cîștigau : de o parte influență, de cealaltă afluență.

Cînd s-a întors, tatăl meu mi-a spus :

— Dragul meu, *l'affaire est dans le sac.* [1]

Cred că nu se înşela prea tare.

Fabricantul (avea unul din acele nume uşor de uitat care se încheie cu -escu) ne-a întors vizita. Rotundul feţei sale împurpurate inspira încredere. Purta lentile şi ele rotunde, cu ramă metalică. Îmi strînse mîna între două degete moi, dar pline de persuasiune. Mă privi cu ochi reci şi sfredelitori, în timp ce un valet îi lua jobenul şi bastonul :

— Sînt încîntat să te cunosc !

Apoi mă luă de umeri şi, cum era cu două capete mai scund decît mine, scena trebuie să-i fi părut tatălui meu, care tocmai intra, grozav de caraghioasă :

— Bună ziua, domnule Panaitescu. Văd că te-ai împrietenit deja cu fiul meu.

— Îl cunosc de multă vreme pe fiul dumneavoastră. Am auzit lucruri bune despre el.

— Nici nu ai fi putut găsi o insultă mai potrivită. Valentin detestă lauda.

— Se preface, domnul meu, fără îndoială. Nu am văzut încă pe cineva care să nu roşească de plăcere atunci cînd e lăudat. Prea ar fi împotriva firii omeneşti.

— Cred că sînteţi de acord cînd vă spun că firea omenească suferă multe excepţii, spuse tatăl meu, devenind deodată ceremonios.

— Mai puţine decît aţi dori să credeţi, domnul meu, replică Panaitescu, rubicond şi impasibil. Fără îndoială însă că există numeroase detalii lipsite de importanţă care ne deosebesc pe unul de celălalt..., ţinu totuşi să-i acorde o concesie — ca un bun comerciant — noii sale rude.

...Mai tîrziu, după ce mă căsătorisem cu fiica lui, domnul Panaitescu m-a primit de multe ori în biroul unde îşi conducea afacerile tenebroase ca un mag din vremi apuse.

[1] Chestiunea e aranjată. (n. r.)

În acest birou „intraseră (se lăuda el) mulți al căror nume îl poți găsi azi deschizînd orice ziar", politicieni în care el, domnul Panaitescu, întrevăzuse viitori deputați, scriitori în care el intuise pe viitorii „directori de conștiință" ai publicului larg, gazetari care deveniseră, între timp, directori de ziare, sau chiar polițiști, ca și mine, care căpătaseră funcții înalte.

Iar eu nu mă îndoiam de faptul că o parte din poveștile lui erau adevărate. Omul acesta degaja un anumit tip de putere din toată ființa sa. Poate că se născuse cu ea sau poate că puterea lui crescuse odată cu contul său în bancă.

— Omului de pe stradă industria de hîrtie poate să nu i se pară mare lucru, îmi spuse el odată, din hîrtie nu poți să faci pîine și din hîrtie nu poți să faci tunuri, își spune omul de pe stradă. El nu își dă seama că hîrtia e germenul tuturor revoluțiilor. Toate ideile mari au fost puse pe hîrtie și poate că ele nu ar fi putut exista și nu ar fi putut cu siguranță supraviețui în afara hîrtiei. În fiecare clipă milioane de foi de hîrtie împrăștiate pe întinsul întregului pămînt influențează profund destinul omenirii. Oamenii își cumpără pîinea și își vînd sufletul pentru cîteva ghemotoace de hîrtie ; ziarele, foi de hîrtie ieftină, le înveninează cotidian mințile. Undeva există oameni mai bogați decît ei și undeva există oameni fericiți, iar această cunoștință îi împiedică să fie bogați sau fericiți. Scrisorile anonime, polițele și citațiile de la tribunal distrug în fiecare zi mii de vieți. Tratatele, antantele și concordiile corup sufletele guvernanților. Gîndește-te numai cît de mult a suferit Germania pentru vina de a fi nesocotit un simplu petec de hîrtie. În fiecare minut pe birourile societăților industriale se iscălesc sute de contracte, aceste bucăți de hîrtie le vor aduce unora bogăția, altora ruina. Poeții scriu poeme, muzicienii simfonii, pictorii imaginează tablouri. Multe vor fi date uitării, altele vor rămîne în memoria umanității — ele ne vor justifica exis-

tența în fața tribunalelor viitorului. Oare ar rămîne, dacă linotipuri, mașini de scris, aparate de fotografiat nu le-ar reproduce pe milioane de foi de hîrtie ?

Foaia de hîrtie este cea mai puternică armă. Ea a înlocuit religii de două ori milenare și a dezlănțuit războaie devastatoare. Fabricantul de hîrtie este împăratul epocilor prezente !

Domnul Panaitescu vindea hîrtie oricărui cumpărător. Vînduse legionarilor și vindea comuniștilor și dacă diavolul s-ar fi ivit vreodată în pragul biroului său și i-ar fi oferit un preț bun, sînt sigur că nu s-ar fi dat în lături.

Războiul nu l-a găsit nepregătit. Comenzilor papetăriilor, editurilor, tipografiilor le luară locul cele ale Ministerului de Război. Ca orice instituție birocratică, și acesta înghițea hîrtie în cantități cu adevărat de necrezut. Din ce în ce mai des mi se întîmpla să văd uniforme zîmbitoare ieșind pe poarta vilei sale de la șosea. „Sînt vremuri noi. Trebuie să te adaptezi." Bacșișurilor destinate editorilor și agenților de bursă le luă locul bacșișul militar.

Am lucrat un timp la Moravuri și deși acești ani au fost pentru mine o excelentă școală a vieții, îmi dădeam seama că nu atinsesem potențialul pe care colegii mei îl scontaseră, atunci cînd mă plantaseră în Ministerul de Interne. Orice cerere de transfer la secția Politicilor antrena însă o anchetă, și îmi dădeam seama de riscurile pe care o asemenea anchetă putea să le implice.

Capitolul IV :SCHWARZ

— Cît de rău îmi pare că trebuie să te dezamăgesc, îmi spuse Alexandru N., cu veşnica lui ţigară înfiptă în colţul buzei. Ideea celor trei oameni îmbrăcaţi în haine întunecoase de ploaie nu e rea deloc. Prezenţa lor misterioasă, sugestia romantică a apariţiei lor crepusculare în reflecţia unei oglinzi, apoi numărul lor, îmbălsămat de simboluri străvechi... Fără îndoială că ei sînt deja, în romanul pe care mi-ai spus că-l scrii, ucigaşii tatălui tău. Dar în istoria adevărată a acelei nopţi ei nu sînt decît o coincidenţă.

Dumneata nu ai cum să cunoşti — erai prea tînăr atunci — Agenţia de detectivi particulari Schwarz. Era cea mai mare organizaţie de acest gen din Bucureşti şi se ocupa cu cele mai diferite activităţi, de la surprinderea în flagrant delict a consorţilor năbădăioşi şi pînă la păzirea unor obiecte de valoare, cum ar fi diamantele, mantalele de nurcă, ceasurile de aur, în timpul balurilor-mamut pe care protipendada bucureşteană le dădea — cîntece de lebădă dizgraţioase şi obositoare.

Organizaţia fusese înfiinţată de un neamţ austriac, născut pe un şlep în docurile uscate ale Brăilei. Era fiul unui marinar de Dunăre vienez şi al unei chelneriţe a restaurantului „Odgonul".

În ziua sorocită venirii pe lume a micului Schwarz, Jonathan, un bărbat tînăr la patruzeci de ani, căruia natura nu îi mai dăruise copii, se simţi atît de fericit, încît

își chemă toți prietenii, pe care o viață întreagă îi adunase pe malurile bătrînului fluviu, la o petrecere cum nu se mai văzuse.

Douăzeci de marinari de apă dulce se adunară în acea zi memorabilă într-o cămăruță a restaurantului „Odgonul", unde mesele de lemn păreau de marmură, atît de șlefuite erau de nenumăratele cănі împinse către multe generații de marinari de mîna frumoaselor și ademenitoarelor chelneriţe ale străvechiului local.

Erau marinari vechi, mulți dintre ei se născuseră pe șlepurile și remorcherele care pluteau neîntrerupt pe lunga fîșie de apă, iar cei care fuseseră zămisliți pe pămînt îl părăsiseră și nu își mai puteau aduce aminte cînd fusese asta ; erau marinari vechi și viața lor era o lungă legănare între zăgazuri de apă, nici un lichid nu avea puterea să-i înspăimînte.

Au băut trei zile în șir cu scurte întreruperi solitare la marginea fluviului. După a treia zi aceste întreruperi încetară și camera în care se strînseseră deveni un sublim exemplu al ciclului natural al șliboviței.

În a șasea zi, Schwarz simți o energie misterioasă coborîndu-i în trup. Fusese trimis, le explică el tovarășilor săi, să înfrîngă armatele Antihristului în ultima bătălie a pămîntului, la Armaghedon.

Printre sughițuri, borîturi, răgete de entuziasm, modesta armată se îndreptă spre Dunăre. Aici Schwarz se dezbrăcă pînă la piele, hotărît să le arate pilda unei minuni. Intră în apă și un timp celor de pe mal li se păru că apa îl suportă. Bătrînul marinar se scufundă încet, și scufundarea lui avea ceva tainic și solemn. Capul dispăru pentru un moment sub un val și apăru din nou, o clipă, coborînd apoi pentru veșnicie sub covorul verde și mișcător al rîului. Cei de pe mal se întoarseră la mesele lor.

Mama celebrului detectiv particular de mai tîrziu, blînda Agatha (cum era poreclită prin părțile locului pen-

tru temperamentul ei violent) dispăru într-o bună zi cu un marinar tuciuriu întîlnit la poarta restaurantului de care se legau atîtea amintiri. Nimeni nu a mai văzut-o de atunci. Tînărul Schwarz fu dat în grija Asistenței Publice, unde a făcut, nu ne îndoim, o școală care se va dovedi folositoare în viitor.

Imaginează-ți acum un tînăr de șaptesprezece ani ieșind, într-o zi, pe poarta unei clădiri imense și mohorîte. Singura lui legătură cu lumea e o recomandație, pe care o poartă într-un buzunar interior, adresată unui atelier de dulgherie. A învățat o meserie, mai mult decît atît, a învățat arta de a mînca atunci cînd nu se găsește de mîncare, de a fi pe placul îngrijitorilor, bătîndu-și joc de ei pe la spate și a cunoscut balanța misterioasă care decide puterea într-o colectivitate umană. Lucruri, la drept vorbind, poate nefolositoare într-un atelier de dulgherie, dar atribute esențiale pentru buna reușită a unui hoț, aventurier sau politician burghez. Tînărul va pierde peticul de hîrtie care reprezintă singura lui speranță și singurul lui lanț, sau poate îl va distruge singur, întrezărind, printre cicluri de oprimare, șansa libertății.

Mai tîrziu, în vagonul unui tren care se îndreaptă cu toate viteza spre București, va întîlni o tînără fată. Johann Schwarz, obișnuit cu figurile colțuroase și reci ale îngrijitoarelor de la orfelinat, asociase întotdeauna feminitatea cu un glas sinistru și pițigăiat și cu o palmă moale, lăsînd dîre de sînge pe obraz. Surpriza de a descoperi că se înșelase și bucuria pe care această greșeală recunoscută i-o produce îl cuceresc poate mai mult decît subiectul acestei realizări. Pentru Maria (cum îi vom spune tinerei fete pentru a despovăra această povestire de prea multele-i prenume) buclele blonde ale lui Schwarz, surîsul lui inocent, ochii albaștri care par să se umple de lacrimi în clipa în care îi istorisește, în cuvinte simple și mișcătoare, tra-

iectoria tristă a tinerei sale vieți, nu vor întîrzia să își descopere farmecul.

Johann e fiul unor austrieci bogați care s-au înecat în timpul unei croaziere pe mare.

— Dar tu cum ai scăpat ?

— Nu mai țin minte, îi răspunde cu franchețe. Eram prea mic. Însă se pare că bona m-a adus la țărm, cu prețul vieții ei.

Unchiul lui Johann, baronul von Straube, a fost un mare cartofor. După ce și-a tocat propria-i avere pe mesele catifelate ale cazinourilor din Monte Carlo și Deauville, a căutat prilejul de a face din nou rost de bani, pentru a-și cultiva viciul.

— Cum arăta unchiul tău ?

— Nu mai țin minte... Era un bărbat impunător. Toți cartoforii sînt impunători.

Și iată că prilejul se ivește, ca urmare a nenorocirii familiei lui :

— Niște domni în haine negre m-au întîmpinat la gară. Unul din domni m-a sărutat pe amîndoi obrajii și a început să plîngă. Era unchiul meu.

— A fost un om bun unchiul tău ?

— O fire bună, dar jocul l-a nenorocit.

— Vai ce trist !

— A devenit tutorele meu... A fost ca un tată pentru mine, pînă a reușit să pună mîna pe bani.

— Și mai tîrziu ?

— Cînd a pus mîna pe bani a plecat la Monte Carlo și nu l-am mai văzut de atunci. Într-un an a reușit să-mi pape toată moștenirea. Apoi s-a sinucis.

— Îngrozitor !

— Era un adevărat nobil, și eu aș face ca el... Așa am ajuns într-un orfelinat.

— Și mai tîrziu ?

— Nimic. Mai tîrziu este acum !

Ce are de gînd să facă ? Nu știe încă. De ce merge la București ? Un simplu impuls. Are unde dormi ? Nu ! Are bani ? Nu ! Are încredere.

...Pe fondul monoton al roților de tren lovind ritmic capetele de șină, discuția poate să continue mult timp în acest fel. Însă de pe acum reușim să interceptăm printre frazele banale care se lovesc de pereții subțiri ai vagonului, la fel de banale și la fel de ritmice ca zgomotul de fond, alte fraze, esențiale, subînțelese, la început părînd mai mult niște amăgiri ale urechii — așa cum prin zgomotul ritmic al ploii ni se pare că auzim chemarea misterioasă a somnului și a dragostei —, prinzînd forme vagi peste un ceas sau două și marcîndu-și prezența printr-o senzație de slăbiciune atît de asemănătoare cu aceea a somnului și a ploii ; apoi visul se transformă în certitudine, deși intimitatea dintre două glasuri nu va fi poate niciodată asociată intimității dintre două ființe.

Vraja se rupe într-o gară gălăgioasă și încă o aventură s-ar putea încheia înainte de a fi trăită, pentru că, ajunși pe peron, printre sute de figuri necunoscute și nepăsătoare, cu urechile asurzite de vacarmul confuz pe care îl produc megafoanele prost reparate, hamalii care strigă, împingîndu-i pe călătorii care le stau în cale, familiile care se despart și se regăsesc, vagabonzii care își petrec zilele prin gară, distribuitorii de ziare — interlocutorii se închid în sine. Rămîne oboseala călătoriei și șocul distanței.

Fata se oprește pe treptele gării și, privind drept înainte, șoptește un „La revedere !“ ce vrea să pară absent.

Momentul crucial a sosit. Trebuie să te hotărăști. Visul se luptă pe buzele tale cu spaima. De cîte ori nu ți s-a întîmplat să răspunzi unui astfel de „la revedere“ cu un salut laș și să te îndepărtezi grăbit, lăsînd regretele să te învăluiască. Te-ai întors cînd era prea tîrziu și te-ai întors pentru că era prea tîrziu ; ai vrut să te justifici cu o

minciună obiectivă, deşi nici o minciună nu-ţi va înapoia bucuria aventurii şi, la drept vorbind, nu ai să te poţi minţi destul de bine.

Ai vrea să porunceşti gurii tale să strige : „Stai ! Viaţa mea nu ţi-am povestit-o încă..., mai sînt atîtea lucruri de spus despre viitor ! Nu vezi cum singurătatea ne cuprinde ca o meduză uriaşă ?..." Dar gura ţi-e ferecată.

Cuvintele rămîn nerostite, gîndurile neformulate ; poate le vei rosti cînd vei fi ajuns în faţa unei oglinzi de hotel...

— ...Nu ! Iar te dezamăgesc ! Aceste rînduri nostalgice nu au — nu pot avea ! — nici o legătură cu Schwarz, îmi spuse Alexandru. Pentru că Schwarz, nu-i aşa, nu este un om făcut din acelaşi aluat cu noi, firi introvertite, chinuite de un prezent paralel. Pe Schwarz, deci, îl vedem ceva mai tîrziu într-o cameră largă, pe ferestrele căreia intră soarele dulce al toamnei, trăgînd cu voluptate dintr-o ţigară royală.

Ce gînduri se învîrtesc în capul tînărului Cezar ? Ce cuceriri măreţe visează, construite din rotocoale de fum albastru ? Unui savant de pe altă planetă i s-ar fi părut că doarme, imaginînd în ţigara care arde încet un sistem de respiraţie straniu şi artificial. E foarte treaz, dar faţa imobilă nu-l deconspiră ; ochii, pe jumătate închişi, ţintuiesc tavanul.

Aşa îl găseşte domnul Giorgel B., tatăl Mariei, care a sosit în Bucureşti de cîteva ore fără să se anunţe, pentru a face (probabil) o surpriză (plăcută, am spune, examinînd conţinutul geamantanului său maron) fiică-si : printre nenumărate articole de lenjerie feminină am putea vedea şi două rochii vaporoase aduse direct de la Paris, unde domnul Giorgel a făcut o afacere strălucită, vînzînd unei celebre fabrici de coniac cîteva mii de butoaie de vin.

Ne putem imagina cu uşurinţă dialogul care urmează :

— Cine eşti, domnule ? Cum ai intrat în casa mea ?

— Johann Schwarz, domnule. Cu cine am onoarea ?

— Onoarea !... Onoarea !... Obrajii rotofei ai domnului Giorgel sînt invadaţi de o roşeaţă puternică, prevestind moartea congestionară ce are să vină. O arteră începe să-i bată cu putere, umflată, la tîmplă. Prosperul neguţător nu mai poate decît să strige, în furia momentului, cu o voce groasă şi torturată, dezolantele cuvinte :

— Onoarea... tii !

Apoi închide ochii pentru o clipă, crezînd încă într-o fericită halucinaţie. Cînd îi deschide însă vede — şi oricine poate să-şi închipuie ce procese chinuitoare se petrec în mintea sa — zîmbetul amabil al lui Schwarz. Îşi închipuie cu dreptate că tînărul intenţionează să-şi bată joc de el. Cînd încearcă să deschidă gura — şi nici el nu ştie ce vrea să spună — junele interlocutor îl opreşte, cu un gest calm :

— Vă aduc imediat un pahar cu apă, păreţi teribil de agitat.

— Agitat ! Agitat ! Simt că înnebunesc ! Atîta mai spune domnul Giorgel şi se prăvăleşte pe scaunul cel mai apropiat.

— Luaţi pilula asta. Vă liniştească în cîteva clipe, continuă să-l chinuiască tînărul.

— Ah ! pentru Dumnezeu, simt că...

— Nu cred că e prea cinstit să-l amestecaţi pe Dumnezeu în trebuşoara asta.

— Unde e Maria ? urlă ca un apucat domnul Giorgel, căruia i se pare că a zărit un far într-un ocean bintuit de uragane.

— De ce întrebaţi, domnule, îmi îngădui să... ?

— Pentru Du..., începe iar domnul Giorgel, dar se opreşte cînd observă semnul dezaprobator pe care tînărul i-l face cu degetul. E fata mea, ce mai ! Cine eşti dumneata ? Ce cauţi în casa mea ? De ce eşti în camera mea ? De ce porţi pijamaua mea ? De ce fumezi ţigara mea ? De ce foloseşti scrumiera mea ? izbucneşte domnul Giorgel cuvinte sacadate care fac impresia unor rafale de mitra-

lieră. Odată dezlănțuit, domnul Giorgel golește tot ce are pe inimă. Afacerile care merg prost. Parlamentul care intenționează să introducă o nouă taxă pe băuturi alcoolice. Servitorii care îl fură acasă, în timp ce el se dă de ceasul morții printre străini, și pentru Du..., ei bine, da, pentru numele lui Dumnezeu, nu înțelege ce se petrece în casa asta afurisită. Unde e Maria ? Cine e tînărul ? Ce legătură există între Maria și golanul din fața lui, care îi fumează țigările și îi folosește pijamaua ? Pentru numele lui... !

În sfîrșit o idee luminoasă străbate mintea încețoșată a negustorului de vinuri. Rostește cu o voce stinsă dar decisă, apăsînd pe fiecare cuvînt :

— Domnule ! Te invit să ieși afară imediat ! Altfel chem poliția.

Dumneata, dragul meu, poți cu ușurință să-ți închipui ce asociații de idei neplăcute declanșează ultimul cuvînt rostit de tatăl Mariei în mintea tînărului crescut într-un orfelinat. Schwarz se teme de poliție ca orice ființă crescută în marginea societății. Perspectiva de a fi luat pe sus, împins într-o dubă, așezat în fața unui birou anonim luminat de un bec uriaș, pus să răspundă celor patru întrebări cu care ne-au obișnuit filmele și romanele polițiste : Nume, Prenume, Profesie, Domiciliu — îl face să tremure puțin. E adevărat că la primele două întrebări are un răspuns gata pregătit. Spre norocul lui, a fost înzestrat de la naștere cu două nume frumoase și cu rezonanță străină, iar dacă poliția nu e satisfăcută, poate să producă un al treilea : Sebastian, și să le justifice pe toate printr-o fițuică pe care a primit-o cînd a părăsit orfelinatul și pe care o păstrează la piept, ca pe un bun de neprețuit. Dar cînd îi vine în minte a treia întrebare, simte cum fruntea i se umple de picături fierbinți de transpirație. Cînd îi vine în minte a patra întrebare, țigara pe care o ține între degete începe să tremure.

Cît de înspăimîntătoare e puterea simbolurilor asupra noastră ! O forță ciudată, nepămînteasc̆ă parcă, coboară

din învelișul cuvintelor. Creierul e o mașinărie delicată. O emoție puternică poate să-l scoată din ritmul său normal. Uneori mă întreb ce am putea înțelege prin acest „ritm normal". O sumă ideală a minților noastre ? Să fiu a' dracului dacă tocmai acest ritm normal de care îți vorbeam nu e cel mai sigur semn de nebunie...

Deci schimbarea, pentru că aici vroiam să te aduc, schimbarea care se petrece de acum înainte nu trebuie să te mire. Magia verbului negustorului de vinuri a schimbat rolurile. Și, pe măsură ce domnul Giorgel devine stăpîn pe situație, tînărul Schwarz, din ce în ce mai nesigur, se pierde, se zăpăcește...

Urmează fuga. Hainele adunate în grabă, aruncate într-un geamantan de carton presat, furia gravitației pe scările întortocheate ale unei case din București.

Hoinărește două zile, flămînd și murdar, pe străzi pe care nu le cunoaște. Casele masive din cartierul select i se par ostile, neprimitoare. De fiecare dată cînd vede o uniformă se întoarce din drum sau trece pe celălalt trotuar. Încearcă să se angajeze la un restaurant, dar patronul îl dă pe ușă afară, cu un zîmbet rău și cîteva picioare în fund.

Trăiește, ca fiecare dintre noi (sau aproape fiecare), dar mai devreme, experiența unei lumi străine, care îl respinge.

Doarme într-un parc, pe bănci acoperite cu frunze galbene. Se trezește cîteodată noaptea, speriat de urletele cîinilor vagabonzi. Nu cunoaște pe nimeni. Ar putea încerca să se angajeze la atelierul de dulgherie pentru care primise o recomandație, dar acesta se găsește într-un oraș îndepărtat și nu are bani de tren. Ar mai putea să se întoarcă la Maria. De bună seamă că negustorul de vinuri a și plecat. Dar îi e frică. Iar cînd nu îi e frică, îi e rușine.

Cînd nu mai pare să existe nici o speranță și e aproape hotărît să termine cu nenorocita asta de viață sau să intre în primul comisariat de poliție, și nu știe care din cele două

alternative e mai onorabilă, se întîlnește cu un fost coleg de internat :

— Ai ajuns rău, măi băiete !

Cei doi se strîng în brațe, au fost prieteni buni.

— Cum ai ajuns, mă, în halu' ăsta fără de hal ?

Lui Schwarz îi vine să plîngă de bucurie.

Într-o bodegă cu pereții afumați (care ne amintește de o alta, în care avusese loc cu șaptesprezece ani în urmă, pe malurile Dunării, o petrecere de neuitat) Schwarz îi povestește lui Mihai, pentru că acesta e numele ce l-am ales personajului, tot ce i s-a întîmplat de cînd a părăsit orfelinatul. Mihai dă din cap, îl întrerupe din cînd în cînd, cere lămuriri, iar dă din cap, oftează și, sorbind cu sete fumurile unei țigări egiptiene, șoptește încîntat :

— Tu ești un băiat isteț, mă Schwarz. Totdeauna am zis că Schwarz ăsta e un băiat isteț !

Acum e rîndul lui Mihai să povestească. După ce a ieșit „de acolo", s-a gîndit să hoinărească un timp, să vadă lumea. Avea de gînd să se facă marinar. A luat primul tren spre Constanța. Două săptămîni a muncit în docuri. Dar munca asta, grea, aspră, nu era făcută pentru el. A colindat portul și a stat de vorbă cu mulți marinari. S-a hotărît să vină la București pentru că nu a reușit să se angajeze pe nici un vas. Necazul era că nu avea bani de tren. A călătorit clandestin pe un remorcher pînă la Giurgiu, trei zile, fără să mănînce nimic, și fără să scoată capul din cală. Se gîndea că îi va fi mai ușor să ajungă la București de la Giurgiu. Și a ajuns într-adevăr. A ajuns după alte trei zile. A hoinărit prin oraș. Într-o zi i-au căzut ochii pe un fragment de ziar, vechi de zece zile :

AGENȚIA DE DETECTIVI SCHMIDT & BRAUN
CAUTĂ TINERI DORITORI DE O VIAȚĂ AVENTURIERĂ

Și-a dat seama că e un semn al destinului. În aceeași zi s-a prezentat la adresa indicată în anunț.

— Şi ?

— Şi s-a făcut. De două săptămîni sînt detectiv particular.

— Cam ce faci pe acolo ?

— Uite !... ieri am stat trei ore în holul unui hotel.

— ?...

— Am urmărit o pereche. Înţelegi ? Am verificat semnăturile în registrul hotelului. Tipu' şi-a dat numele adevărat, aşa că nu o să fie prea greu să cîştigăm în curte. Am aşteptat pînă au coborît. Trei ore au stat. A' dracului treabă.

— Urîtă treabă, măi Mihaie, trei ore !

Secvenţa următoare e mai puţin clară. Mintea mea concepe cu greutate alchimia unui anumit tip de şansă. Viaţa m-a obişnuit să privesc destinul cu neîncredere ; forţa construcţiilor circulare mă îngrozeşte. Şi cînd te gîndeşti că împărtăşesc abominabila teorie biologică după care ontogenia repetă filogenia... Dar devin prea grav.

Nu am crezut niciodată în noroc. Am fost tentat prea des să cred în ciclicitatea nenorocului. Pereţii castelului meu de gînduri s-au prăbuşit de prea multe ori peste iluzii pe care le îndrăgeam cu disperare... Dar această experienţă nu ţine decît strict de biografia mea.

Cred însă că există şi un alt gen de oameni şi că amicul nostru — altfel cum am putea să-l numim pe cel ce ne preocupă în acest episod ? — făcea parte din acea cu totul diferită categorie. Avantajul lui era lipsa iluziilor.

...Îmi e greu să te fac să înţelegi detaliile nesemnificative care fac o poveste. Trăsătura de penel care marchează o cută pe frunte, picătura de sînge care descoperă tuberculoza pe un obraz diafan, migăleala contururilor de frunze care desenează o pădure în furtună. Toate aceste nuanţe care aparţin mai mult meşteşugului decît artei.

Îmi e mai ușor să-ți descriu o realitate statică, portretul unei vîrste, format dintr-o sumă de gesturi, de replici, de linii scurte, precise, drepte, din interferențe convenționale — care eșuează în tentativa de a descoperi un caracter.

Izbutirea tentativei pe care mi-o propui — pe care mi-o impui ! — mi s-a părut, din aproape momentul cînd am început să-ți spun această poveste, imposibilă.

Dar această imposibilitate nu mă stînjenește peste măsură, pentru că e treaba ta, a ta care vrei să scrii o carte al cărei subiect continui să-l ignori (demersurile tale par să te fi îndepărtat mereu de el), să descoperi evoluția acolo unde eu nu văd decît secvențe inarticulate, să creezi adevărul acolo unde alții nu dezgroapă decît realități paralele.

Te interesează poate, acum, să faci cunoștință cu domnul Schmidt ; domnul Braun s-a retras de mult din afaceri și nu mai conduce firma decît cu numele.

Ei bine ! Să spunem că Schmidt, despre care nu știm, de fapt, mare lucru, e un bărbat de cincizeci de ani, plešuv, cu mustăți roșii, pistruiat pe față pînă la desfigurare. Domnul Schmidt are un birou particular destul de neîngrijit și de dimensiuni insignifiante, întunecos și vesel, o secretară de treizeci și..., pimpantă și înzorzonată cu o pălărie barocă pe care și-o scoate numai arareori (nu uita că în epoca aceea femeile țineau cu adevărat la pălăriile lor), doi sau trei detectivi, niște băieți tineri, buni de gură și aproape analfabeți. Ți-aș mai spune, cu riscul de a întuneca faima acestei întreprinderi, că munca biroului de detectivi Schmidt & Braun ținea mai mult de imaginar decît de real.

Succesul firmei era legat de întocmirea unor rapoarte înflorate, adevărate feerii rocambolești care încîntau fantezia clienților. Poate de aceea și era salariul secretareidactilografe, în ciuda zvonurilor răutăcioase care circulau în birou, de cîteva ori mai mare decît cel al detectivilor ;

domnul Braun adoptase încă de pe atunci principiul retribuției în funcție de calitatea și cantitatea muncii.

În după-amiaza în care Mihai și Schwarz își povesteau isprăvile în tovărășia halbelor de bere și a fumului de țigară care îi ascundea într-o ceață albastră, Schmidt o chemă pe domnișoara Velda în biroul său.

— Dragă Velda... o afacere extrem de complicată... ia loc, te rog ! Soțul doamnei Georgescu, îți amintești, a plecat acum douăzeci de ani, a dispărut, ca să fiu mai precis. O întîmplare de un comic baroc, petrecută cu douăzeci de ani în urmă, ne aduce de cîteva luni un venit apreciabil.

Domnul Georgescu a ieșit într-o seară să-și cumpere țigări. Nimeni nu a mai auzit de el de-atunci. De cîtva timp soția lui vine la mine cu pretenția absurdă ca eu să-l găsesc. Știi foarte bine că eu nu pot, nu sînt omul... care să învenineze ultimii ani din viață ai unui om. Probabil că soțul doamnei Georgescu zace de mult într-o cutie de lemn, într-un stîlp de beton, într-o burtă de rechin... și chiar dacă, prin absurd, mai trăiește, ne-ar fi cu neputință să-l descoperim. Ne-ar fi foarte greu să-l recuncaștem chiar și în cazul în care domnul Georgescu ar locui pe strada unde e situat acest imobil.

Nu vreau să te mai plictisesc cu amănunte lipsite de importanță, pentru că știu cît de ocupată ești cu celelalte cazuri aflate în curs de rezolvare. Cunoști mult mai bine ca mine povestea domnului Georgescu și nu aș vrea să o mai repet.

Ai scris deja cîteva rapoarte. În ultimul, soțul doamnei Georgescu, îndrăgostit de o mulatră, o fată de șaisprezece ani de o frumusețe cu adevărat seducătoare, trăiește la Hong-Kong. Povestea e încîntătoare, așa că doamna Georgescu a citit-o pe nerăsuflate. A recitit-o..., puțin mai tîrziu,... după o jumătate de oră. În acea jumătate de oră ea și-a amintit că soțul ei trebuie să aibă mai bine de șaizeci de ani, că are ulcer, e bolnav de inimă și nu strălucește nici

printr-un spirit de aventură ieșit din comun și nici printr-o inteligență deosebită.

E doamna care a ieșit de aici acum cîteva minute.

Judecînd după starea de agitație evidentă, culoarea roșie a obrajilor, tonul violent al vocii, aș spune că doamna Georgescu a ajuns la o concluzie care nu ne este favorabilă.

Bineînțeles că trebuie să împiedecăm, prin toate mijloacele care ne stau la dispoziție, această rezolvare deprimantă, și, dă-mi voie să-ți spun, nefericită, a cazului.

Am reușit să o liniștesc... pentru moment.

Avem însă nevoie de probe care să o convingă.

După acest discurs patetic și laborios domnul Schmidt își șterse fruntea plină de picături de sudoare cu o mare batistă albă. Își aprinse o țigară de foi și își privi secretara în ochi.

Iar domnișoara Velda se holbă la domnul Schmidt.

Te întrebi poate, acum, cînd bătăile pendulei apropie ora despărțirii noastre, care a fost rostul bizarului discurs. Într-adevăr, timpul nostru de azi se apropie de sfîrșit și nu am reușit încă să-ți spun mare lucru.

Ei bine ! — importanța discursului bătrînului detectiv (dacă important poate fi numit pasajul derizoriu al unei existențe imaginare) e mai degrabă simbolică. Întîmplarea a făcut ca momentul ales de Schmidt pentru încheierea discursului său să coincidă cu cel al intrării lui Schwarz pe ușa biroului de detectivi. Nu îți va fi greu să ghicești cum s-au petrecut lucrurile mai departe.

Tînărul Schwarz cumpără în cea mai apropiată papetărie un plic și un timbru cu aspect chinezesc ; găsește într-un anticariat un dicționar prăfuit al limbii chineze.

Faptul că nici o ștampilă a poștei din Hong-Kong nu a fost găsită în grabă nu are însemnătate.

Capitolul V : SCHWARZ

Nu. Nu știu pentru ce ai venit. Pretinzi că vrei să afli un lucru pe care nu îl cunosc, că vrei să afli un lucru pe care nu îl cunoști, că din ignoranța noastră parțială vei reuși să reconstitui un adevăr a cărui absență o împărtășești nu numai cu mine, dar cu nenumărate alte persoane care îmi sînt contemporane.

Argumentația dumitale, dă-mi voie să-ți spun, e falsă, demersul dumitale a devenit utopic din chiar clipa în care l-ai conceput, căci nu numai că încerci să reconstitui dintr-un coșmar repetabil un timp fizic, fie el demult uitat, dar te bizui pe o ipoteză îndoielnică, pe certitudinea subiectivă că adevărul total ar fi suma unor amintiri — de ce să nu le spunem pe nume, iluzii, minciuni involuntare, paralele.

Pretinzi că timpul e o construcție subiectivă, că obiectivitatea nu ar fi decît suma mediată a unei infinități de imagini subiective. Dar cazi în capcana propriei dumitale afirmații și mi-ai mărturisit singur că pe măsură ce afli, ai senzația că ignoranța dumitale crește.

Umila mea persoană intervine într-un moment oarecare ; nu pot să neg ; dar nici nu am să-ți ofer plăcerea unei mărturisiri în „ancheta" pe care o întreprinzi (altfel cum aș putea să-i zic ?). Ai început să strîngi „material" despre mine, din cîte am putut să aflu din discuția pe care am purtat-o, sau mai bine zis din monologul pe care l-ai recitat în fața mea ca auditoriu — dacă auditoriu se poate

numi o cantitate neutră, ce nu te va răsplăti cu aplauze cînd ai să termini și o să ne luăm rămas bun ca doi oameni civilizați (cel puțin așa sper), dar nici nu te va fluiera, căci îmi lipsește acum, la bătrînețe, vigoarea critică (mai precis : candoarea) să afirm sau să contest.

Tot din discuția noastră — sau din monologul dumitale, cum preferi — mi-am putut da seama că informațiile pe care le-ai strîns constau în special din bîrfeli și din vorbe de clacă care se spuneau pe socoteala mea într-o anumită perioadă ; afirmații care îmi sărăcesc viața, chiar dacă îmi îmbogățesc biografia.

Nu, nu vreau să afirm că tot ce ai auzit despre mine e fals ; într-o oarecare măsură recunosc că ai adunat elemente suficiente pentru a-mi schița portretul, dacă suma gesturilor și acțiunilor unui om pot să-i servească unui scriitor (eu nu știu dacă ești scriitor, darmite dacă ai talent !) în această direcție.

Portretul meu, în cîteva pagini de maculatură ?... E limpede că-n anatomia lucrării pe care mi-ai spus că o scrii nu pot, acele fapte și gesturi ale mele, răstălmăcite de fervoarea dumitale estetică, să ocupe decît cel mult cîteva pagini...

Acum adaugi, nu fără o anumită întortochiere dialectică proprie generației dumitale, că tocmai mărturisirile mele te vor ajuta să corectezi tabloul eventual eronat pe care ai început să-l desenezi cu literele negre ale unei mașini de scris pe foi de hîrtie de calitate îndoielnică. Dar ceea ce pierzi din vedere, dragul meu, e că puțin îmi pasă și de ceea ce poți să crezi despre mine și de ceea ce vei scrie despre mine. Lumea pe care o reprezinți mă interesează din ce în ce mai puțin ; ce e bătrînețea decît o gradată închidere în sine ?

Mai mult decît atît. Oare nu ești în stare să vezi că reproducerea amintirii e un fel de viol al conștiinței, că autopsia cea mai îngrozitoare nu e cea a cărnii, ci descom-

punerea minții în gînduri, dorințe, sentimente și idiosincrazii ?

Viața e mișcare continuă, o curgere biologică inexorabilă care nu cunoaște întoarcere. Ceea ce îmi propui e indecent, imoral. Lasă-mă să cred în unicitatea actului trăit, în imposibila lui repetare, chiar în memorie.

Dacă m-ai fi invitat, cel puțin, să-ți povestesc un episod fericit din viața mea, pentru că au fost, mai multe. Viața mi-a fost plină de astfel de episoade, vesele. De ce surîzi ? Te uimește poate tonul meu trist ? Vocea mea e obosită de prea multă nevorbă.

Dar dumneata îmi ceri să-mi amintesc un lucru nedefinit, un lucru neplăcut ; o amintire *inexistentă :* pentru că memoria ne scutește de unele amintiri.

Stai. Mă privești. Și în privirea dumitale întrevăd o teribilă, o îndîrjită încăpățînare.

Mă înșel, fără îndoială, în privința dumitale, dar mai ales în a mea. Nu în priviri poți să citești încăpățînarea... cel mult obrăznicia...

...Am fost, acum treizeci de ani, unul din cei mai obraznici indivizi din Țara Românească ; eu și alți cîțiva : politicieni, oameni de afaceri, ziariști, vîntură-lume și escroci. Era o vreme cînd nu-ți cîștigai pîinea după merit, sau mai bine zis, ți-o cîștigai după un anumit merit : dacă știai să înjuri bine, cînd trebuia, să lingușești bine, tot cînd trebuia, și să pari demn, da... da !... asta după necesități. Obrăznicia, domnule, asta da ! Asta era o calitate mare. Un capital de neprețuit. Chiar și acum, da... da !, chiar și acum, dacă pe răposata n-aș fi lăsat-o pe drum... aș fi om cu stare. Nu un bătrîn amărît căruia de-abia dacă-i ajunge pensia. Căci, după cum bine poți vedea, chiar și numai aruncînd o privire în jur, cam așa se prezintă situația.

Cînd eram mic eram foarte sărac. La orfelinat, ţin minte, băieţii mai mari obişnuiau să ne fure mîncarea. Eram bătuţi sălbatic, aproape în fiecare zi, de îngrijitori şi mai aveam şi prostul obicei să ne păruim între noi. Celor mari lucrul ăsta nu le prea convenea, pentru că, după fiecare păruială de felul ăsta, urma un control care descoperea aproape întotdeauna pachete de ţigări şi sticle de băutură ascunse sub perne. Ne mai băteau şi ei, aşa... să ne potolim. Adormeam seara cu maţele chiorăind de foame, cu ochii învineţiţi. Nu era o viaţă prea veselă.

Amintirea sărăciei. A nenumăratelor zile de foame şi de murdărie. Dumneata nici măcar nu poţi să înţelegi ce e sărăcia. Vezi cîteodată la televizor copii cu burţi uriaşe şi cu pielea întinsă în jurul ochilor. Ce crudă trebuie să fie natura dacă se lasă provocată să facă asemenea glume sinistre. Nici eu nu cunosc acest fel de sărăcie.

Sărăcia nu înseamnă neapărat foame, nu o astfel de foame, neomenească ; ci umilinţă : haine cîrpite, fasole şi cartofi la prînz, somnul înăbuşitor în cearceafuri murdare şi între ziduri care miros a rîncezeală, şi mai ales teama.

O astfel de sărăcie mi-a întunecat tinereţea, şi o astfel de foame.

Apoi, printr-o întîmplare aproape neverosimilă am ajuns detectiv, detectiv particular. O meserie ciudată : amestec de poliţist, servitor şi secretar. Urmăream, de cele mai multe ori, cupluri ilegale, în hoteluri, în parcuri, în restaurante. Atunci cînd descopeream „un caz", şi asta se întîmpla de cele mai multe ori, îmi anunţam patronii, care trimiteau cîţiva oameni pentru a servi ca martori, şi făceam o constatare.

Era o viaţă de film mediocru. Uneori oamenii aceştia erau foarte bucuroşi să scape de mine pentru cîteva sute de lei. Erau oameni bogaţi, dar nu foarte bogaţi. Care îşi trăiseră viaţa uşor şi credeau că pot rezolva orice problemă cu cîteva hîrtii cocoloşite în podul palmei. Nu erau, găsesc eu, imorali sau vicioşi, orgoliile lor clandestine mi se pă-

reau, mai degrabă, înfiorător de filistine, de burgheze. Oameni care își cumpărau, dacă vrei, cu prețuri mici, o seară de irealitate.

Iar acțiunea noastră nu avea nici măcar funesta strălucire pe care o îmbracă în cărțile maeștrilor zdrobirea unor fericiri. Însă mă îmbogățeam. După zece ani strînsesem destui bani ca să cumpăr acțiunile domnului Braun, devenind astfel asociatul celuilalt patron al agenției de detectivi.

A fost perioada în care întreprinderea noastră a devenit cunoscută. Am angajat cîțiva tineri energici și ne-am oferit serviciile unor oameni cu adevărat bogați. Am devenit spărgători renumiți de grevă, dumneata știi cîte milioane de lei valora fiecare oră pierdută de o uzină, iar comisionul nostru, nu exagerat de umflat, era... larg ; păzitori ai comorilor expuse în saloanele de bal ; „gorilele" unor politicieni renumiți. Însă cea mai importantă și cea mai bănoasă activitate a agenției noastre a devenit strîngerea de informații.

Cu cîtă scîrbă mă privești, domnul meu. Și cît de multă nevoie ai de mine. Și eu mă privesc cîteodată cu scîrbă, în oglindă.

Punerea telefoanelor sub urmărire e o specialitate pe care am importat-o din America — acea țară minunată a tehnicii. Dar vai !, pe vremea aceea care te interesează pe dumneata, urechea ținea încă loc și de magnetofon și de microfon. Iar urechea poate să se înșele.

Convorbirile la mesele de restaurant le ascultam cu ajutorul cornetelor acustice. În privința asta germanii erau mult mai avansați.

Filări, intimidări, extorcări de bani, șantaj, cumpărarea și vînzarea de știri confidențiale, masacrarea personalității prin ziare și pe la radio, furturi de dosare confidențiale, spionaj industrial, ...iată care erau principalele activități ale companiei Schmidt & Braun.

Nu mă mai privi cu ochii ăştia. Lucrurile astea sînt mult mai uşor de făcut decît de mărturisit. Iar eu sînt bătrîn şi în curînd mă va înghiţi, cum ar zice un scriitor de-al dumitale, „iadul nefiinţei". Şi asta e o pedeapsă mult prea grea pentru modestele noastre păcate.

Pot să te asigur însă că niciodată un agent al meu nu a înfăptuit sacrificiul suprem : crima. Detestam mijloacele violente, care sînt barbare şi ineficace. Banii, iubirea, frica, noţiunea de onoare cumpără mult mai mult.

Tatăl dumitale ?

Nu îmi amintesc. Am urmărit multe sute, poate chiar mii de persoane.

George G. ?

Posibil ! Poate că da, poate că nu. Dosarele sînt oricum distruse.

Era comunist ?

Da, se poate. Ne-am ocupat de cîteva cazuri care implicau membri ai acestui partid.

Propagandă ?

Într-adevăr, era secţia cea mai periculoasă. Am investigat cîteva cazuri. Poate.

Încerc să fiu cît mai sincer cu dumneata. Am cercetat atîtea cazuri încît faptul de a fi cercetat la rîndul meu — şi nu eşti primul care întreprinzi o astfel de acţiune, şi, poate, nu ultimul — nu încetează să-mi producă o anumită bucurie profesională. Un sentiment de superioritate. Pentru că eu anchetam mult mai bine.

Sinceritate ?

Anchetă ?

Era să uit că ancheta dumitale e una literară. Adevărul pe care dumneata cauţi să-l capturezi nu zace în trecut, ci în propria dumitale frămîntare şi emoţie. Orice încercare de acest gen mi se pare — am mai spus-o — sortită eşecului. Confunzi structura sentimentelor cu struc-

tura lucrurilor, şi, prin răstălmăcirea celei din urmă, crezi că ai descoperit o compatibilitate între cele două sisteme. Tentativă înfrîntă înainte de a fi întreprinsă.

Cazul George G. ?

Nu cred că a existat vreodată un astfel de caz. Dar ţin minte că prin '40 sau '41 ...nu, nu : era '42... am condus o anchetă destul de năstruşnică. Un mare producător de hîrtie, Argintescu, din Moldova, încerca să scape prin orice mijloace de o firmă concurentă ; piaţa consumatorilor de hîrtie devenise foarte restrînsă în acei ani.

Argintescu îl bănuia pe Panaitescu, principalul acţionar al firmei concurente, că întreţine relaţii, relaţii comerciale, cu comuniştii. Iar dacă ar fi putut să dovedească acest lucru, ar fi devenit cel mai important producător de hîrtie din România.

Toate acestea domnul Argintescu mi le-a comunicat într-o scrisoare.

Bineînţeles că i-am răspuns, rugîndu-l să treacă într-una din zilele următoare pe la birou.

Şi iată-l pe distinsul domn apărînd la agenţie :

— Dragă domnule Schwartz, sînt foarte îngrijorat, îmi spuse în loc de prezentare.

— Dragă domnule Argintescu, sînt încîntat să te cunosc, i-am răspuns.

Cum arăta Argintescu ? Era gras, slab, scund sau înalt, avea capul lunguieţ sau rotund, vocea groasă sau piţigăiată ? Nu mai ştiu. Îţi voi spune în schimb că purta ochelari cu ramă de aur, că vorbea puţin fonfăit („Dhraghă dom'le Schwarz, sînth foarthe înghrijorhat"). Că şchiopăta puţin de piciorul stîng, din pricina unei întîlniri pe care o avusese cu mulţi ani în urmă cu un rechin de prin Mările Sudului, ceea ce, chiar dacă nu e adevărat, va împrumuta puţină culoare povestirii dumitale. Şi multe alte amănunţe pe care rămîne să le inventezi singur.

Ce mi-a spus ? Că Panaitescu, socrul unui apropiat cunoscut de-al meu, care lucra la Moravuri, ar vinde hîrtie comuniştilor.

— Acesth Phanaithescu thrădează ţhara, în acesth momenth cînd thothe forţhele threbuiesc îndrhrepthate sphre cauza victoriei comune împothriva monstrului... penthru cîţiva creithari el vindeeee...

— ...hîrtie, am completat eu, dar domnul Argintescu m-a privit — doi ochi negri, mînioşi şi onești, drept în ochii mei justiţiari — şi a încuviinţat grav, dînd din cap.

În privinţa asta ne-am înţeles foarte bine. În privinţa preţului mai greu. Argintescu o ţinea sus şi tare cu „dhathoria fiechărui rhomân", iar eu nu prea vroiam să las din preţ.

În cele din urmă, enervat şi flămînd (era ora prînzului) i-am spus :

— Domnule Argintescu ! Sîntem cea mai bună agenţie din Bucureşti. Ne plătim bine oamenii şi avem preţuri foarte mari. Poţi să te adresezi unei alte agenţii, există o puzderie,... îţi vor lua banii şi n-au să facă nimic. Ai ştiut de la început acest lucru. De aceea ai şi venit la mine. Alţii, care nu au un prestigiu de apărat, pot să ceară preţuri mai mici. Eu însă nu.

Se uita la mine, prin ochelarii lui serioşi, încurcat. Se vedea bine că nu ştie ce să facă. Să se arate indignat de mercantilismul meu sau să accepte că bătălia era pierdută.

S-a decis brusc :

— Aşa the vhreau, domnule. Un phrets bun penthru un luchru bun.

Şi tîrgul a fost încheiat.

Pe Panaitescu îl cunoşteam mai de mult. Un bărbat de cincizeci şi şapte, poate cincizeci şi opt de ani, care semăna cu omuleţii pe care îi desenează copiii din cercuri : un cerc capul, patru cercuri mîinile şi picioarele, un cerc

trunchiul. Numai bărbia ascuțită contrasta violent cu acest tablou. Știam că frecventează cafenelaua „Capșa" și l-am întîlnit, într-o după-amiază, „din întîmplare", la una din mesele de pe terasă. Era primăvară.

Mi-a făcut semn cu mîna să mă apropii. Era singur la masă, cu un ziar de seară în față. Comandase tocmai un café-crème :

— Bei și dumneata unul ? Ești invitatul meu ! Sînt tare singur zilele astea. Nevastă-mea e plecată la băi de două săptămîni. Fiică-mea mă vizitează rar. Pînă și grădinarul mi-a cerut voie să mă părăsească pentru o săptămînă.

M-am așezat.

— Dumneata nu pleci nicăieri, domnule Schwarz ? Nu-ți iei niciodată concediu ?

Am dat din cap și i-am răspuns, cu vocea unui actor de dramă :

— Niciodată.

Replica a părut să-l înveselească. Mi-a zîmbit și m-a bătut ușor, aprobativ, pe umăr :

— Rău faci ! Ascultă-mă pe mine. Foarte rău faci !

— Dar dumneavoastră ?

— Niciodată, desigur.

— Asta nu e bine, am spus, cu admirație.

Între timp a venit cafeaua și Panaitescu mi-a oferit o țigară cu o inscripție subțire, aurită, deasupra filtrului.

— Egiptene. Le primesc prin comandă.

— Într-adevăr, hîrtia e foarte fină.

— Aș fi mîndru să pot produce o hîrtie tot atît de fină. E un secret vechi al lor, care se moștenește din tată în fiu. Pe cît se pare, e cea mai fină hîrtie din lume... Dar, mă ierți, domnule Schwarz, că te întreb : ce vînt te aduce în apropierea mea ? Presupun că nu ești partizanul siestelor bătrînești cu cafea cu frișcă și țigări egiptene. Cu siguranță că ai venit știind că ai să mă găsești aici.

— Mda... Ce mă aduce aici ? Greu de spus... niște zvonuri, niște vorbe fără cap și fără coadă... megalomania unui client ambițios.

M-a privit ceva mai atent :

— Așa... așa !... niște zvonuri, zici... Cel fel de zvonuri ?

— Se vorbește că faceți afaceri cu comuniștii.

— Cu comuniștii, deci ! Pe un ton impasibil : Așa !... Da ! Bine. Cam aberant ! Nu crezi ?

— Cred ; i-am spus-o și clientului meu. A insistat.

— Cu comuniștii ! ? Adică, mai precis, cu cine ?

— Asta ar urma să... descopăr. Adică urmează. Dar bineînțeles că totul se va dovedi o prostie, o manevră comercială nu prea abilă pentru a vă fura clienții. Eu, între timp, însă, trebuie să mănînc o pîine.

— Domnule Schwarz, mi-a spus, dumneata ești proprietarul unei agenții de detectivi, una din cele mai cunoscute din țară. Mulți oameni au venit la dumneata, și, de cele mai multe ori, s-au întors acasă mulțumiți. Îți faci meseria, muncești din greu, iar eu i-am respectat întotdeauna pe oamenii care muncesc. Nu mă interesează dacă munca lor e curată, la un birou, într-un magazin, sau... murdară. Omul care muncește cinstit, oriunde ar munci, merită toată stima concetățenilor săi. Dacă muncește *cinstit* — și nu caută să-și rotunjească venitul prin fel de fel de afaceri obscure...

În clipa în care ai căpătat o licență de funcționare — să-ți aduc aminte că reînnoirea acestei licențe depinde tocmai de buna credință cu care îți îndeplinești misiunea — înțelegerea tacită dintre dumneata și oficialități a fost că vei căuta prin mijloace *cinstite* să aduci în fața justiției răufăcători, să ajuți în diferite situații categoria largă pe care o numim „a oamenilor de treabă". În nici un caz nu ai căpătat această legitimare pentru a spiona, intimida, urmări pe acești oameni... Nu crezi ?

Am tăcut, foarte sobru, și l-am lăsat să continue.

— Nu vreau să te amenințț, vreau numai să te previn că acțiunea dumitale actuală se încadrează cu greu în tiparele bunei-credințe și că poate să aducă niște consecințe deosebit de serioase pentru meseria pe care ai ales-o.

Ce puteam să-i răspund acestui om onest și indignat ? Că se înșeală în privința mea ? Că nici prin gînd nu-mi trecuse să mă îndoiesc de integritatea lui morală, de strășnicia instinctivă cu care respecta legile ; că ancheta mea urma să aibă mai degrabă caracterul unei reabilitări decît al unei incriminări ? Îmi amintesc cu greutate.

Cred însă că eram foarte fericit, fericit pentru că ancheta mea era pe drumul cel bun.

— Ce propuneți ? Să refuz cazul, înapoind acontul substanțial al clientului meu ? Gestul nu va întîrzia să i se pară suspect. Mai rar, nu-i așa, un detectiv care să refuze o ofertă atît de tentantă. Și apoi, chiar dacă ar lua lucrurile cu ușurință, clientul meu va încredința cazul unei alte agenții care nu va manifesta, fără îndoială, scrupulele pe care le am eu... Mă puneți într-o situație foarte delicată !

— Nu vreau pentru nimic în lume să-ți influențez decizia, mai ales că domeniul dumitale de activitate îmi este cu desăvîrșire străin, zise Panaitescu.

De ce l-am avertizat pe Panaitescu ? Am făcut-o din două motive : Întîi : să-i înregistrez reacția. Doi : eram convins că, punîndu-l în gardă, îmi va fi mult mai ușor să-i descopăr jocul. Omul hărțuit e mult mai vulnerabil decît omul liber.

Dacă aveam cunoștință de negocieri între comuniști și Panaitescu ?

Nu.

Dar, domnule, comuniștii aveau hîrtie, acesta era un fapt. Orașul era plin de pamfletele, de manifestele lor ! Întreabă-mă acum de unde hîrtie. În afară de ajutorul muncitorilor tipografi, oameni de afaceri importanți ar fi putut să fie, gîndeam eu, în contact cu ei... Sentimentele

antinaziste erau destul de răspîndite și în unele pături înstărite ale societății, Germania hitleristă ajunsese detestată de multă lume, ceea ce afirm să nu ți se pară nerealist.

Panaitescu era un om abil. Venise la București cu treizeci de ani în urmă, fără un ban în buzunar și fără perspectiva cît de cît apropiată de a cîștiga. Venise din Moldova, dintr-un sat. Munca pămîntului, grea și puțin răsplătitoare, îl exasperase. Căuta, într-un oraș mare, o șansă.

Nu avea nici o calificare și nici aptitudini excepționale. Talentul lui principal era răbdarea. O răbdare pe care o învățaseră generații de țărani, o răbdare care trecuse, de un număr imemorabil de ori, de la părinți la copii, devenind întîi filozofie de viață și, mai tîrziu, a doua natură.

L-au luat, de milă, niște rude îndepărtate care țineau un mic atelier de tipărituri. Mai departe povestea e anostă. O să ți se pară că ai mai auzit-o : muncă extenuantă și migăloasă cîte șaisprezece-optsprezece ore pe zi, somn greu și negru în camere reci. Aceeași mecanică monotonă a urii, care se naște și crește din lipsa de cer, din lipsa de ideal, din inutilitatea repetării aceluiași gest la nesfîrșit, ceas de ceas, zi de zi. Calvarul preselor, zgomotul uriaș al mașinilor murdare de cerneală, vocile străine sau prietenoase care se aud din cînd în cînd în acest infern de ceață și zgomot. Amara desprindere de pămîntul cu care l-a obișnuit copilăria, de mirosul ogoarelor înverzite, și de păduri, de cîmpurile pline de flori, de care izbutește să-și amintească din ce în ce mai rar ; iar de fiecare dată cînd își amintește, se simte din ce în ce mai trist. E singur ; nu caută solidaritatea cu ai lui ; dimpotrivă. Urăște ca să nu se abrutizeze. Nu crede decît în sine.

După zece ani de muncă, timp în care a trecut prin toate rangurile rezervate grupului său social, de la ucenic ținut cu casă și masă pînă la maistru principal, acest om — pe care societatea îl promovează numai pentru că îl

socotește învins și secătuit de orice veleitate sau ambiție — cumpără jumătate din atelier.

A știut să folosească mașinăria în folosul lui ; a urcat tot timpul. A lucrat cu încăpățînare și răbdare, cu tenacitate țărănească, dar pentru sine. Numai pentru sine.

Mai tîrziu povestea e a micului capitalist care devine mare capitalist. Lovituri norocoase la bursă și profituri din ce în ce mai importante. Zece ani i-au trebuit acestui om să devină proprietar ; se vor mai scurge zece și Panaitescu va ajunge un mare proprietar.

Ceea ce îți spun acum era îndeobște cunoscut, atunci. Panaitescu nu-și ascundea originea. Se mîndrea cu ea.

Gurile rele spuneau însă că ar fi pus mîna pe atelier căsătorindu-se cu unica fată, urîtă, bătrîioară și slabă de minte, a proprietarului. Alții adăugau că ar fi adus atelierul aproape de faliment, prin delapidări și prin contracte dubioase, pe vremea cînd era maistru principal și se ocupa de toate afacerile curente ale întreprinderii.

Se mai spunea că și-a cumpărat jumătate din acțiuni pentru un preț simbolic, ascunzînd astfel opiniei publice cine știe ce faptă mîrșavă a vechiului patron, îngăduind însă ca acesta din urmă să fie aruncat în cenă, ba poate sprijinind din umbră demersul justiției.

Dar cîte lucruri urîte nu sînt puse pe seama unor oameni care reușesc ? Cîtă invidie, chiar ură nu ascunde privirea admirativă a contemporanilor ?

E adevărat — cercetînd mai atent filele unor registre mai vechi, am observat că atelierul de tipărituri „Panaitescu" (numele vechiului proprietar se întîmpla să fie tot Panaitescu) a fost în deficit vreme de trei ani consecutiv. Fără a fi prea extinse, sumele deficitare ar fi adus falimentul întreprinderii, dacă mîna fermă a tînărului Panaitescu nu ar fi preluat frînele conducerii ; pentru a aduce la linia de plutire atelierul, el a investit aproape o sută de mii de lei pentru achiziționarea de noi mașini cu randament mai bun. Ceea ce a salvat însă efectiv întreprinderea a fost

contractul pe care tînărul Panaitescu l-a semnat cu Stabilimentele Şcolare, pentru furnizarea de manuale şi de caiete.

Exact este şi că tînărul Panaitescu — adjectivul nu e tocmai potrivit pentru un bărbat ce se apropia vertiginos de patruzeci de ani în momentul cînd devenea, prin '924 sau '925 parcă, proprietarul atelierului (mai tîrziu transformat în fabrica „Panaitescu et cie") — se căsătorise cu doi ani în urmă cu unica fată a vechiului patron.

Amănuntele acestei relatări par să te plictisească. Ai început să mă suspectezi acum că, nereuşind să scap de dumneata altfel, încerc să te duc cu vorba, să-ţi spun tot ce îmi trece prin cap, cu unicul scop de a-ţi înfrînge încăpăţînarea prin perfida armă a plictisului produs de lucruri mărunte. Te înşeli. Dosarul Panaitescu a fost una din ultimele mele afaceri mari. Nu prea pot să mă mîndresc cu această investigaţie pentru care am cheltuit foarte mulţi bani şi foarte mult efort. În clipa în care eram pe punctul să stabilesc, fără putinţă de îndoială, că Panaitescu întreţine într-adevăr relaţii cu comuniştii, „subiectul" sau, dacă vrei, martorul principal al întregii afaceri, adică : legătura dintre Panaitescu şi secţia de Propagandă a Partidului comunist — a murit de moarte violentă.

Dar fiecare lucru la locul său. Îţi povesteam tocmai despre insolita şi dura metamorfoză care transformă un om sărac într-un om bogat, despre crimele adevărate sau imaginare pe care o asemenea metamorfoză le antrenează. Cum banul se substituie timpului şi cum omul, a cărui singură menire raţională pe acest pămînt este, cum frumos scrie într-o carte veche, de căpătîi, „urmărirea fericirii", îşi cheltuieşte speranţele fericirii pe neroade visuri de îmbogăţire şi putere. Cum munca, instrument iniţial al urmăririi fericirii, se schimbă în unealtă de înjosire a omului. Să-ţi mai vorbesc, poate, despre eşecul deprimant al tuturor acestor încercări, chinuri şi plictisuri, despre răcirea trep-

tată a sîngelui în trup, despre chinul îngrozitor pe care conștiința trecerii inutile a timpului ne-o provoacă ?

Parvenitul este un individ singuratic. Disprețuit de grupul căruia vrea să-i aparțină, disprețuit de grupul din care s-a desprins, își găsește cu greu locul în societatea atît de mobilă în aparență, de fapt împietrită în esențele ei structurale. După ce se luptase timp de mai bine de douăzeci de ani pentru a-și croi un drum ascendent, după ce a izbîndit în încercarea sa, Panaitescu află, pe culmile pe care-l împinseseră ambiția și setea de putere, că era un om temut, poate, însă evitat cu grijă — de cîte ori nu a citit opoziția, aroganța, scîrba sau disprețul în privirile lor — de noii săi egali.

Averea sa imensă nu reușea să cumpere decît gălăgioasa admirație a cîtorva paraziți, fără importanță și renume, ai lumii bune. Saloanele noului său domiciliu, pline de lumini strălucitoare, rămîneau aproape goale și dezolante, atunci cînd încerca, prin baluri de un fast ambițios, să-și apropie protipendada. Veneau întotdeauna cîțiva indivizi care pluteau la marginile ei : ziariști de scandal, absolvenți de studii universitare fără catedră, ingineri fără diplomă, veșnica tagmă de lingușitori, care stau la pîndă, tinzînd să acapareze sau să ruineze orice bogăție. O astfel de audiență nu putea să înșele un Panaitescu. El își dădu limpede seama că nu era admis de lumea căreia, prin capital, îi aparținea. A suferit ? Nu mă îndoiesc.

Se va fi întrebat, în acea perioadă, ce pas mai trebuie să facă, ce demers misterios îl poate apropia de casta aleasă a dominatorilor. Multe nopți va fi petrecut Panaitescu cu coatele întinse pe biroul de nuc pe care îl cumpărase la o licitație, în timp ce fumul albastru al lulelei de spumă de mare se rostogolea peste capul lui. În acele nopți nedormite el își va fi dat seama, poate, că oricît de multă avere ar aduna, oricît ar ajunge de bogat și de puternic, nici averea, și nici puterea pe care banii lui puteau să o cumpere, nu-i vor fi de folos în această supremă încer-

care. Și-a dat seama de distincția care se face (și pe care la poalele piramidei sociale nu avusese cum să o observe) între un negustor de hîrtie și un om de afaceri.

...Peste cîteva luni s-a anunțat căsătoria unicei sale fiice cu Valentin C., fiul unei familii distinse de diplomați, despre care începuse să circule zvonul că ar fi ruinată de petreceri și baluri fabuloase date pe trei continente.

Valentin era un bun amic de-al meu, sau, cel puțin, așa credeam pe-atunci. Nu mi-l închipuisem pentru nimic în lume căsătorindu-se cu fiica unui negustător de hîrtie. Dar :

— Fabricantul de hîrtie este împăratul epocilor prezente, mi-a spus Valentin, puțin timp după căsătorie. Pe fața inteligentă i-a apărut un zîmbet.

„Fabricantul de hîrtie este împăratul epocilor prezente", cuvintele mi-au răsunat în memorie curînd după întrevederea pe care o avusesem cu Panaitescu la „Capșa". Și m-am gîndit, și m-am străduit să descopăr, puțin amuzat și puțin descumpănit, ce legătură putea să existe, ce legătură misterioasă, între acest împărat al papetăriilor și un partid pus în afara legii. Între vîrful piramidei pe care Panaitescu se cocoțase, cu atîtea eforturi, și suferințe, și trădări — și acidul de la baza ei, care o rodea fără încetare.

Legătura era acolo, în zîmbetul lui Valentin. Așa îmi spunea intuiția mea de detectiv particular, nasul meu de copoi, dacă vrei.

Capitolul VI : NELU

Da... da... am fost detectiv, la domnu' Schwarz, iexact, la domnu' Schwarz... detectiv.

Eram mulți ? Da... da... Mulți, dom'le. Mulți nu prea eram. Vreo douăzeci de băieți. Toți, unu' și unu'.

E, asta-i întrebare. Munca ne plăcea, cum să nu ne placă. Era o muncă a' dracului de grea,... uneori. Da' ce ! puteai parcă să-ți găsești ceva mai acătări'. Și, pe urmă, să vă mai spun o chestie. Schwartz ăsta... nu era neamț, era român de-al nostru, din partea Brăilei. Nici nu știu de ce-l chema Schwarz. Că acum, oricine trebuie să aibă un nume. Și ce, dacă-l cheamă pe om Lupu' treb' e să fie lup ? Ha ! ha-ha ! Sau dacă-l cheamă pe unu' Popa treb'e să fie popă. He ! he ! Ce, parcă pe dumneata cum te cheamă ? Cum zici ? Ee... nu aud eu prea bine, da' nu are nici asta multă importanță. De, ce să-i faci ? Sînt bătrîn acum. Eram... da... da.... eram pe vremuri. Acum... nu mai sînt. Acum sînt bătrîn.

Îl iubeam toți pe Schwarz ăsta. Dacă mai trăiește ? Nu mai cred să trăiască. Trăiește,... ziceți că trăiește ? Cui îi mai pasă acum ? Poate că trăiește, da' același om nu poate să mai fie. Ce, parcă eu sînt același om ? Ehehei ! Să mă fi văzut dumneata acum treizeci și ceva de ani. Mutam munții.

Schwarz ăsta... trup și suflet. Toți băieții îl iubeam. Dacă de ce îl iubeam ? Dom'le... Îl iubeam că era de-al nostru. Nu era din ăia fandosiții, domn mare, și vorbea fru-

mos cu noi... zău așa. Cînd a murit mama, uite, ca să-ți dau un exemplu, cînd a murit, săraca, mi-a dat două mii de lei și m-a lăsat să mă duc la înmormîntare. Mi-a dat și trei săptămîni de concediu, plătite. Auziți dumneavoastră ? Ce ? Se mai pomenește astăzi așa ceva ? Așa ceva nu se mai pomenește.

Cîștigam binișor, de ce să mă plîng. Cîștigam chiar foarte binișor. Și era viața parcă mai ca-n filme. Zău. A' dracului să fiu. Eram mai tînăr și era viața mai ca-n filme.

Detectiv la Schwarz ? Află, dom'le : eu consider asta... o onoare. O mare onoare era să fii detectiv la domnu' Schwarz. Cea mai mare agenție de detectivi din tot orașu'. Din toată țara.

Vine într-o zi domnu' Schwarz la biro' ... deschide ușa și vine direct la mine. Zice :

— Ce mai faci, mă' Nelule ?

Zic eu :

— Să trăiți, dom' Schwarz.

Zice :

— Lasă asta. Ai ceva de anchetat ?

Că noi eram agenție mare, dom'le. Nici nu știa săracu' domnu' Schwarz ce făcea fiecare. Săracu' domnu' Schwarz. O fi murit demult. Ziceți că mai trăiește ? Ați vorbit cu el ? Nu se poate ! Daa ? Adică, chiar dacă mai trăiește, același om tot nu cred eu să mai fie. A îmbătrînit și domnu' Schwarz. Nu-i așa că a îmbătrînit ?

Ce vă spuneam ? Cînd a venit domnu' Schwarz la mine ? A deschis ușa și mi-a zîmbit. Da, țin minte. Țin minte perfect. Parc'ar fi fost ieri. Eu zic :

— Păi știți ? ! Blonda aia. De are soțu' gelos. Acela micu'... negriciosu', de-a trecut pe la noi mai zilele trecute. A' dracului e de gelos ! Pocitania ! Și s-o vezi pe nevastă-sa.

Că domnu' Schwarz ăsta, între noi fie vorba, se cam ținea de muieri. Că venea aproape în fiecare zi cîte una pe la biro'... și dînsu' tare bine știa să le mai dreseze ! Ece !

Să le manevreze. Ete-na ! Că acum sînt om bătrîn. Nu-mi mai arde de prostii.

— E o floare, ce mai, domnu' Schwarz, o floare de femeie.

Zice :

— Bine,... bine ! Lasă asta acum, Nelule !

— Cum ordonați dumneavoastră.

— Am ceva foarte important pentru tine. Un caz de care depinde soarta agenției noastre. Un caz crucial.

Da ! Da ! Crucial, așa mi se pare c-a zis : Am un caz crucial.

— Un caz crucial ? zic eu în mintea mea. Ce-o fi asta crucial ? Treb'e să fie ceva călugări amestecați în treb'șoara asta... poate niște băieți de la seminar. Săracii !

— Adică foarte important.

— Păi, zic eu, dacă-i crucial musai că-i și foarte important. Că e vorba de salvarea sufletului. Să vedeți... eu am salvat odată un suflet. Zău ! Am asudat îngrozitor pînă l-am salvat.

Nu vă interesează, ziceți ? Ahaa !... pe dumneavoastră cealaltă treb'șoară ziceți că vă interesează. Cazul acela crucial. Acum înțeleg.

Deci să vă spun.

Zice :

— Lasă asta, Nelule, am un caz mai important pentru tine, un caz crucial.

„Un caz crucial ?" în sinea mea. Nu mai încep iară'... ei !, nu vă enervați așa. Face rău la inimă. Face rău la fiere.

— Esențial, măi Nelule. Așa îmi spuse. Domnul Schwarz ăsta știa să-și măsoare cuvintele.

— La ord'nele dumneavoastră, zic, că așa-i plăcea lui domnu' Schwarz, ca la armată.

— Lasă-l pe Gelu să ia cazul tău. Că e mai nou pentru tine. Nu uita că am încredere deplină în posibilitățile tale. (Tare mai știa să le zică bine domnu' Schwarz ăsta.)

Deci :

— Uite ce e, mă Nelule ! Te știu eu pe tine băiat deștept. D'asta te trimit... pot să am încredere în tine, nu-i așa ?

— La ord'nele dumneavoastră. Să trăiți !

— Vreau să urmărești pe cineva, să nu-l scapi cu o palmă.

— S-a făcut, șefule ! zic eu.

— Și nu treb'e să te vadă. Nu să nu te vadă. Să nu te bănuiască.Să nu te simtă, asta vreau, Nelule.

Cum puteam să-l refuz. Zic :

— Și cine e leguma ?

Se uită la mine, la început nu înțelege. Se mai uită o dată la mine. Începe să zîmbească, da' tot nu înțelege.

Zice :

— Ce vorbă-i asta, Nelule ?

Zic :

— Păi, leguma.

Atunci de-abia începe să înțeleagă și rîde. Ce rîs !

Zice :

— Leguma nu te interesează pe tine.

Zic :

— Nu mă interesează. Cum, nu mă interesează ?

Zice :

— Nu te interesează cine e... Ce te interesează pe tine e că stă pe strada cutare la număru' cutare.

Nu mai țin minte strada. Nu mai țin minte număru'.

Zic :

— Mă duc pe strada cutare număru' cutare.

Zice :

— Nu !

Și se uită la mine. Așa, se uită la mine cu un aer trist. Dă' nu era trist, numa' că era foarte serios, foarte grav. Înțelegeți ce vreau să spun. Că dacă nu înțelegeți, ce ?

Zice :

— Alegi trei băieți. Gîndește-te la trei băieți ! Cei mai buni.

Cei mai buni ? Mă gîndesc un pic... mă mai gîndesc un pic, mi se încreţesc sprîncenele. Zic :

— Unu' ar fi Nicky, să trăiţi !

— Băiatu' ăla blond şi subţire ?

— Iexact. Mi-aţi ghicit gîndul.

A' dracului copoi, domnu' Schwarz ăsta.

— Ai zis unu, da' mie îmi trebuie trei.

— Trei şi cu mine patru.

Trei şi cu tine patru.

Mă gîndesc io : „Blondu', blondu' ăsta e isteţ băiat." Îi ziceam Blondu' că era ţigan. Mai negru ca mine. Zău ! Mai negru ca mine şi cu nişte ochi verzi, scăpărători. A' dracului ţiganu'. „Blondu'", aşa îi ziceam. Se mai supăra el... da' ce să facă... ce ţi-e şi cu viaţa asta. Treb'e c-a murit de mult şi Blondu'. Pe unde i-or fi putrezind oasele? Dacă-a murit. Că poate că mai trăieşte. Cine ştie ? Nu l-am văzut de atîta amar de ani că sigur c-a murit. Da' era mai tînăr ca mine, poate că n-a murit... şi zice acu', uite, chiar acu', în clipa asta : „Măăă... ce mai face Nelu Ţiganu' ? Ăsta precis c-a murit, că era mai mare ca mine." Aşa-şi zice poate chiar în clipa asta.

Zic :

— Blondu' ar fi al doilea.

Zice :

— E bun, mă, ăsta... ţiganu' ?

— Păi e bun, zic, e bun că se furişează.

Zice :

— Bine, mă Nelule, dacă ştie să se furişeze... Acum, al treilea.

Şi mă gîndesc, şi mă gîndesc, dom'le, că-mi apar broboane de sudoare pe frunte... dom'le... şi mă gîndesc şi nu mai găsesc pe nimeni.

Zice :

— Ce-i, mă, nu mai găsişi pe nimeni ?

Zic :

— Nu.

Zice :

— Păi cum nu, mă' Nelule, cum nu ?

Zic :

— Ar mai fi Chimbrit, ăla subțire ca o trestie de zici că n-a mîncat de o săptămînă.

Zice :

— Chibrit ăsta e bun ?

Zic :

— E bun, domnu' Schwarz, e băiat de viitor.

Zice :

— Bine !... voi patru... Vezi fotografia asta ?

— Poza asta ?

Zice :

— Uite-te bine !

Ce să văz eu în poza aia ? Unu gras... da' gras, dom'le, ca o butie de gras. Cu pălărie de pai pe-o ureche și cu-o țigară, din aia groasă și neagră în colțul gurii :

— Ăsta-i Churchill, zic.

— Nu-i Churchill, zice, ăsta-i leguma.

Zic :

— Legumă ?... Ăsta-i un porc, domnu' Schwarz.

Se uită la mine supărat, da' văd că nu-i supărat. Se uită numa' așa, că adică unde-i respectul de treb'e să-l mai arătăm din cînd în cînd... prin lume... că altfel se cfilește... și nu mai deosebești, prin lume... între porci și măgari.

— Nu e porc, mă ! zice, parcă mi-ar fi luat vorba din gură, ăsta-i măgar, mă, măgar ca tine !

Ce să-i faci, mai glumeam și noi, mai glumea și domnu' Schwarz.

Zic :

— Păi dacă-i măgar, și eu măgar, cum facem să nu mă simtă ?

Se uită la mine atent, să vadă dacă-mi bat joc de el, și vede că-mi bat joc de el.

Zice :

— Mă Nelule ! Am dat eu vreodată în tine, am ridicat eu mîna la tine vreodată ?

Zic eu, spăşit :

— Nu, domnu' Schwarz, mi-aţi fost ca o mamă.

Zice :

— Şi vrei să încep acu' ?

Ce era să zic ? N-am zis nimic.

El :

— Păi pot să am încredere în tine, mă Nelule ? Pot ? Zi-i !

Zic :

— V-am înşelat eu vreodată, domnu' Schwarz,... aşteptările ?

Zice :

— Asta rămîne de văzut.

Tace un timp, se face că gîndeşte. Vrea să-şi dea mai multă importanţă... la ce vrea să zică, adică. Şi zice :

— Mă' Nelule, dacă îmi rezolvi tu cazu' ăsta, eu îţi măresc leafa. Zău aşa !

Zic :

— De plîns nu m-am plîns niciodată. Da' tare-i mică...

Se strîmbă :

— Lasă asta, acum fii atent !

Ştiam eu că nu-i convine ce i-am spus. Că era cam strîmt la pungă, săracu' domnu' Schwarz. Cam strîmt la pungă, că altfel se purta tare bine cu noi.

Îmi arată din nou poza. Mi-o pune în mînă :

— Fii atent, Nelule, eu pe omu' ăsta vreau să-l urmăriţi.

Mă zgîiesc la poză.

— Uite-te ! Uite-te bine ! Eu pe omul ăsta vreau să-l urmăriţi. Voi patru. Stă pe strada cutare la număru' cutare.

Nu mai ţin minte strada, nu mai ţin minte număru'.

Zice :

— Pleacă dis-de-dimineață la biroul lui, pe strada cutare la număru' cutare.

Iar nu mai țin minte strada și număru'.

Zice :

— Vine acasă la prînz, da' pleacă iarăși după-amiază, să-și facă siesta la „Capșa".

„Capșa" să fie ? „Capșa" să fi fost ? Da... da... așa mi se pare mie, acum c-au trecut atîția ani nu le mai țin minte nici eu pe toate.

Zic :

— Îl urmărim așa...

N-apuc să zic mai mult că domnu Schwarz mi-o retează:

— Vreau să știu tot ce face, absolut tot, cu cine se întîlnește pe stradă, pe cine salută, cum e îmbrăcat, unde merge. Totul ! Auzi, mă Nelule ? Totul !

Dacă aud ? Sigur că auzeam.

— Daa ?

Iar mi-o retează :

— Știu ce vrei să spui. Vrei să spui că e imposibil.

Zic :

— Eeh... de imposibil nu-i imposibil.

Zice :

— Chiar dacă e imposibil vreau să o faceți. Tace și se uită la mine. Așa... trist. Nu trist vreau să spun. Sînt bătrîn acum și nu mai știu eu prea bine ce vorbesc, să mă fi văzut cum îmi mai turuia gura acum douăzeci, darmite acum treizeci de ani. Grav, asta e ! Se uita la mine grav de parcă ar fi vrut să spună, cu ochii vreau să spun, și... cu fața, și cu fruntea... Ei, parcă nu înțelegi dumneata... Și dacă nu înțelegi, ce ?... tot n-are nici o importanță... acum cel puțin nu mai are. Parc'ar fi vrut să spună că ce facem noi acum... că de ce facem noi acum depinde viața lui. Și asta e o mare minciună. Dar parcă tot mă înduioșa privirea lui, deși știam că lui puțin îi păsa de mine, de Nelu Țiganu, și, la o adică, de toată baraca, de Nicky, de

Blondu' sau de Chimbrit, puțin îi păsa de băieți. Da' noi tare mult țineam la el.

— Unde sînt băieții, zice.

Zic :

— Păi unde să fie, Nicky e la... nu mai țin bine minte acum, Blondu' acolo, Chimbrit acolo...

Zice :

— În cît timp îi poți aduna ?

Zic eu :

— Cine poate să-i adune pe ăștia. Numa' moartea.

— Nelule, mie-mi place de tine că ești băiat vesel, da' nu de veselie te țin aici, zice. În jumătate de oră să fii cu toți trei la mine în birou.

Zic eu :

— Eu vă iubesc mult pe dumneavoastră, da' asta nu se poate.

Se uită la mine, vede că vorbesc serios și nu mai insistă.

— Bine. Atunci cum i-ai găsit vii cu ei la mine. Vreau să discut cu voi.

Zic :

— Păi, poza pot să le-o arăt și eu.

Zice :

— Lasă poza. Am de vorbit cu voi. Hai ! Pleacă acum !

Am ieșit pe stradă. Strada era plină de lume, începuse primăvara, era plină de fete tinere strada, și de oameni bătrîni cu bastoane, de care te mirai că i-a mai răbdat pămîntu' și-n primăvara asta. Și treceau cîteva trăsuri, treceau cîteva trăsuri pline de flori și mergeau la trap spre șosea. Și simțeam așa o bucurie în mine, o bucurie pe care nu o mai simt acum. Nu pentru că eram bogat, sau pentru că eram sătul sau pentru că... cine dracu mai știe ce..., eram bucuros că sînt tînăr și că trăiesc, și simțeam în primăvara aia, cum n-am mai simțit de multă vreme încoace și n-o să mai simt eu, ... sau poate am să mai simt eu, cînd am să mă mai nasc o dată, deși eu, să-ți spun drept, nu cred în prostiile astea mistice. Eu cred că omul dacă

trăiește nu trăiește decît odată, și anii... a' dracului de puțini cît trăiește, ar trebui să fie sănătos, dom'le, sănătos și puternic, să fie vesel, să nu îmbătrînească... vorbesc numai prostii... am început să vorbesc prostii. Sînt bătrîn și spun multe prostii. Ce m-ar mai fi pleznit domnu' Schwarz să m-audă. Strașnic bărbat, strașnic copoi mai era și Schwarz ăsta! Și, cum vă spun, am ieșit pe stradă și parcă-mi venea să cînt, să cînt și să sar într-un picior.

Acu' să nu credeți că la domnu' Schwarz nu se muncea. Se muncea mult, foarte mult. De multe ori stăteai nopți întregi afară, în fața unei clădiri, te plimba ploaia pe afară și tu trebuia să stai, să suporți — că așa-i munca asta — mai ales cînd urmăream pe cineva... stăteai, așa, ud leoarcă cîte-o jumătate de noapte de tușeai pe urmă trei săptămîni, și pe urmă bani, cine știe ce bani nu ieșeau... da' tare mai era frumos cînd mai ciocneam o bere cu prietenii și-o puneam pe nota de plată a casei. Ce, parcă Schwarz nu-și dădea seama cînd urmăream pe cineva la Ploiești și-i venea notă de plată de la Calu' Bălan. Nu se supăra — a' dracului mai era și domnu' Schwarz ăsta! — nu s-a supărat Schwarz niciodată pe noi că eram prea isteți, numa' dacă erai prost. Și ce, ce motiv avea să se supere... parcă dădea micu' ăla amărîtu' și paharu' de bere din banii lui. Nu, dom'le, vezi-ți de treabă! Îi băga tot clientului pe gît, la cheltuieli de urmărire.

Așa că ce-mi veni mie în gînd. Zic :

— Ce-ar fi să sugem noi o berică, așa mă gîndeam... că tare era frumos pe afară și aeru' mirosea a flori.

Ce-mi zisei :

— Merg la terasă la Gogu. Merg la terasă la Gogu, fac așa, cu degetu' să vină băiatu' și zic :

— Adu', coane, la băiatu' doi cîrnați de ăia rumeni să sfîrîie sosu' pe pireu și'o halbă de bere cu guleru ca blănurile alea de cucoană mare.

Zis și făcut. Intru la Gogu pe terasă, în Cișmigiu. Intru și m-așez la o masă mai la umbră. Că bătea soarele,

dom'le, parcă era luna lu' Cuptor, săracu' domnu' Schwarz !, zău așa, parcă era vară... și cum a trecut, dom'le, și viața noastră, parcă ieri a fost, și parcă nici n-a fost.

Mă așez eu mai la umbră, că-ți mai zisei, tare bătea soarele, soare dulce, de primăvară, și fac semn băiatului :

— Hei... mă... acolo !

Pocnesc din dește, numa' m-o auzi. Da' cînd să pocnesc din dește rămîn cu ele în aer. Cum de rămîn cu ele în aer ? Păi să vezi că ce văd. La o masă, nici la trei metri de mine, stau, dom'le, ca boierii, cu gulerele de la cămașă deschise, că tare era cald, cu cravatele desfăcute și aruncate pe masă, cu coatele întinse pe fața de.masă de parcă erau la circ, că fața de masă era toată boțită și plină de chiștocuri de țigară, cine crezi ? Nicky, Blondu' și Chimbrit.

Îmi zic eu : „Așaa ! !" îmi zic eu în gînd. „Așaa, deci !... tare mică trebuie să fie lumea asta de îngăduie Dumnezeu trei lichele ca astea să stea la o singură masă."

Mă uit, mă uit bine, de mai multe ori, să nu greșesc și stau, stau și nu zic nimic. Numa' în gîndu' meu zic.

Nicky stă întins ca o maimuță, cu picioarele răscrăcărate, de nu poate să treacă nimeni pe lîngă masă fără să se lovească de ele. Îl văd din spate. Mai bine. Cu mutra pe care treb'e s-o aibă. Mai bine că nu-i văd mutra ! Blondu' stă chiar vizavi de mine, se uită înspre mine, da' se uită în gol și nu mă vede. Chimbrit și-a lăsat capul să cadă pe masă, că tare mare greutate trebuie să simtă că ține pe gît. Îl sprijină pe masă, da' în schimb, ce-i drept îi drept, tot face el ceva : cîntă. Auzi dumneata ? Urlă de tremură paharele de bere pe masă, mai mai să se spargă :

— Faataa maamii... faataa maamii, ce-ai făăcut ! Faataa maamii... faataa maamii...

Cîntă și chicotește. Tocmai cînd să termine cîntecelu' începe să-i tremure capu' pe masă ca o bilă de biliard cînd dai mangă. Și cum să nu-i tremure, de se ciocnesc paharele,

cînd l-a luat Blondu' de gît şi-l zguduie şi-i tot strigă la ureche :

— Taci, bă Chimbrit ! Taci, bă Chimbrit, că ăştia ne aruncă afară. Taci, bă !... că te fac minge de fotbal de zbori ca o rachetă.

Şi cum strigă aşa, se uită rînjind înspre mine, da ; cum ziceam, fără să mă vadă, la început. Se uită la mine, scoate o ţigară, o aprinde şi numa' după ce-a tras două fumuri apăsate mă vede.

Zice :

— Domnu' Nelu. Vino-ncoa', mă ţigane !

Mă uit la el şi mă fac că nu înţeleg.

Se uită şi el la mine, da' aşa trist, cum se uită un cîine bătrîn în ochii stăpînului, cînd îl duce stăpînu' la ultima plimbare.

Mă mai înmoi şi eu. Zic :

— Vin pe mă-ta, Blondule !

Zice :

— Hai, mă ! aşa, fără nici o noimă, hai, mă, vino, mă.

Ce era să fac ? Mă ridic cît eram de lung, îmi îndrept cravata, adică să le arăt că cine e şefu', scot şi eu o ţigară din pachet, o bat, să se îndese tutunul, de capătul mesei, scot o brichetă, o brichetă *Ronson,* de aur, pe care o găsii în tren odată, cînd mă trimise domnu' Schwarz la Braşov cu o treabă, în vagonu'-restaurant, că era' să mă ia băieţii de la bar la bătaie, că aveau şi ei plăcere la ea, noroc că le-am arătat legitimaţia şi am strigat : „O palmă numa' şi vă mănînc pe toţi puşcăria !"... Ei ! amintiri, amintiri, domnule. Ce să-i faci ? Eram tineri. Scot deci bricheta, îmi pun ţigara la gură, mă uit urît la ei, ridic capacu' de la brichetă, apăs să aprind feştila şi-ncep să pufăi, fără să mă uit dacă era ţigara aprinsă sau nu. Şi numa' văd că-ncep să rîză. Rîde Blondu' întîi. Chimbrit se-ntoarce, se uită la mine, se uită la Blondu', zice :

— De ce rîzi, mă ? Şi-ncepe să rîză şi el.

Nicky se uită și el la mine, își scoate și el o țigară. Zice :

— Dă și mie un foc, nea Nelule !

Mă uit la țigară. Țigara stinsă, dom'le. *Ronsonu'* meu puteam să-l arunc la gunoi, ...i se terminase benzina. Încep și eu să rîz, cam strîmb, uite-așa ne distram noi cînd eram tineri, rîdeam din te miri ce.

— Hai, Blondy, dă și mie un foc ! Ce era să zic ? Dă și mie un foc să aprind cuiu', cînd intri în haită joci cu lupii, de !... Mă Blondule, zic, tu ai uitat să dai bună-ziua la oameni, mă, sau îți tăie cineva limba, eei ?

Zice :

— Nu îmi tăie nime' limba.

— Da' voi, ășlialți doi, de ce sînteți așa triști, v-a murit cineva ?

Stau și nu zic nimic.

Zic :

— Mă băieți, voi păpați banii lu' domnu' Schwarz pe degeaba și nici nu faceți nimic.

Zice Chimbrit :

— Nea Nelule, noi ne-am gîndit...

Zic :

— V-ați gîndit, ha... ? Da' să-mi aduci și mie un scaun, să-mi torni și mie un pahar de bere nu te-ai gîndit ? Praf vă fac, mă !

De... eram și eu un fel de șef în treb'șoara asta a lui dom' Schwarz.

— Nicky, ia du-te tu de cheamă băiatu', dacă te mai ții pe picere, spune-i să aducă niște momițe și patru halbe de bere, plătește Blondu' aicea subsemnatu', zice Blondu'.

Așa se trăia în întreprinderea asta a lui domnu' Schwarz.

Zic eu, după ce-am dat două halbe de bere pe gît și-am mîncat o farfurie de momițe, erau momițe bune pe atunci... ce ? Nu mă crezi ? Totu' era rău pe-atunci ? Nu era, dom'le ! Iacătă că nu era ! Multe lucruri nu erau bune, da' momițele erau bune, cu o halbă de bere...

Zic :

— Mă' băieți, voi nu vă mirați să mă vedeți pe mine aici între voi... în loc să fiu la domnu' Schwarz în birou ?

Zice Chimbrit, mai încet, Chimbrit ăsta era cel mai sfios dintre ei :

— Nu ne mirăm !

Zice și Blondu', care era mai isteț :

— Ne mirăm, Nelule, ne mirăm... că te știm băiat serios.

Zic :

— Să nu-ți ard eu ție, Blondule, o palmă,... de băiat serios ce sînt.

Zice :

— E' hai ! Nu te mai încălzi, că n-ai băut decît trei halbe.

Zic :

— Nu mă încălzesc !, și aproape strig cînd spun asta, se uită oamenii de la mesele din jur la mine și iar bagă nasurile în ziar..., nu mă-ncălzesc, mă' Blondule, de două halbe de bere, că două halbe am băut, auzi tu ?

Zic :

— Mă băieți... ! mai încet de data asta, că nu eram eu prea ciudos din fire, și-l știam pe Blondu' băiat de zahăr, dom'le, de mai bine de douăzeci de ani, că am copilărit pe-aceeași stradă, pe Cocioc. Mă băieți, hai să mai bem o halbă și să vă spui toată tărășenia.

Și încep să le povestesc totu'. Cum a venit domnu' Schwarz la mine, cum m-a întrebat că în cine aș avea eu încredere... pentru o treabă importantă, crucială și esențială. Cum am răspuns eu că știu eu trei băieți, că am o încredere în ei, cum am numa' în nevastă-mea, în aia' de care am dat divorț anu' trecut, trei băieți, Nicky, Blondu' și Chimbrit... și cum mi-a zis domnu' Schwarz : „Dacă ai încredere în ei am și eu încredere în ei. Nelule, tu ești mîna mea a' dreaptă."

Da' parcă uitasem eu ceva, că îmi și tăie Nicky vorba :

— Mă' Nelule, frumos știi tu să povestești. Acum poate vrei să te și credem ?

...Uitasem eu să le zic ceva ! Nu știam eu ce... da' parcă ceva tot mă rodea pe mine, și-atunci zice din nou Nicky :

— Mă Nelule, tu vrei să te credem ? Da' așa, bolborosit, că de-abia îl înțeleg de data asta.

Și, în momentu' ăsta, parcă mă trăznește ceva în cap, de-mi amintesc :

— Mă' băieți, treb'e să fim la birou la domnu' Schwarz, la orele trei și jumătate. Zic asta și mă uit la ceas. Mă uit, mă uit, da' parcă tot nu vedeam eu bine.

Zic :

— E trei jumate, hai să ne grăbim, băieți, să ne grăbim că se supără domnu' Schwarz.

Se uită și Blondu' la ceas :

— Ce trei jumate, Nelule, că e șase și un sfert. Unde să te mai duci acum ? Hai să bem mai bine o halbă.

Se ridică și strigă :

— *Garçon !*, încă un rînd.

Vine băiatu' cu halbele. Le pune pe masă. Pune halbele goale pe o tavă. Noi, toți, ne uităm la el. Ne uităm la el și rîdem... așa... fără nici un motiv. Blondy chiar zice :

— Cîîtee haalbe ? Cîîtee... ?

— Zece.

— Aatîîteeaaumairăămas, aadule aaici !

Acum, a doua zi era domnu' Schwarz cam supărat. L-am văzut după cum s-a uitat la mine cînd a intrat în birou. N-a zis nimic. Mi-a făcut numa' un semn, adică să mă duc după el, la el în biro'.

Ce să fac ? M-am ridicat de la masă și m-am dus.

— Unde-s ceilalți ? a întrebat.

— Păi, zic eu. Eram puțin încurcat că încă nu apăruse nici unu' deși era aproape nouă jumate. Trebuie să vie. Le-am spus eu să vie mai repede azi.

— Mai repede ?

A tras un oftat, aşaa !... un oftat de om care s-a săturat de viaţă, care s-a săturat de toate. Că, adică, degeaba se chinuieşte el dacă are nişte oameni aşa de neserioşi, care nici măcar nu se obosesc să vină la servici' la timp. Zice :

— Bine ! Să vii cu ei !... cînd vin... Dacă vin...

Între timp veniseră şi ăştia trei. Se aşezaseră împreună la o masă şi se uitau în pămînt. Numa' Blondu' mai trăgea cîte-o ochiadă, aşa, spre uşa şefului.

Ies şi trîntesc uşa că s-o fi mirat şi săracu' domnu' Schwarz, tare mai era om de viaţă şi ăsta !

Mă uit la ei. Ei cu capu'-n jos. Numa' Blondu' mai trăgea, aşa, din cînd în cînd, o ochiadă. Mă duc direct la masa lor şi încep să bat darabana pe masă. Băieţii, cu capu'-n pămînt. Zic :

— Păi bine, mă, la ora asta se vine ? Continui :

— Hai repede în cabinet la domnu' Schwarz. E foc !

Cum intrăm ne pune să ne aşezăm fiecare pe cîte un scaun, da' el rămîne în picioare. Rămîne în picioare şi începe să se plimbe cu mîinile la spate, de parcă noi nici n-am fi existat. ...Obiceiuri de domni mari.

Da' mai bine să vă spui ce urmează, că poate că nu vă enteresează pe dumneavoastră prea mult cum stăteam noi acolo pe scaune, şi domnu' Schwarz se plimba de la un capăt la celălalt al camerei şi parcă fluiera încetişor între buze,... fluiera... sau nu fluiera, eu nu-mi mai aduc bine aminte, că a trecut atîta timp de atunci.

Zice domnu' Schwarz :

— Voi patru sînteţi o echipă.

Frumos mai vorbea şi domnu' Schwarz ăsta !

Spune asta şi scoate un teanc de poze din biro'. Îmi arată poza pe care mi-a mai arătat-o,... mai ieri :

— Vreau să-l urmăriţi pe omul ăsta. Vreau să-l urmăriţi zi şi noapte. Locuieşte pe strada cutare la număru' cutare.

Ce vă mai spun eu lucrurile astea că vi le-am mai spus o dată. Să nu mai lungim vorba că e tîrziu şi nu sînt obiş-

nuit să vorbesc atît de mult, deja am vorbit prea mult şi au trecut atîtea ore de cînd sînteţi aici, că mi se pare că vă cunosc de-o viaţă. Numa' la interogator' mai stă omu' şi vorbeşte atîtea ore în şir. Da' atunci, măcar că nu vorbeşte el singur, că-i mai pun şi alţii întrebări şi-i suflă fum în nas, şi alte... şi alte prostii de felu' ăsta din care aţi mai văzut şi dumneavoastră, prin filme.

He ! he ! Multe lucruri pe care le vedeţi în filme sînt adevărate, altele nu. Ce ? parcă oamenii sînt aşa frumoşi cum arată în filme, şi vorbesc numa' frumos şi gramatic' ?... eu în viaţa mea n-am vorbit frumos şi gramatic'.

Ce vă uitaţi aşa la mine ? Poate nu vă place ce vă spun. Mie puţin îmi pasă dacă vă place sau nu vă place. Pentru că tot eu vă fac dumniavoastră un bine, deşi nu vă cunosc de nicăieri, şi nu dumniavoastră îmi faceţi mie un bine, ce ştiu eu... poate chiar umblaţi să-mi faceţi un rău.

Eee !... vorbesc şi eu că sînt bătrîn. Şi nu ştii dumneata, deocamdată, ce-i aia să fii bătrîn. Să nu mă iei prea mult în seamă. Îmi place să vorbesc. Aşa mi-a plăcut mie să vorbesc de cînd mă ştiu. Ce să-i fac ? Aşa-i firea mea.

Zice domnu' Schwarz :

— Blondu' şi Nicky, voi vă duceţi chiar acum pe strada cutare la număru' cutare, unde lucrează omu' ăsta. Staţi acolo să nu vă vadă nimeni şi aşteptaţi să iasă. Cînd a ieşit, Blondu' se ia după el, da' aşa... să nu-l vadă nimeni. Nicky dă un telefon aici la birou. Chimbrit ! Tu, cum ai auzit telefonul, te-ai şi repezit la „Capşa", că eşti băiat prezentabil, şi comanzi un café-crème, sau o cafea, că-i mai ieftină. Comanzi două cafele, una pentru tine şi una pentru Blondu', care o să vină şi el imediat. După leguma.

Aştia trei se uită miraţi, că nu ştiau ce-i aia, aşa că trebuie eu să le explic :

— Aşa-i zicem, eu şi cu domnu' Schwarz, lui individu' ! Ăsta-i numele lui, cifrat.

Se uită la mine şi nu înţeleg. Da' nu zic nimic. Ce să zică ? Te pui cu domnu' Schwarz ? Te pui cu Nelu Ţiganu ?

— Beți cafeaua, stați acolo vreo jumătate de oră, că atîta stă și leguma, și plecați. Plecați înainte să plece el. Tu, Blondule, vii direct la birou. Chimbrit, tu îl aștepți afară ! Iese leguma de la „Capșa". Te iei după el, să nu te vadă nimeni. Cînd ajunge Blondu' la birou, Nelu a și plecat pe strada cutare la număru' cutare, unde locuiește leguma. Stați acolo amîndoi, da' vă ascundeți, să nu vă vadă nimeni. La douăspe noaptea vine și Nicky care s-a odihnit pînă acum și-l înlocuiește pe Chimbrit. La două noaptea vine Blondu' și-l înlocuiește pe Nelu. Și tot așa, din patru în patru ore, vă înlocuiți unu' pe altu'. Dormiți aici, în birou la mine, cu un ochi închis și cu unu' pe telefon.

Zău, chiar așa a zis : „Cu un ochi închis și cu unu' pe telefon." Știa să le zică domnu' Schwarz.

— Dacă vine cineva la leguma, ăla din voi care e mai odihnit se ia după el și îl urmărește pînă acasă, vreau neapărat să știu unde stă. Dacă iese leguma, tot așa, unu' din voi se ia după el, îl urmărește să vadă unde se duce, ...pe urmă dă telefon la birou.

Restu' vi-l spui eu altădată, că acum am obosit. Ce să-i faci ? Sînt bătrîn acum, am peste șaptezeci de ani. Nici n-ai crede cînd mă vezi. Ia spune drept, cît îmi dai ? Nu-i așa că nu-mi dai șaptezeci ? Cum ? Nu-mi dai ? Ha, ha ! Te-am mințit. Luna trecută am trecut de șaptesicinci. Or de șapteș' șase ?

Capitolul VII : VALENTIN

Vocea lui Panaitescu, la telefon, mi s-a părut ciudată. Era vocea lui, fără nici o îndoială, însă nu cea obișnuită. Receptorul îmi transmitea mai mult decît cuvinte, era o teamă,... era o oboseală, pe care atunci nu am căutat să mi le explic :

— Poți să vii pînă la mine ?... Nu... Nu... Acum, imediat. E... e ceva foarte important.

Și ceva mai tîrziu, după ce mă dezmeticisem — pentru că telefonul sunase în plină noapte, astfel încît am putut, înainte de a mă trezi, să-l confund cu țîrîitul ceasului deșteptător — strigătul său, aproape isteric :

— Te rog, vino ! *Trebuie* să mă ajuți !

La început mi s-a părut că apelul telefonic face parte dintr-un vis incoerent. Ochii mei deschiși nu percepeau nimic în întunecimea camerei, dar îmi simțeam inima bătînd repede, și, minutele trecînd, cotul înțepenit pe noptieră și palma strîngînd receptorul telefonului.

— Iartă-mă că te sun la ora asta. E ceva teribil de important.

Atunci mi-am amintit : cuvintele nu aparțin decît rareori visului. Cuvintele...

Eram obosit, lucrasem pînă seara tîrziu, după zile de neodihnă. Mă trîntisem, fără relaxare, în pat, îmbrăcat, îmi aruncasem pantofii din picioare și-mi slăbisem cravata. Apoi a urmat prăbușirea într-un abis negru. Am adormit ca un pietroi, parcă așa se spune.

Ridicasem receptorul în somn, fără îndoială ; primele cuvinte pe care le-am auzit nu păreau să aibă nici un sens :

— ...imediat ...nu, nu la telefon... că te-am trezit... la ora asta.

Apoi am auzit mecanismul ceasului deșteptător (înaintau brațele fosforescente, ametitoarele cercuri ale secundarului) și cîntatul cocoșilor, departe.

— Am trimis o birjă. O să fie la tine în cîteva minute.

Ce să caute o birjă ? O birjă, tîrziu, după miezul nopți... la mine ?

...Vreau să dorm. Camera e caldă și cearceafurile au un miros frumos, de levănțică. Vreau să dorm, dar se-aud în depărtare sunetele disarmonice ale unei petreceri în agonie. N-am mai dormit cum se cuvine de trei nopți și glasul... și frica... și oboseala la celălalt capăt al firului. Dar eu vreau să dorm. Singurul lucru pe care-l cer acum de la lume e să fiu lăsat în pace.

Și vocea continuă, la celălalt capăt... oboseala... și frica. Eu nu sînt încă atît de obosit. Nu sînt obosit în felul în care vocea de la celălalt capăt pare obosită. Dar vreau să dorm.

— Te-ai trezit ?... Te-ai trezit ? Răspunde-mi ! Te-ai trezit ?

Cum puteam să răspund ? Pierdusem, parcă, exercițiul vorbirii. Ce să răspund ?

Apoi o birjă s-a oprit în fața casei mele. Am lăsat receptorul din mînă. Mi-am căutat țigările pe noptieră și am văzut, la lumina chibritului, telefonul cu receptorul atîrnînd la cîțiva centimetri de podea și acele ceasornicului îndreptîndu-se spre patru. Am luat receptorul în mînă :

— Vin imediat.

Mi-am trîntit o clipă capul pe pernă ; cearceafurile nu mai miroseau acum a levănțică, miroseau a fum de țigară și erau pline de scrum de țigară.

Soneria a sunat la poartă. M-am ridicat cu greutate din pat. Am aprins lumina. Mi-am strîns cravata la gît și am coborît.

— M-a trimis domn' Panaitescu.

— Să mergem.

Aerul rece al nopţii m-a făcut să tremur. Oraşul era învelit în ceaţă.

Toată noaptea aceea mi se pare un vis, mai ales azi. Cîţi ani au trecut de atunci ? Douăzeci şi cinci ? Treizeci şi cinci ? Dumneata trebuie să ştii mai bine.

Zgomotul roţilor pe dalele de piatră, statuile din parcul proprietăţii „Panaitescu" — parcă-l aud, parcă le revăd şi acum, şi, curios, amintirea le-a suprapus şi toate lucrurile care au populat acea noapte mi se par acum reunindu-se într-un scurt-metraj expresionist : o defilare absurdă de statui pe marginea unui drum public, ca pentru o filmare de tragedie elenă sau de satiră romană, în care apar un telefon, o scrumieră plină de mucuri de ţigară şi o ceaşcă de cafea.

După ce trăsura s-a oprit, am rămas, mai mult ca sigur, un timp pe loc, într-un fel de amorţeală, pentru că îmi amintesc glasul exasperat al birjarului :

— Dom' Panaitescu v-aşteaptă înăuntru.

Lumina era aprinsă în biroul socrului meu. Am străbătut poteca acoperită cu pietre albe, mărginită de două rînduri de trandafiri. Simţeam în spate privirea tristă a unui centaur de bronz, dar, întorcîndu-mă, am observat că ochii lui goi nu erau îndreptaţi către mine, ci implorau mila unei naiade albe, de marmoră, care-şi admira nuditatea la treizeci de paşi mai departe. Naiada părea să fie centrul admiraţiei insistente a unui grup de drăcuşori de mare, cărora nu le acorda nici o importanţă, în ciuda privirilor lor, obstinate şi impertinente.

— Ce bine că ai venit !

Socru-meu coborîse să mă întîmpine, într-un halat roşu de catifea pe care-l aruncase peste pijama. A înaintat spre mine, pe alee, şi buzele lui au încercat să schiţeze un surîs.

S-a dat puţin la o parte pentru a mă lăsa să trec.

Mi-a întins mîna şi a mormăit :

— ...Toată nebunia asta ! Zău, iartă-mă că te-am deranjat, da' trebuia neapărat să mă sfătuiesc cu tine.

— Telefonul ?

— E prea important să fie spus la telefon. Telefonul poate fi sub observație.

— Ei ! Chiar așa ? m-am strîmbat.

— Da.

Și, în timpul ăsta, am urcat scările și am intrat în biroul lui : o cameră imensă pentru noțiunile contemporane, o cameră frumoasă cu tavanul înalt.

A zis :

— Ți-am făcut o cafea să te mai trezești.

— Sînteți prea amabil ! m-am auzit răspunzînd.

Toate imbecilitățile automatismului nostru verbal. Oare de ce trebuie să-ți povestesc și prostiile astea ?

Mi-a întins o țigară. O țigară egipteană cu marca înveșmîntată într-un filet de aur. Țigările lui favorite, pe care le importa special din Egipt, și care erau, după gustul meu, dezastruoase.

— M-am întîlnit acum cîteva zile cu Schwarz. Îl cunoști, mi se pare.

Cine, din mediul nostru, nu-l cunoștea pe Schwarz ? Succesele lui. Agenția lui de detectivi. Am încuviințat.

— M-am întîlnit cu el... mai bine zis, m-a căutat el... la „Capșa", ca să-mi spună că un anume Argintescu, un concurent... dacă vrei, l-a însărcinat cu întreprinderea unei anchete.

Argintescu lansase bănuiala că el, Panaitescu, ar întreține relații cu comuniștii. Schwarz îl informase, dar nu se lăsase deloc impresionat de amenințările voalate ale socrului meu ; avea de gînd, da, să întreprindă ancheta.

— Dar bine, de ce să-ți fi spus ?

Nu era prea sigur, dorea un sfat, tocmai de aceea mă și chemase în toiul nopții.

— Ți-e teamă că ancheta lui Schwarz ar putea descoperi niște lucruri care să te compromită ?

— Nici vorbă de așa ceva !

— Atunci pentru ce m-ai chemat ?

Mă ruga să înțeleg că situația era mult mai complicată. În ultimul timp se ducea o luptă extraordinară pentru piețe între producătorii de hîrtie. Războiul a îngustat mult aceste piețe. În timpul nostru producătorul de hîrtie a trecut pe planul al doilea. El, Panaitescu, a reușit să își mențină vînzarea, și chiar să și-o extindă, prin cîteva contracte foarte importante cu Armata. Acum — mai ales în cazul în care această anchetă ar deveni publică — el risca să piardă aceste contracte. Tocmai ăsta era și scopul lui Argintescu, care, în vînzarea de hîrtie, avusese cîțiva ani proști și dorea să recupereze : avea stocuri extraordinare în magazii — pretindea socru-meu — stocuri pe care, pur și simplu, nu știa unde să le plaseze.

— ...Încep să înțeleg.

Acum, bineînțeles că Argintescu nu avea contactele lui Panaitescu. Ca un negustor versat, el, socrul meu, luase atent în considerație toate posibilitățile... Războiul putea fi cîștigat, da', ce dracu', hai să vorbim deschis !, putea la fel de bine să fie pierdut. Panaitescu s-a gîndit și la viitorul copiilor săi, cînd a inițiat anumite contacte... foarte restrînse de altfel... cu forțe, nu ar putea să le numească comuniste, cu forțe democratice, poți să le zici anti-fasciste. Tocmai din pricina acestor contacte se temea el, Panaitescu. Aceste contacte ar putea să-l stînjenească în eventualitatea că ar fi descoperite.

— Ce pot să fac eu în chestiunea asta ?

— Poți să faci foarte mult. Poți să ai o influență asupra lui Schwarz. Care, domnule, să fim serioși... e numai un detectiv de mîna a doua. Tu, comisar de poliție, ai putea să-l pui foarte ușor la punct.

— Nu ţi se pare că ai ales cea mai proastă soluţie ?.. Pentru numele lui Dumnezeu, ai numai de pierdut dacă toată afacerea asta ia proporţii !

El s-a gîndit foarte mult, de acum două zile, de cînd s-a întîlnit cu Schwarz care i-a stricat toată pofta de mîncare. Nu că ar fi el omul care să se lase înnebunit de cîteva insinuări, venind ele, insinuările, de la un detectiv de mîna a doua, crescut prin orfelinate. Însă tare nu i-a plăcut incidentul ăsta ! E mult mai uşor să strici o reputaţie decît să o clădeşti. Iar el, Panaitescu, nu are în nici un caz de gînd să o piardă sau să şi-o vadă ştirbită.

— Perfect, am spus. Dar oare nu ar fi mai bine să nu ne pripim ? Să ne gîndim la consecinţele pe care ar putea să le aibă o presiune exercitată asupra lui Schwarz... După cîte îl cunosc eu, Schwarz nu e nici el omul care să se lase speriat cu una cu două. Şi-apoi e o operaţie complicată. Cere „fineţe".

— Nici o „fineţe", domnule ! N-avem timp pentru fineţe !

...De cîteva zile i se pare că e urmărit. N-ar putea să jure, însă simte... aşa... ca o apăsare în ceafă. Mai ieri îşi lua cafeaua la „Capşa", cînd a surprins privirile unor muşterii de la o masă vecină... care n-aveau ei mutre de „Capşa". Cînd s-a uitat la ei, şi-au întors repede privirile. Mai mult, i s-a părut că-l mai văzuse pe unul din ei în faţa casei sale.

— I se poate întîmpla oricui.

Se cam îndoieşte. Acelaşi om la „Capşa" şi în faţa casei sale !

— O coincidenţă... poate că omul locuieşte prin apropiere.

Panaitescu a scos nişte pahare :

— Bem un coniac să ne mai inspire... Dragă Valentin, adevărul e că sînt foarte îngrijorat. Mă lasă nervii.

Tăceam şi zîmbeam cu ochii grei de nesomn.

El a zîmbit la rîndul lui şi s-a aşezat pe scaunul din spatele biroului său masiv de nuc. Pînă acuma se plimbase prin cameră cu mîinile la spate :

— Trebuie să ne concentrăm, trebuie să ne păstrăm calmul. Să încercăm să găsim o soluţie. Singurul mijloc de a-ţi asigura sprijinul unui om e să ai ceva împotriva lui.

— Un as în mînecă, am glumit eu, crispat.

— Exact.

El, Panaitescu, credea că eu aş fi în stare să dau la iveală ceva care să-l potolească pe Schwarz. În meseria lui, nu se putea să nu fi făcut unele lucruri despre care nu-i plăcea să se vorbească nici în şoaptă.

— Fără îndoială, dar...

Sînt un om prea cinstit. Întotdeauna a spus chiar el, socru-meu, că sînt un om prea cinstit...

— Dar trezeşte-te, tinere, viaţa nu-i făcută din bomboane de ciocolată şi apă de trandafiri.

— Nu te-ai gîndit că Schwarz ar putea face exact acelaşi lucru ?

— Poftim ?

— Adică, să găsească ceva împotriva mea cu care să-mi închidă gura.

Lucrul ăsta mi se pare de domeniul posibilului ?

Evident. Fiecare cu păcatele lui. Iar Schwarz e un om puternic. Un om care nu se dă în lături de la nimic pentru a-şi atinge scopurile. A luptat aprig ca să-şi facă un nume şi nimeni nu e mai greu de păcălit decît un proaspăt îmbogăţit. În afară de asta, Schwarz are în spate o organizaţie. Ceea ce nu s-ar putea spune despre comisarul Valentin.

— Dar bine, tu ai în spate toată poliţia !

— O parte din poliţie e în spatele lui Schwarz.

— Ei, asta-i acum...

— Are destui oameni plătiţi ; posedă dosare compromiţătoare. Să nu-l crezi prost. Omul ăsta numai prost nu e.

— Atunci ?

— În situațiile astea ai două alternative : să te aperi sau să ataci. Iar cînd dușmanul are mai mulți pioni pe tablă, cel mai sănătos e să te aperi.

— Poftim de mai ia o țigară...

Îi pare bine că m-a chemat, persevorează Panaitescu. Sînt totuși singurul om care poate să-l scoată din încurcătură.

— Schwarz ăsta mie nu mi se pare chiar așa de fioros. E și el un om ca toți oamenii. Care-și face meseria.

— Numai că și-o face a' dracului de bine.

— Și nu sîntem noi în stare... să-i facem față... ? Sînt și eu cineva în oraș. Am bani. Am un ginere la poliție. He ! he ! he !... și un cumnat la externe.

Iar eu, privind pe fereastră, încep să întrevăd contururile statuilor în lumina lăptoasă a dimineții.

Panaitescu privește și el. Pe fața lui se poate citi un fel de mirare, un fel de iritare.

Și, în timp ce adaug nopților nedormite încă una, simt camera îmbîcsindu-se de fum de țigară și mirosul rînced al disperării îmi apasă gîtul.

Panaitescu (de-abia acum văd ridurile negre și groase care i-au încercuit ochii) zice :

— Iartă-mă, te-am ținut toată noaptea. Dar zău... tare eram... neliniștit.

Apoi, un lucru neașteptat. Nu-l mai remarcasem la el niciodată și mi se părea atît de străin de natura lui adevărată încît nu mi-l imaginasem niciodată posibil : îmi mulțumește.

I-am strîns palma umedă. Mi se pare și azi că o simt, cînd îmi aduc aminte de noaptea aceea — trecerea înceată a unui vierme, lăsînd o umezeală lipicioasă pe liniile vieții.

M-am ridicat de pe scaun, și, pentru că o tăcere nefirească se lăsase în cameră, i-am spus, cu o voce slabă și răgușită, o voce pe care o recunoșteam cu greutate deși îmi era foarte cunoscută — iartă-mă, îmi e greu să-ți explic — ca și cînd ar fi fost vocea unei ființe apropiate... un

frate, un tată, sau chiar vocea mea, modificată de servitutile timpului :

— Am să fac tot ce-mi stă în putință.

Și, pentru că aceste cuvinte mi se păruse că nu-l priveau pe el, am adăugat, în timp ce. coboram împreună scările, pe un ton fals, didactic, puțin de operetă (dar eram sigur că tocmai un astfel de ton putea să-i aducă liniștea pe care nici un cuvînt cinstit nu i-ar fi putut-o aduce) :

— Fii tare !

Ajunsesem în parc. Mă conducea.

— Vreau să nu-i dai nici un motiv să te suspecteze, am continuat. Faci lucrurile pe care le faci în mod obișnuit, fără nici o schimbare care ar putea da de bănuit. Uite ! Întrevederea noastră îl va pune fără îndoială în alertă. Deci, tram-tramul cotidian : birou, siestă, întîlniri cu amicii... și asta cu cît mai multă naturalețe, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Tăcea.

— Și... nu iei legătura cu nimeni, am încheiat, cu o voce cît mai calmă și fermă.

A vrut să-mi ofere birja pînă acasă, însă l-am refuzat : aveam chef de o plimbare matinală și apoi îmi era milă de omul care mă adusese aici în toiul nopții.

Mi-a spus într-un tîrziu, pe cînd mă îndreptam printre statui spre poarta principală a domeniului Panaitescu :

— Contez mult pe tine !

Și mi-am dat seama că omul care mi se păruse pînă atunci atît de sigur de sine, de a cărui tărie de caracter nu m-aș fi îndoit niciodată — gîndindu-mă numai la încăpățînarea, furioasă și tăcută, cu care își croise pînă atunci drum în viață — ei bine !... omul acela nu mai exista. Panaitescu încerca să-și facă singur curaj. Dar cred că începea atunci să-și dea seama că e martorul unei bătălii pierdute, și nu mă refer acum la detaliul, insignifiant și meschin, al concurenței neloaiale a unui „coleg", căci această bătălie încă putea fi, cu relativă ușurință, cîștigată, ci

la războiul pe care îl începuse cu patruzeci de ani înainte, cu viața. Acest pariu fusese pierdut de mult, dar numai acum era orgoliul său umilit de realizarea înfrîngerii, și iată că Panaitescu trebuia să plătească, în prag de bătrînețe, prețul amar al luciditații care, lui, nu-i mai folosea la nimic.

Ai colindat vreodată orașul, cînd bruma nopții se ridică de pe case și statui ? E un spectacol fascinant ; ești ciudat de treaz, după ore lungi de tensiune și insomnie ; ți se pare că străbați o lume ireală, încremenită, cînd, de fapt, nu e decît decorul obișnuit, dar adormit al cotidianului. Nu numai grădinile, casele, străzile îți par nelocuite, nepămîntene, dar chiar oamenii cu ai căror pași ți se încrucișează pașii par scoși dintr-o carte uitată de basme. Dacă nu ai făcut-o, nu poți realiza strania plenitudine a momentului ; ai sentimentul curios că viața ta capătă o semnificație surprinzătoare ; ai senzația că faci parte din unul dintre acele minunate spectacole pe care numai visul ți le oferă cîteodată...

Astfel încît trecerea pe străzi peste care pasul tău a călcat de sute de ori, prin parcuri a căror banalitate de duminică o știai pînă la exasperare, capătă, neașteptat, culoarea evenimentului.

O întîmplare a făcut ca, pe cînd străbăteam grădina Cișmigiului, să observ o umbră în spatele meu. Întorsesem mai înainte privirea, urmărind o birjă sau încercînd să-mi întipăresc în minte contururile nostalgice ale unei clădiri ridicîndu-se din ceață, cînd l-am remarcat pentru prima oară : un bărbat de vreo treizeci de ani, îmbrăcat cu o haină cenușie de ploaie. Cînd m-am aplecat, în parc, să-mi înnod un șiret, revederea figurii familiare m-a neliniștit.

Un reflex deja înrădăcinat, de polițist, m-a îndemnat, după ce o curbă construise între noi un baraj de iarbă și

de copaci, să sar peste un gard scund de piatră și să mă pitesc în dosul lui.

Pașii s-au auzit în apropiere, ceva mai tîrziu, cînd scurgerea lentă a minutelor mă îndemna de-acum să cred într-o coincidență. Tăcerea s-a lăsat pentru un moment și am văzut, ferit de frunzele unui arbust, încordarea pe fața lui de copoi.

A luat-o la fugă pe alcea care ducea înspre lac ; dar a revenit peste cîteva minute cu privirile în pămînt.

Era rîndul meu să-l urmăresc ; și după puțină vreme pașii umbrei m-au lăsat în fața agenției lui Schwarz.

Am fluierat după un taxi.

Am adormit, scurt timp după ce ajunsesem acasă.

Capitolul VIII : NELU

Te cunosc. Cum să nu te cunosc.

Dacă te cunosc ? Parcă îmi aduc aminte de dumneata, da' nu mai ştiu de unde. Ai fost pe la mine acum cîteva zile ? Dom'le... vreau să ştii că de mult timp nu mai vine nimeni pe la mine. Mda. Nu mă mai vizitează nime'. Numa' acu' vr'o trei zile m-a căutat unu', zicea că scrie o carte. Da' nu cred că scria o carte. Făcea pe şmecheru', da' nu era de loc şmecher. Era prost ! Adică dacă crezi că-l poţi prosti pe Nelu Ţiganu' eşti prost. Nu încape nici o îndoială că eşti prost.

Că, adică, vrea dumnealui să-i povestesc nuş' ce de Schwarz. Schwarz ăsta e vechiu' meu patron. A fost. Eu cred că a murit de mult, şi chiar dacă n-a murit, patronu' meu nu mai e.

Da' auzi ce-mi zice el :

— Schwarz trăieşte ! aşa mi-a zis. Trăieşte, da' s-a schimbat mult.

Că parcă ştie el cum s-a schimbat Schwarz, dacă nu l-a văzut niciodată în tinereţe. Şi ce-i dacă se dă scriitor ? Dumnealui dacă avea treizeci şi cinci, treizeci şase de ani. Da' avea, ce-i drept e drept, nişte ochi bătrînicioşi, de o sută de ani.

Mie puţin îmi importă. C-o fi albă. C-o fi nealbă. Mie puţin îmi importă.

De ce ?

Sînt bătrîn, domnule. Sînt bătrîn şi vreau să fiu lăsat în pace. Am fost om cinstit la vremea mea, chiar dacă am lucrat la Agenţia de detectivi Schwarz, asta nu înseamnă că am fost pungaş. Află dumneata lucrul ăsta ! Deşi n-am primit niciodată pensie pentru anii ăia cînd am lucrat la domnu' Schwarz şi trăiesc cu opt-nouă sute de lei pe lună. Păi ăştia opt-nouă sute pe lună nu-mi ajung nici pe ţigări, dom'le. Te rog să mă crezi, de-asta m-am şi lăsat de fumat. Ehehe ! Parcă nu mi-ar place să mai trag şi eu cîte-o lulea, din cînd în cînd. Da' d'aia bună ! O royală ce-aş mai fuma, sau o naţională, cum se făceau pe vremuri.

Dacă vreau o ţigară ?

Nu, mersi. Nu mai fumez de aproape douăzeci de ani. Îmi face rău la plămîni, la inimă, îmi face rău peste tot.

Dumneata de ce ai venit ?

Poftesţe în casă !

Nu că aş avea cine ştie ce casă. Da' casă se numeşte „Bordeiu' unui gentleman e castelu' lui", aşa zice englezu'.

Că adică m-ar enteresa pe mine dacă Schwarz trăieşte şi s-a schimbat mult. Cu treburi din astea îmi umblă domnu' scriitoru'.

Da' ce, Nelu-i prost ? Nelu Ţiganu' nu-i prost ! Ba... fără să se laude, Nelu Ţiganu' nu se laudă niciodată, ...ar putea să spună unele chestii, unele chestii din care reiese că nu-i prost deloc. De exemplu ar putea să povestească el nişte anchete, nişte anchete pe care le-a făcut el, el Nelu... Da! Chiar eu. Nişte anchete că i-a dat în gît pe nişte domnişori şi domni. Care de... tot aşa credeau şi ei, că Nelu e un prost, şi pe urmă nici măcar n-au mai avut timp să-şi schimbe părerea.

Că adică vine la tine unu', care, iartă-mă, n-a făcut mare lucru-n viaţă, şi vrea să se poarte cu tine aşa... cu mănuşi. Vrea să te dea în gît, adică. Şi-ţi mai şi pune nişte întrebări pe care un om cinstit nu le pune şi la care un om cinstit nu răspunde. Nu că l-aş fi dat afară... asta e sub

demnitatea mea. Că' bordeiu ăsta pe care-l vezi e castelu' meu.

Era sub demnitatea mea să-l dau afară, da' i-am spus niște chestii că s-a înroșit. Zău dacă te mint. Dom'le... s-a înroșit.

Mă-ntreabă adică de domnu' Schwarz. Domnu' Schwarz. Să-i povestesc lui de domnu Schwarz. Ăsta nu e un subiect pe care să-l vorbești între două pahare de țuică. Nu, domnule ! Ăsta nu e un subiect cinstit... Pentru că sînt un om bătrîn și am pătimit destule și nu vreau să mai pătimesc și altele pentru un Schwarz, care nici soră nici tată nu mi-e. Numa' pentru c-am lucrat cîndva la el. Băiat plătit cu ora, plătit prost, dom'le. Exploatat, furat, jefuit adică... de forța mea de muncă. Da, dom'le ! Și asta pot să ți-o spun dumitale acum cu tot curajul, cu tot curajul care mi-a rămas.

Mă-ntreabă adică de-o anchetă importantă pe care eu și domnu' Schwarz am făcut-o mai demult. Care pasămite îl interesa. Auzi, dom'le ? Da' bine, dom'le, au trecut niște zeci de ani, vrei să te cred că pe dumneata te interesează o prăpădită de treabă care s-a întîmplat acum niște zeci de ani ! Da' bine, dom'le, cum poate să te intereseze așa ceva după atîta amar de ani ? Ca și cînd ar fi ceva ieșit din comun, mai știu eu, ceva interesant. Nici pomeneală, dom'le! Adică, urmăriri din astea făceam noi în aproape toate săptămînile, cînd ni le cerea cineva.

Acuma tipu' ăsta mă întreba de unu' Leguma. Nu știu de unde a auzit el că noi urmăream adică pe unu'. Leguma îi ziceam, așa, între noi, da' numele lui adevărat numa' domnu' Schwarz îl știa. Și dacă domnu' Schwarz e mort, sau dacă e bătrîn și nu-și mai amintește, atunci nime' nu mai știe numele adevărat.

Acum stau așa și mă mir. Ce i-o fi trebuind lui să deslușească o poveste așa de veche. Legume din astea au fost cu nemiluita, da' cine..., cui îi mai pasă acum. Și asta m-a

pus pe gînduri. Adică de vrea dumnealui să scormone, pentru că dumnealui asta vroia, asta s-a văzut încă din primele momente, de cum a intrat pe uşă. Că l-am primit, cum te-am primit şi pe dumneata, în casă. Mai rar domn ca Nelu Ţiganu', să primească în casă pe orice necunoscut care vrea să-l descoase, care vrea să-l întrebe nişte chestii, cum le zice... indiscrete.

He ! he ! he ! Ce mai poveste a fost şi cu Leguma asta. Ce mai poveste, dom'le ! Cea mai a' naibii poveste, din cîte poveşti mi s-au întîmplat mie tot timpu' cît am fost detectiv la Schwarz. Şi-am fost detectiv la Schwarz o grămadă de ani, zău dacă te minţ, încă de pe vremea cînd nici nu-i zicea Agenţia de detectivi Schwarz, că de Schwarz nici nu se auzise prin Bucureşti atunci, se numea Agenţia de detectivi Schmidt & Braun... asta a fost demult.

Eeh da ! Cu Leguma asta a fost chestie mare, dom'le. Patru detectivi, auzi dumneata, patru detectivi a pus dumnealui, Schwarz, şi... aleşi pe sprînceană... de subsemnatu', patru detectivi a pus şi tot n-am reuşit să dezlegăm ce se întîmpla atunci, ce se întîmpla acolo. Adică ce s-a întîmplat pe strada cutare la număru' cutare, unde am stat noi trei săptămîni, noapte de noapte şi zi de zi şi n-am reuşit să găsim nimic.

Ee ! Asta acum zi-i şi dumneata încurcătură. Zi-i şi dumneata ruşine, pentru agenţia de detectivi Schwarz, pentru Schwarz, şi... de ce să n-o recunosc, şi pentru unu' frumosu', unu' de era cel mai grozav detectiv, mare ruşine pentru Nelu, pentru Nelu Ţiganu'.

Ee ! Şi ce crezi dumneata că a fost ? Ceva neaşteptat ? Ceva faantaastiic? Ceva nemaipomenit? Nuu, dom'le! Ceva foarte simplu... aşa de simplu că am rămas tîmpiţi. Eu, Nelu Ţiganu, Blondu', Nicky, Chimbrit ...şi-a rămas tîmpit şi răposatu' domnu' Schwarz.

Aţipisem în birou, aşa e meseria noastră, mai ales că atunci, cu Leguma, domnu' Schwarz ne pusese serios la

treabă. Stăteam în biro' şi noaptea cîte unu', de permanenţă, adică să ştim tot timpu' unde se află fiecare, şi să ştie şi domnu' Schwarz.

Dormeam deci. Adică vorba vine, dormeam. Stăteam. Uite, cum să-ţi explic ? Cu fundu' pe fotelu' lui domnu' Schwarz, fotelu' lui personal, pe care şedea dumnealui, cînd avea niscaiva vizite mai importante. Cu picioarele întinse pe birou' lui, care era mai înalt decît fotelu' şi cu mîna — eram tineri, dom'le, eram agili — cu mîna pe telefon. Dacă se întîmpla cumva să sune să-l am la îndemînă.

Instrucţiunile lui Schwarz, dom'le, le respectam cu sfinţenie.

Visam, dom'le, că mă plimb pe malu' mării cu o fată. Valurile se izbeau de ţărm. Culegeam scoici, da ! da !, dom'le, culegeam scoici. Acum stai să te gîndeşti : oare ce semnificaţie poate să aibă visu' ăsta ?

N-a trecut mult şi visam că mă legănam uşor, purtat de valuri, într-o barcă. Tot cu fata. Ş-aud aşa nişte zgomote care vin din fundu' mării.

Zic eu : „Ce e, dom'le, cu zgomotele astea ? Cine e ?" Stau. Stau şi mă gîndesc. Zic : „Oare n-o fi Blondu' ? Să ştii că e vocea lui Blondu' ! Da' ce caută el taman acolo, între valuri şi stînci ? Ce poate Blondu' să caute într-un vis, că doar nu l-oi iubi atît de mult să-l visez şi noaptea." Ş-atunci încep să mă dumiresc eu. Îmi zic : „Bă Nelule ! Bă Nelule ! Scoal'te, mă, că ăsta nu e vis ! Ăsta e Blondu'. A venit să te schimbe şi nu poate să intre că ai încuiat uşa."

Zis şi făcut. Deschid un ochi. Chiar aşa atlet mare să deschid amîndoi ochii nu sînt. Eu... tot pe experienţa bătrînească a' lu' tata, care-o ştia şi el de la taică-su, şi aşa mai departe, din bătrîni : deschid un ochi şi pe-urmă îl deschid pe ălălalt.

Aud deci, aud ca prin vis. Aud numele meu strigat. Vocea, de', nu părea nici de sirenă nici de scoică. Deschid un ochi, dacă înţelegi ce vreau să spun, îl deschid pe celă-

lalt și stau, stau așa puțin și-nchid iară un ochi, da' îl țin pe celălalt deschis, larg deschis... și deschid urechile !

Da, dom'le, chiar așa ! Îmi amintesc perfect de bine de scena asta. Acum gîndește-te și mata cum arăta Nelu Țiganu' în noaptea aia, în clipa aia cînd a deschis un ochi și a deschis urechile ...da' parcă tot visa ; și nu înțelegea el ce caută Blondu' Țiganu', subordonatu' lui și prietenu' lui, printre valuri și stînci, împreună cu o scoică și o fată și cu Nelu Țiganu'.

Și îmi zic : „Da' ce dracu', dom'le, ce dracu !" Atunci dau să mă pișc de degete și nu simt nimic. Îmi zic : „Să știi că visez. Mi-am pișcat deștiu' și n-am simțit nimic."

Da' dacă mă uit mai bine, cu ochiu' ăla deschisu', văd că nu degetu' mi-l pișcam, că pișcam firu' de la telefon.

Zic : „Domnule ! N-ar trebui oare să mă scol și să-i deschid lu' Blondu' ?"

Că mi se părea că trecuse deja o juma' de ceas de cînd striga, și pînă la urmă tot strigătu' ăla bestial m-a făcut de m-am sculat să-i dau un bobîrnac peste chelie. Și ca să-i dau bobîrnacu' ăstă, trebuia să deschid ușa, cum s-ar spune, cu același prilej.

Striga tembelu' ăsta de Blondu', că pînă la urmă odată am sărit de pe fotel, drept la ușă : de ce urlă în toiu' nopții? Nu e convenabil.

Da' cînd mă uit mai bine la el mi se face milă. Zic : „Ce să-i dau eu lu' ăsta un bobîrnac, cine știe,... mai moare de mîna mea. Doamne ferește !"

Așa de prăpădit arăta Blondu' în noaptea aia.

Așa că zic :

— Salut, mă', vezi de închide ușa după tine.

Blondu' intră în biro'. Nu zice nimic. Și unde crezi că mi s-așează ? Pe fotel.

— Mă' ! zic eu, tu ești nebun.

Zice :

— Nebun nu. Sînt prost. Lasă-mă, Nelule, în pace, că am făcut-o de oaie !

Zic :

— Și de-asta te așezi, mă, în fotelu' meu ? Vrei adică să-mi iei locu' ?

— N-ai o țigară ? zice.

— N-am, zic.

— Nu-i nimic, fumez din ale mele, zice.

Își scoate o țigară, da' mie nu-mi dă. Și-o aprinde de la bricheta mea, pe care-o lăsasem pe biro'. Bricheta asta-mi amintește de-o întîmplare mai veche, da' n-am timp să ți-o povestesc acum. În fine !

Zic :

— Da' de ce zici tu că ești prost, mă' Blondule ?

Zice :

— Știi că e rîndu' meu și a lu' Nicky să păzim Leguma, nu știu de ce o păzim noi așa de bine. Nici tu nu știi, spune drept.

Zic :

— Nu știu, mă, știe domnu' Schwartz, eu nu știu. Și-n chestii din astea e mai sănătos să nu știi.

— Ei bine ! zice. Leguma s-a întors acasă pe la nouă seara. A luat masa în oraș.

Zic :

— Știu. Și eu am luat masa în oraș. La același restaurant cu Leguma.

Zice :

— Așa-i, că uitasem. Pe-urmă tu ai plecat și a venit Chibrit să te înlocuiască.

Zic :

— Mai departe nu știu că n-am mai fost acolo. Mai departe știi tu.

Zice :

— Să vezi. La trei dimineața a pornit caboașca lui Leguma, așa singură, de nebună prin București. Numa' că vezi, n-a plecat ea așa, de capu' ei.

Zic :

— Asta știu, că mi-ai dat telefon. Mi-ai dat telefon pe la patru... de te-am înjurat eu așa frumos. Vezi că știu : birja s-a oprit la număru' cutare, pe strada cutare. (Acum iartă-mă, te rog, domnule, că nu mai știu nici strada, nici număru'). A trecut mult timp de atunci. S-a oprit deci, birja, pe strada cutare, la număru' cutare. A așteptat aproape un sfert de oră. După un sfert de oră a coborît un individ. S-a urcat în trăsură. Vezi că știu ?

Zice :

— *Mai departe* nu știi ! Mai departe contează ! Pe strada cutare, număru' cutare, unde locuiește leguma voastră, trăsura s-a oprit. Individu' a coborît. Leguma a ieșit afară să-l întîmpine. Au intrat amîndoi în casă. Iar acum juma' de oră individu' a ieșit și a plecat... într-o direcție necunoscută.

Zic :

— Cum, necunoscută ? Păi voi ce-ați păzit ? Nu l-ați urmărit ?

Zice :

— Ba da ! Tocmai de-asta ziceam că nu-s nebun.

Zic :

— De-aia ziceai că ești prost.

— Da, zice.

— L-ai pierdut, zic.

Zice :

— Trecea prin parc. Mergeam după el. În spatele lui, da' ceva mai departe. Să nu mă bănuiască.

Zic :

— Și te-a bănuit ?

— Nu știu dacă m-a bănuit, zice. Știu că a dispărut după o cotitură. Am alergat după el și nu l-am mai găsit. Asta-i tot.

Îmi iau capu' între mîini și mă așez din nou la birou' lu' domnu' Schwarz, că pînă acum stătusem în picioare. Tot mă gîndeam. Tot mă gîndeam și nu știam ce să fac...

Pe atunci gîndeam, nu vorbeam atîta. Acuma mai mult vorbesc. Alţii au reumatism, suferă de inimă... noi, bătrînii, nu ducem lipsă de boli. Eu vorbesc. Asta e o boală grea, mai ales pentru tineri, da' mie, să-ţi spui drept, acu' habar n-am, nu-mi pasă.

Nu-mi mai amintesc dacă i-am dat lui Blondu' un bobîrnac sau nu. Doar atît ţin minte că nu mai aveam ţigări.

Fumam atunci peste două pachete de ţigări pe zi, şi tot mai trăiesc, degeaba zic doctorii de fumat.

Şi în clipa aia păcătoasă, cînd totu' părea să se ducă la dracu', cu ancheta asta atît de importantă, crucială, cum îi zicea domnu' Schwarz, cu postu' meu şi cu prieteni şi cu ani de viaţă trăită ...în chiar momentu' ăla păcătos eu nu mai aveam o ţigară să fumez.

Zic :

— Întinde, mă' Blondule, o ţigară, că după bricheta mea ştii să te întinzi.

Blondu' rînjeşte pe sub mustaţa lui neagră, îmi dă pachetu' lui făcut ferfeniţă, aşa, ca un lord... de parc'ar fi fost un pachet de Dunhill, nu unu' de Naţionale. Zice :

— Ia tot pachetu', că eu mai am altu' !

Nu i-am dat nici atunci un bobîrnac, dar, să nu zici că m-am prostit de tot, i-am dat o palmă.

Blondu' se înţepeneşte în faţa mea, în mijlocu' camerei... şi nu zice nimic. Da' parcă se înroşise puţin şi tremura.

Zic :

— Nu mai întindeţi şi voi coarda, mă' băieţi !

Blondu' iar nu zice nimica. Da' se-nroşeşte şi mai tare. Urechile mai ales i-erau roşii.

M-am simţit atunci, în noaptea aia fierbinte şi păcătoasă, cînd totu' părea că se duce peste cap, ancheta şi postu' meu... şi totu', m-am simţit putred... şi toate lucrurile o luau razna şi eu nu mai puteam să le controlez. Am vrut să plîng. Da' mi-am zis că un om în toată firea nu plînge pentru orice caraghioslîc.

Eu am văzut multe lucruri în viața mea. Războiu', primu', l-am făcut ca toată lumea pe atunci... sînge, noroi, oameni care mureau de foame, și n-am plîns. Nu era să plîng acum pentru o prăpădită de palmă.

— Căldura !

Glasu' meu era răgușit, așa că mi l-am dres și am repetat :

— Căldura asta e de vină. Nu mai știe omu' ce face.

Blondu' tot tăcea, da' s-a așezat pe scaunu' din fața biroului.

Zic :

— Facem pace ?

El tace din gură și-și aprinde o țigară. Nu zice nimic. N-a mai luat bricheta mea de pe biro', s-a scotocit prin haină pîn' a găsit un chibrit. Așa era Blondu'.

Am luat telefonul în mînă și-am cerut legătura cu casa Schwarz. A răspuns imediat. Omu' ăsta nu dormea niciodată.

I-am povestit totu'... cum se întîmplase, toată tărășenia. Ce mai !

Acu' să nu crezi că l-am întrebat dacă dormea. Erau lucruri pe care simțeai că nu poți să i le faci lu' domnu' Schwarz, iar dacă nu simțeai, te făcea domnu' Schwarz să le simți, și credeți-mă... nu era deloc plăcut.

Zice :

— Și pentru asta mă scoli din somn, deșteptule ?

Tare mi se părea un lucru curios ; eu tot cred că nu dormise, da' a vrut să-mi trimită un semnal, să-mi atragă atenția. Nu știu dacă înțelegi ce vreau să spun. Sînt lucruri pe care le înțelegi foarte bine, da' mi-am dat seama că multe lucruri le înțelegi numa' pe jumătate ...altele deloc.

Zic :

— Și Blondu' ?

Zice :

— Acum taci din gură... cînd vorbesc eu.

Zic :

— Am înțeles, să trăiți ! Ce facem cu Blondu' ?

Zice :

— Blondu' e un prost. Da' ce s-a întîmplat s-a întîmplat bine. Rău n-are cum să ne facă. Treaba e mai întinsă decît credeam.

Zic :

— Poftim ?

Poate am zis „Ce ?", da' știu că voi în romane scrieți „poftim".

Zice :

— Nu-ți mai explic că tot nu înțelegi.

Zic :

— Ce facem ?

Zice :

— Nimic.

Repet :

— Ce facem ? Acum ce facem ?

Credeam că n-a înțeles bine întrebarea mea, da' el zice :

— Ești surd, mă' Nelule, sau ți s-au înfundat urechile?

Tac.

Zice :

— Pui receptoru' frumos în furcă, și nu mă mai trezești în toiu' nopții pentru toate prostiile. Ai înțeles ?

Eu eram sigur că domnu' Schwarz nu dormea, așa că n-am înțeles, deci i-am zis imediat :

— Am înțeles.

În tot timpu' ăsta Blondu' se zgîia la mine și se zgîia la mine ca un cîine bătut la stăpîn'su. Adică nu se uita la mine. Mai degrabă se uita la telefon. De parcă de acolo aștepta un semnal misterios.

Zice :

— Ce-a zis ? Mă dă afară ?

Zic :

— Mai rău.

Zice :

Cum adică ? Mai rău decît că mă dă afară ?

Zic :

— Nu te dă afară.

Şi mai aprindem o ţigară.

Toate astea au trecut demult şi eu nu-mi amintesc aşa de bine cum s-au petrecut lucrurile, da' eu ţi le zic aşa, nu tocmai aşa cum mi le amintesc, că pe multe din ele nu mi le amintesc deloc, da' aşa cum cred eu că s-au întîmplat, aşa cum trebuie să se fi întîmplat.

Dumneata ai venit la mine, ai mai fost, acum cîteva zile, şi eu te-am recunoscut în prima secundă, adică acum c-ai venit pentru a doua oară, da' nu am vrut să ţi-o spun.

Am vrut ca dumneata să-mi aminteşti de lucrul ăsta, că ai mai fost, adică, pe la mine, ai mai fost pe la mine acum cîteva zile. Atunci mi-ai zis că vrei să scrii un roman. Da' ce să caute lucruri întîmplate cu adevărat într-un roman ? Lucrul ăsta n-ai să reuşeşti să imă faci să-l înţeleg.

În romane se întîmplă unele lucruri, în viaţă se întîmplă unele lucruri, alte lucruri decît în romane.

Dumneata nu eşti un personaj de roman, eu nu sînt nici măcar atît, iar Blondu' şi cu domnu' Schwarz nu sînt măcar cît sînt eu.

Cînd mă asculţi — cînd îţi spun ce ştiu sau cînd îţi spun lucruri care cred eu că trebuie că s-au întîmplat, şi eu nu garantez că lucrurile astea s-au întîmplat cu adevărat ?... Uite, vezi ? Numa' un om curios şi, iartă-mă, fără experienţă, poate să-şi închipuie că toate cîte ţi le povestesc mai mulţi oameni, cu atîtea trecuturi, lucruri atît de diferite, întîmplări atît de diferite care trebuie că au fost aceeaşi întîmplare... pot să creeze întîmplarea aia care e *adevărata* întîmplare, aşa cum s-a întîmplat.

Ce ! Nu-i aşa ?

Şi zice Blondu' :

— Mă Nelule, adică noi nu bem ceva ?

Zic eu, că avea domnu' Schwarz o mică provizie în sertaru' biroului :

— Adică să bem, mă' Blondule.

Scot sticloanța și trag un dos de palmă peste gură, gura sticloanței adicătelea :

— Să bem mă' !.. pentru prostia ta, că ești tîmpit și norocos.

Așa ne distram noi, în tinerețe.

Capitolul IX : COMISARUL

Nu te mai uita la tablourile mele cu un aer de cunoscător. Sînt false. Tot ce vezi în camera asta : stampe, bibelouri, fotografii, ...sînt false. Nici măcar eu nu sînt cel adevărat. Uneori, cînd mă uit în oglindă, îmi zic că sînt fals. Nu trebuie neapărat să mă uit în oglindă ca să-mi zic asta. Şi mi se pare că nu ştiu dacă eu, cel adevărat, am existat vreodată.

Cînd eram foarte mic, înainte de toate războaiele, mă întrebam : „Cum se poate, cînd sînt atît de mic în universul ăsta mare... şi atît de neînsemnat la prima vedere, cum se poate... (dar cuvintele nu erau aceleaşi, fără îndoială, timpul le-a schimbat în memoria mea, aşa că pînă şi ele au ajuns falsuri), ...că sînt singura fiinţă din univers, din tot universul ăsta imens, singura fiinţă însufleţită ?" Pentru că îmi imaginam pe-atunci că vederea ochilor mei era o iluzie a minţii mele solitare care căuta tovărăşie.

Acum ştiu că lucrurile stau exact pe dos.

Îmi plăcea să mă înconjur de lucruri frumoase, de mobile vechi, vaze de porţelan, obiecte de fildeş şi cristal... şi cum mijloacele mele materiale nu îmi mai îngăduie această destrăbălare a ochilor şi a mîinilor, singura pe care, conform opiniei publice, o existenţă decentă o mai permite unui om foarte bătrîn, mă înconjur azi de aceste falsuri dizgraţioase, pentru că voluptatea pe care timpul înaintat mi-o mai lasă este autoironia.

Așa că te voi servi și pe dumneata, la fel cum îi servesc pe puținii mei vizitatori, cu o ceașcă de cafea „Inka" pe care ți-o voi aduce într-un pahar de plastic „Alpinist". Și voi adăuga acestei superbe tratațiuni o țigară superlungă „Cișmigiu".

Nădăjduiesc să nu te supere aceste neînsemnate jocuri ale spiritului...

Dar iată cum s-au petrecut lucrurile, atunci, de mult — acum cîteva decenii :

Eram comisar de poliție. Primesc într-o zi un telefon de la deputatul X., un foarte bun și detestabil amic.

Îmi spune :

— Ai să primești în curînd o vizită.

Lucrul m-a surprins oarecum. Eram obișnuit mai degrabă, în meseria mea, să *fac* vizite. Primeam vizite puține. Și la drept vorbind, nici nu le puteai numi vizite.

Întreb :

— O vizită ? De unde pînă unde ?

Zice :

— Un amic de-al meu are de făcut o reclamație.

Răspund prompt :

— Avem un birou care se ocupă de reclamații.

Zice :

— Amicul ăsta al meu a contribuit la fondurile ultimei mele campanii electorale.

Zic :

— Foarte bine, de-asta se cheamă că ți-e amic.

Adaugă :

— E un mare proprietar și un om de omenie.

Ce puteam să fac ? Deputatul X. contribuise într-o măsură decisivă la avansarea mea la rangul de comisar. Am cedat, cu neplăcere :

— Să vină mîine la ora zece.

Zice :

— L-am și trimis, e pe drum.

Pe atunci lucram la un birou elegant, într-o cameră uriașă, luminată de două ferestre largi care dădeau în stradă și-mi aduceau zgomotul prăfuit și tăcerile neliniștite ale orașului. Aveam în fața frumoasei mele mese de lucru două fotolii masive și joase din piele, în care nu puțini oameni asudaseră, numărîndu-și șansele de supraviețuire. O bibliotecă înaltă, încărcată cu tratate de drept legate în argint și piele, completa somptuos atmosfera înțeleaptă și autoritară pe care căutasem, cu ani în urmă, cînd mă mutasem la noua secție, să o împrumut funcției mele. Singurul amănunt care lipsea sanctuarului meu era un covor. Această încăpere, pe care o găseam splendidă în soliditatea ei mohorîtă, avea un parchet prost îmbinat și întotdeauna umed.

Domnul Argintescu nu se lăsă mult așteptat.

Ușa capitonatei mele împărății fu deschisă violent și în pragul ei apăru un individ solid, de talie mijlocie, un domn serios, cu ochelari, care avansă cu pași măsurați spre centrul încăperii, apoi se opri dezorientat.

Scena îmi amintea unul din acei roboți mecanici pe care filmul îi descoperise cu zece ani în urmă. Domnul Argintescu nu privi înspre biroul meu, ochii lui păreau fascinați de un spectacol ce se petrecea deasupra capului meu. Dar deasupra capului meu tavanul era gol și absolut neted.

Am tăcut amîndoi. Dintr-o experiență veche știu că în aceste momente cel care vorbește primul se găsește în dezavantaj.

Poziția sa, pentru că trebuie să-ți amintesc că începenise într-o aproximativă poziție de drepți, deveni în scurtă vreme mult prea inconfortabilă pentru a fi menținută, așa că protejatul prietenului meu fu cel ce se decise pînă la urmă să rupă tăcerea.

Își drese glasul și intonă răgușit :

— Sper că nu am greșit adresa.

L-am privit întrebător.

I-am răspuns într-un tîrziu :

— Cum aș putea ști ce adresă căutați ?
— Mitică X. trebuie că v-a anunțat sosirea mea.
— Într-adevăr.
— Însă nu cunoașteți scopul vizitei mele.
— Nicidecum.
— Nu avea cum să vi-l comunice. Nu îl cunoaște nici el. Este vorba de o afacere strict confidențială.
— Mă rog, am zis, rece.
— Domnule comisar ! Eu sînt comerciant. Adică... cum să vă explic... sînt un mare producător de hîrtie. Unul din cei mai mari. Acum... nu este nici locul, nici momentul să subliniez importanța esențială a acestei branșe a industriei noastre.
— Știm cu toții cît de importantă e hîrtia.
— Asta-i problema ! În general nu i se dă hîrtiei importanța cuvenită. Multe alte industrii secundare trec înaintea ei, atunci cînd e vorba de apropierea unor fonduri pentru dezvoltarea nobilei noastre branșe. Aceasta este și explicația — în momentul de față nu mi se pare posibil să găsesc o alta —, explicația faptului că anumiți indivizi, certați cu legea și cu bunul-simț, cu bunele moravuri, s-au putut strecura în ultimul timp printre noi și își zic azi mari proprietari și mari producători de hîrtie. Ceea ce nu e numai absurd, e și ridicol. Și, adăugă domnul Argintescu, în timp ce o sfîntă roșeață îi coborî pe obraji, nu numai ridicol și absurd, ci rușinos ! Făcu o pauză... Toate aceste lucruri mă scîrbesc, reluă. Simt nevoia să... ce mai ! Ca orice cetățean cinstit, vreau să-mi fac datoria și să atrag organelor competente atenția asupra unei situații care aruncă o pată asupra industriei noastre... Se pare că în ultimul timp o serie de indivizi, repet, certați cu legea, cu cele mai sfinte și elementare legi, s-au strecurat printre noi. Datoria noastră e să stîrpim această boală care atacă — și cu ce efecte distrugătoare ! — ființa noastră națională. Cunoașteți bine acea mișcare care și-a făcut, de mai multă vreme, apariția și care acum a ridicat capul ei de balaur

cu o mie de capete, cu mărturisita intenţie de-a distruge fundaţiile cele mai de preţ ale naţiei române. Nu trebuie să intrăm în panică, domnule comisar !

— Nu.

— Nu trebuie să ne acoperim, aidoma struţului, capul cu nisip. Nu trebuie să ne facem că privim în altă parte, să ignorăm acest fenomen pernicios, veninos, virulent, malign. Care împrăştie, de un timp, un miros de fiară peste oraşele noastre. Pestilenţios.

— Evident.

— Acum... sigur... am considerat de datoria mea de cetăţean să vă aduc la cunoştinţă...

— ...anumite fapte.

— Nu ! Din păcate ! Pentru fapte e de datoria dumneavoastră să investigaţi. Anumite bănuieli personale, anumite prezumţiuni, ca să zic aşa... întărite de o structură cogitativă — iertaţi-mi mica vanitate — cu care mă mîndresc, şi care, evident, mi-a permis în cursul anilor încheierea nu a unei singure afaceri fructuoase în acest domeniu atît de dificil, poate, pentru unii, nu şi pentru mine... Domeniu care, după ce te-ai ocupat cu atîta dăruire şi — iertaţi-mi mica vanitate — cu atît pricepere de el, ani şi ani de zile, căci sînt, domnule comisar, în această branşă de peste douăzeci de ani, şi, vă rog să credeţi, nu am deloc intenţia să abandonez... îţi aduce şi binemeritate satisfacţii. În primul rînd, nu-i aşa, domnule comisar, satisfacţia de a-ţi vedea hîrtia folosită în scopuri demne şi educative. În folosul patriei, regatului, scumpei noastre dictaturi !

— Bănuieli, aţi spus ?

— Mai mult decît atît. Domnule comisar, neamul nostru, de la începuturile timpurilor, poate chiar mai dinainte, neamul nostru e stimat, printre alte neamuri, de ce să nu o recunoaştem, cu o modestă mîndrie, pentru înţelepciunea vorbelor sale de duh. Există, domnule comisar, o veche vorbă din popor care zice : „Spune-mi cu cine te însoţeşti ca să-ţi spun cine eşti"... sau, mai pe şleau, domnule comi-

sar, scuzați-mă, domnule comisar : „Vă adunați ca muștele la bălegar".

— Spuneați : bănuieli.

— Să știți că niște vorbe neaoșe nu-mi fac frică, folosite atunci cînd e cazul. Și nu uitați că grîul bun fără puțin bălegar nu iese.

— Un raționament inatacabil.

— Însă despre cu totul altfel de murdării am venit eu să vă vorbesc acum.

— Vă ascult cu atenție.

— Este vorba de un animal de pradă care știe să-și ascundă ghearele sub o mănușă dintr-o piele foarte fină. Un individ despre care dumneata și eu, oricine ...dacă l-am vedea din întîmplare la „Capșa", la „Athénée", sau în oricare alt local de anvergură, pe stradă, la teatru, la cinema... în fine, oriunde și oriunde, și... mai ales în orice împrejurare, ce-am zice ? „Iată un om de treabă !, sau, mai mult : „Iată *omul* de treabă !", gîndind în sinea mea, în sinea mea : „Iată prototipul omului de treabă !" „Iată cum trebuie să arate un om cumsecade, cum se cuvine, un om...".

Se întrerupse. Oftă.

— Să mă iertați, vă rog, continuă, vă răpesc foarte mult timp, dar îmi dau seama că afacerea pentru care am venit la dumneavoastră, afacere... în sensul cel mai nobil și mai elevat al cuvîntului... a-facere de la *a face,* pentru patrie, *pro-patria,* ...pentru că nu carecumva să vă închipuiți că, pardon, căderea acestui om mi-ar aduce cel mai mic, cel mai neînsemnat avantaj, ba chiar, dimpotrivă, ar lovi piața, m-ar lovi pe mine...

Își pierduse șirul, însă vorbea cu patos crescînd :

— ...Dar de ce să vorbim despre piață ? Nu pentru piață am venit eu la dumneavoastră. Nu despre piață discutăm noi aici. Nicidecum ! Însă dacă aș fi început prin a vă spune numele, numele acestui om, m-ați fi crezut nebun. M-ați fi aruncat pe ușă afară ! Într-atît faptele de care se face vinovat par de necrezut. P-A-N-A-I-T-E-S-C-U. Nu-

mele vă este cu siguranță cunoscut. E un nume aproape ilustru. Nu-i așa ?

Nu era așa. Existau sute de oameni în orașul nostru, la fel de puțin iluștri ca Panaitescu, la fel de bogați ca el, pe care nu-i cunoșteam.

Însă numele. Numele îmi *era* cunoscut. Dar nu îmi dădeam seama de unde.

— Domnule comisar, în oraș există sute de pamflete, de manifeste. Unele sînt lipite pe ziduri, peste afișe de *music-hall,* peste altele calci ca peste un covor de flori, altele sînt răspîndite pe furiș, circulă din mînă în mînă, împrăștiind idei periculoase. Dar v-ați pus vreodată întrebarea, atît de simplă, v-ați pus-o sau recunoașteți că nu v-ați pus-o : de unde vine această hîrtie ?

Pentru că manifestele sînt făcute din hîrtie. Pamfletele roșii, afișele, fluturașii care plutesc deasupra orașului purtați de vînt, ziarele clandestine, carnetele purtate în cusătura hainei, toate sînt făcute din hîrtie.

Sabotaj ? Furt ? Poate și asta.

Dar, domnule, să fim oameni serioși, măcar o parte din toată această hîrtie se cumpără și se vinde cu acte în regulă, se cumpără cu bani gheață, cu contracte semnate și cu clauze savante și se vinde, tot pentru bani, pentru bani și pentru liniștea iluzorie a unora, care își spun că se fac frate cu dracu'..., îndoindu-se de scumpa noastră dictatură.

Dumneavoastră sînteți un om inteligent, domnule comisar. Fără hîrtie această organizație... gîndiți-vă, ce ar reprezenta această mișcare fără ideile pe care le pune în circulație, fără cimentul moral al ideologiei ?

Poate că-mi dați dreptate, poate că nu. Însă ați început deja să vă gîndiți la ce ar putea să însemne și pentru dumneavoastră personal rezolvarea favorabilă a unui astfel de caz, demascarea unui astfel de om...

— ...Și pentru dumneavoastră ? l-am întrerupt.

Domnul Argintescu se opri nedumerit. Mă privi, prin lentilele groase, cu doi ochi roșii ce se vroiau candizi, dar mă măsurau cu o răceală calculatoare.

— Și dumneavoastră sînteți un om inteligent, domnule Argintescu, am continuat. Sînt convins că în meseria dumneavoastră timpul înseamnă bani. Or, timpul pe care l-ați petrecut pînă acum în biroul meu..., timpul pe care l-ați pierdut pentru a aranja această întîlnire, pentru ca eu să vă primesc, pentru că, vă dați seama, eu nu primesc pe oricine... îmi închipui că toate astea reprezintă o grămadă de bani.

Da, recunoscu Argintescu.

Numai că sumele, spuse el, nu schimbă cu nimic tot ce fusese rostit pînă atunci în această cameră.

Restul nu mai e important. Cuvinte care s-au pierdut în grosimea zidurilor, unde se pierduseră deja cuvinte mult mai însemnate.

Doar numele pe care îl rostise, numele mi se părea vag cunoscut. De unde ?

De la o nuntă.

„Panaitescu, domnule comisar, nu mă îndoiesc că numele vă este cunoscut. E un nume ilustru."

Nu știu dacă schimbasem cîteva cuvinte cu el. Probabil că îl invidiasem pentru norocul de-a avea o fată atît de frumoasă. Formule de politețe care se spun la nunți. Vorbe oarecari. Stereotipe.

— Panaitescu vinde hîrtie acelei mișcări !

— Afirmația dumneavoastră mi se pare de necrezut.

— *Pare* de necrezut !!

— Poate că nu știți : ginerele lui Panaitescu lucrează în poliție. Sîntem colegi...

Valentin C. Fusese de curînd avansat la rangul de comisar, deși era cu mult mai tînăr decît mine.

— ...Sîntem chiar buni prieteni.

— Dumneavoastră trebuie să vă faceți datoria. Așa cum și eu mi-am făcut datoria.

Valentin lucra la Moravuri. Un băiat dezgheţat. Tatăl lui fusese mult timp ambasador într-o ţară latino-americană. Asta se întîmpla înainte de primul război mondial...

— Puneţi la îndoială, domnule Argintescu, felul în care înţeleg eu să-mi fac datoria ?

...iar după război la Liga Naţiunilor. Un nume foarte cunoscut. Nici nu era de mirare că Valentin avansase atît de repede.

— Nicidecum. Sînt sigur că veţi şti şi în acest caz să v-o faceţi. Ireproşabil.

Moştenise inteligenţa lui taică-său. Sau... altă ipoteză mi se părea de neconceput, ... avansarea se datora unor merite speciale.

— Şi ziceţi că Panaitescu a invadat piaţa hîrtiei ?

— E un monopol, domnule !

Însă ca socrul lui Valentin să colaboreze cu comuniştii, asta mi se părea o enormitate. De neconceput şi ea...

Totuşi... Erau vremuri tulburi. Nimeni nu putea să prezică viitorul, să ghicească învolburatul curs al istoriei.

— Presupun că vă stînjeneşte enorm activitatea.

— Pot să vă precizez — confidenţial — că m-a făcut să pierd în foarte scurt timp foarte mulţi bani.

— E abil, deci ?

— E fără scrupule.

Un om fără scrupule. În acele vremi tulburi. Erau vremuri făcute parcă anume pentru oameni fără scrupule. Te înspăimînta aviditatea cu care acumulau bogăţii imense, sălbăticia cu care se năpusteau în vîrfurile ierarhiei. Cele mai bune posturi erau pentru ei. Cele mai bune afaceri ei le făceau. Cele mai bune partide. Cele mai frumoase case. Bătăi de flori la şosea.

— Averea trebuie să o fi moştenit ?

— Tatăl său era plugar.

— Fusese sărac, aşadar.

Cele mai bune lucruri în viață. Ei le devorau într-un ritm monstruos. Uneori se înspăimîntau de repeziciunea cu care norocul îi adusese pe culmi. Își spuneau că șansa nu poate dura la nesfîrșit, că le trebuie tot atît de puțin timp ca să coboare de unde au plecat. Trăiau hrăpăreț, fără bucurie.

— Nu-l cunosc personal. Dar am auzit de el. Am auzit numai lucruri bune, domnule Argintescu.

— Eu îl cunosc personal. Am auzit numai lucruri bune despre el. Dar am văzut numai lucruri rele.

Ghinionul nu te scuză. Există oameni fără scrupule care rămîn săraci toată viața, sau fac afaceri proaste și se ruinează. Mai e și norocul, și inteligența.

Dar norocul, într-o vreme cum era aceea, te acuză.

Valentin provenea din una din cele mai bune familii. Era greu de presupus să fie amestecat în afacerile socrului său. Îmi închipuiam însă că solidaritatea de familie poate juca un rol, atunci cînd un polițist își pierde simțul de observație. Și apoi, mai era și numele. Blazonul. Rufele murdare care trebuie spălate numai în familie...

— Toate astea sînt vorbe, presupuneri. Mie îmi trebuiesc fapte. Lucruri concrete. Am nevoie de un punct de plecare.

— Îmi e imposibil să vă ofer altceva decît simple certitudini.

— Întîlnesc puține certitudini în munca mea. Una din rarele bucurii ale vieții mele.

— Va trebui să găsiți fapte.

— În munca mea nu mă lovesc deseori de certitudini. Faptele îmi ajung în general ; certitudinile mă stînjenesc. Un om e vinovat numai în momentul în care un tribunal a pronunțat o sentință. Pînă atunci e inocent.

Trebuia să aflu... Valentin ?

Dacă mă gîndeam acum mai atent la incidentul petrecut cu două zile în urmă... Incident ? Dacă mă gîndeam

mai bine, îmi aminteam un lucru, curios, nu grav, sau semnificativ... un lucru curios, atît.

— Mi-e greu să-mi închipui că Panaitescu... remarcați că de-abia îl cunosc... ca să fiu cinstit cu dumneavoastră, nu știu dacă l-am văzut de două ori...

— Eu socotesc că mi-am făcut datoria, venind aici. Las restul în seama dumneavoastră. Sînteți un om inteligent, domnule comisar...

Arhiva, o sală imensă și întunecoasă, se găsea la subsolul clădirii. În zile fierbinți, locul se umplea de lume, pentru că aici temperatura nu se schimba niciodată. Încăperea fusese folosită pe vremuri ca pivniță de vinuri, și cel care ar fi intrat pentru prima dată ar fi putut crede că nimerise în țara lui Bachus de n-ar fi fost aerul uscat, de hîrtie prăfuită.

...În seara aceea sala părea goală, afară de un soldat bătrîn care dormea liniștit, acoperit cu o pătură aspră. Menirea lui era să păzească intrarea în acel creier subteran al orașului.

Apoi l-am zărit pe Valentin.

După plecarea lui Argintescu am rămas mult timp nemișcat, cu coatele sprijinite pe biroul elegant pe care ți l-am mai lăudat. Existase ceva în atitudinea lui Valentin, care acum, după ce producătorul de hîrtie mă lăsase singur, mi se părea nefiresc.

Mintea mea nu făcuse altceva decît să rețină o expresie a feței, un gest fugar, o clipire a ochilor, un zîmbet forțat. Acum retrăiam scena acelei întîlniri, încercînd să găsesc în ea un element incriminator, fie el cît de neînsemnat. Și cu cît mă gîndeam mai bine îmi dădeam seama, și ipoteza nu întîrzie să devină certitudine, că Valentin avusese atunci ceva de ascuns.

Mă apropiasem de el. L-am bătut pe umăr. A tresărit și s-a întors. Mi-a zîmbit, dar colțurile buzelor păreau apăsate de o greutate. E obosit, mi-am spus.

— Ce mai faci, bătrîne ? îl întrebasem.

Chiar vocea lui, da, avusese o tonalitate ciudată.

— Așa și așa ! schițase un gest de lehamite. Cu viața. Banalități..

Era o voce uscată, vocea unei persoane în alertă.

— Auzi, Valentine, am fost aseară la hipodrom. Aproape o mie de franci am cîștigat.

— Grozav. Ești extraordinar !

Și apoi felul de a pleca, care nu-i era deloc caracteristic :

— Scuză-mă acum, trebuie să plec. Am treabă. Mă grăbesc un pic.

Or Valentin nu se grăbea niciodată. Îl cunoșteam de-ajuns de bine.

— La nevastă ?

— Toate drumurile duc acolo.

Cînd am coborît, soldatul dormea. Același soldat. Sau poate că toți soldații, pentru mine, arătau la fel ?

Nu ! Eram sigur. Era același. Chiar și pătura cu care se învelise era aceeași pătură aspră.

L-am bătut pe umăr.

— O țigară ?

— Nu vă refuz, să trăiți ! Dar știți că nu e voie să se fumeze aici. Pericol de incendiu.

— Parcă ne vede cineva !

— Regulamentul, să trăiți, regulamentul interzice.

— Regulamentul nu există cînd n-are cine să-l aplice.

Își aprinse țigara :

— E adevărat. Mai fumez cînd sînt singur.

— Interzice și să dormi în post, regulamentu' ăsta !

— E-adevărat. De aceea nu dorm niciodată în post.

— Şi totuşi acum două zile... acum două zile, cînd am coborît aici cu nişte treburi... dormeai.

— Am fost de gardă acum două zile, e adevărat. Dar n-am dormit.

— Dormeai chiar acum, cînd am coborît.

— Ţineam numai ochii închişi. Eu ţin întotdeauna ochii închişi. Şi regulamentul nu interzice să ţii ochii închişi. Nu atîta timp cît nu dormi. Eu am citit regulamentul ăsta de multe ori. Nu există nici un paragraf care să nu-ţi îngăduie să ţii ochii închişi în post. Atîta timp cît vezi... tot ce se petrece.

— Dumneata vezi tot ce se petrece ?

— Sigur că da !

Soldatul cel bătrîn îşi îndreptă faţa spre mine ; avea ochii închişi.

— Vederea aproape că m-a lăsat. Nu mai are nici o importanţă dacă ţin ochii deschişi sau dacă-i închid. Regulamentul e mulţumit cu mine... Aţi mai fost pe aici acum două zile, nu-i aşa ?

— Ţi-am spus că am fost.

— Îi ştiu pe toţi care trec pe-aici. Dumneavoastră sînteţi comisar.

— Într-adevăr.

— Mai era un comisar pe-aici, acum două zile, cînd aţi fost şi dumneavoastră.

— Adevărat.

— Aţi schimbat cîteva cuvinte. Era grăbit, aşa v-a spus.

— De unde ştii că era comisar ?

— Eu îi ştiu pe toţi care trec pe-aici, v-am mai spus. Asta lucrează la Moravuri.

— Ai dreptate, lucrează la Moravuri.

— Era grăbit, ce vă spun. De-abia dacă aţi schimbat două cuvinte, pe-urmă a plecat. M-a mirat un lucru. Era grăbit, zicea că pleacă la nevastă-sa.

— Eu l-am întrebat dacă pleacă la nevastă-sa.

— Exact, dumneavoastră l-aţi întrebat şi el a zis ceva cum că toate drumurile duc la nevastă. Chiar aşa. Însă pe urmă s-a întors.

— Adică după ce-a plecat.

— Adică după ce-aţi plecat dumneavoastră.

— O fi uitat ceva.

— Şi eu cred aşa... s-a uitat, aşa, lung la mine. S-a uitat să vadă dacă mai dorm şi părea foarte mulţumit că dorm, pe-urmă a intrat la secţia Politicilor şi a căutat ceva acolo.

— Aici n-ai dreptate. Comisarul Valentin lucrează la Moravuri.

— Asta m-a mirat şi pe mine. Lucrează la Moravuri, da' s-a dus drept la Politici. A început să caute, părea nervos. A şi drăcuit de vreo două ori. Pe-urmă a răsuflat uşurat... adică găsise ce-a căutat. A scos un dosar dintr-un teanc de dosare şi a început să-l răsfoiască. A stat aproape o oră acolo. Ce zic ? O oră e mult. O jumătate de oră însă tot a stat. A stat şi a citit. Poate chiar mai mult de-o jumătate de oră. Aproape o oră. Pe urmă a plecat.

— Poţi să-mi arăţi şi mie dosarul ?

— Pot să vă arăt locul unde a căutat. Mai mult nu pot să fac... Uite ! Cam pe aici. Cred că în teancul ăsta a căutat. A căutat un timp şi pe urmă s-a oprit. Cam pe la mijlocul teancului. Aici. A scos un dosar mare, un dosar gros. Cred că era cel mai mare din teanc, aşa cred... uite... cam ca dosarul ăsta !

— Aici scrie George G. Ăsta să fie ?

— Pe urmă, cînd a plecat, s-a mai uitat o dată la mine, cum dorm. Da' eu nu dormeam. Şi parcă a murmurat ceva, a scos un oftat mai mult, parcă i s-ar fi luat o greutate de pe inimă. Zicea parcă : „Afurisitu' ăsta de George !"

— Pe urmă a plecat.

— Eşti sigur ?

— Dacă nu eram sigur, mai veneaţi dumneavoastră la mine, mă mai serveaţi dumneavoastră cu o ţigară ? Şi pe

mine m-a mirat ce a căutat acolo la Politici. Că doar el nu lucrează la Politici, lucrează la Moravuri. Dacă aţi fi venit dumneavoastră, tot furiş, şi aţi fi aruncat o privire la Moravuri, m-ar fi mirat mai puţin.

Am urcat sus cu dosarul. L-am pus tot pe biroul de care ţi-am pomenit. Nu l-am deschis.

Vroiam să port mai întîi o discuţie cu acest George G.

Capitolul X : BLONDU'

Dom'le, cu cea mai mare plăcere ! Trebuie că v-a vorbit Nelu, altfel nu ajungeați la mine. Nelu a fost cel mai bun prieten al meu. Tocmai îi și ziceam lui nevastă-mea : „Dom'le, prieten ca Nelu mai rar."

Cum ? Dacă-i zic lui nevastă-mea „dom'le ?"

Ha-ha ! Asta a vrut să fie o glumă.

Ce glume mai făceam ! Și cum știam, dom'le, să rîdem de orice nimic, chiar de orice nimic rîdeam. Eram și noi tineri.

De ! Anii aceia nu-i poți căpăta înapoi. Viața își urmează cursul. Așa se întîmplă de sute de ani. Ce zic sute ? Mii ! Și o să se întîmple pînă la sfîrșitul lumii.

Dacă are sfîrșit ? Asta eu nu v-aș putea spune. Nu v-aș putea răspunde la întrebarea asta. Întrebați mai bine un seismolog. Nu ! un seismograf. Nu ! Nu ! Un seismolog, un geolog, dom'le ! Unu' din ăștia de-au apărut după cutremur ca ciupercile după ploaie.

Acum să știți un lucru. Noi eram băieți veseli. Noi, adică Nelu și cu mine, și cu Chibrit și cu Nicky. Toți eram băieți veseli. Da' cînd s'apropia domnu' Schwarz de tine, parcă îngheța sufletul în noi. Nu că era un om aspru domnu' Schwarz ăsta... patronu' nostru de la agenția de detectivi Schmidt & Braun, ce mai nume au și nemții ăștia, zău așa ! Nu era om aspru. Era un om rău.

Asta pot să v-o spun dintr-o întîmplare pe care am avut-o eu cu domnu' Schwarz, pe cînd mai lucram la coti-

neața 'ceea de-i zicea pompos Agenție de detectivi. Detectivi așa, de văzu' lumii, că adică între noi, ne zicea domnu' Schwarz întruna :

— Detectivi sînteți voi ? Voi sînteți porci și vaci, aia sînteți !

Adică dumnealui era mai-marele peste porci și vaci. De ! Ce să-i faci. Cu totu' alte relații de producție, cum zice nevastă-mea, cînd vine de la ședința de sindicat.

Acum să vă spun o treabă. O să mă întrebi dumneata : Domnule !... dacă era așa rău acolo, cum ai ajuns dumneata acolo, și dacă ai ajuns acolo cum ai rămas dumneata acolo, să te umilească domnu' Schwarz, că domnu' Braun nu ne prea umilea, el se retrăsese mai demult, după ce și-a dat fata după Schwarz ăsta, care a început ca simplu detectiv, și pe urmă a ajuns stăpîn acolo, după ce s-a căsătorit cu fata lui Braun și după ce-a cumpărat cinzeciunu la sută din acțiunile lui Schmidt, care fusese adică vechiu' asociat a' lui domnu' Braun.

Și am să-ți răspund dacă mă întrebi. Cam așa am să-ți răspund :

Că domnu' Schwarz era așa canalie, asta n-am putut-o afla decît după ce-am intrat în horă, adică după ce m-am angajat detectiv la dînsu'. Iar dacă n-am plecat de la dînsu' după ce-am aflat lucrul ăsta, păi asta e limpede ca braga, adică pentru ce motiv nu mi-am dat demisia *ulterior*, cum zice fiică-mea Georgeta cînd vorbește la telefon cu directoru' ei, pentru că să știți că fata mea e secretară, a ajuns doamnă mare, deși, dacă stau bine să mă gîndesc, parcă meseria asta de detectiv tot e mai de soi decît aia de secretară. Așa îi spune, de obicei lunea, la telefon : „Sînt gripată. Am să ajung la serviciu ulterior după-ora nouă."

Adică, pentru ca să-ți răspund la a doua întrebare : „Cînd ai intrat în horă musai treb' să joci !" Și eu judec că răspunsul ăsta treb'e să răspundă la toate cîte s-au întîmplat acolo, multe din ele nu se știu nici azi, multe

nu le știu nici eu, și poate că numa' domnu' Schwarz le știe, și au să se-ngroape odată cu domnu' Schwarz, decît dacă nu-și scrie cumva memoriile, ceea ce m-ar mira foarte mult. Adică eu nu am văzut pînă în ziua de azi un om care să se arate singur cu degetu' și să zică singur de el : „Uite, omu' ăsta e un ticălos !"

Iar dacă a făcut-o, nu încape îndoială, a fost nebun, iar domnu' Schwarz numa' nebun nu era.

Dar despre domnu' Schwarz cred că ar fi mai bine să vorbiți cu Nelu Țiganu', el, ca să zic așa, era șefu' meu direct, că era cu vreo zece ani mai bătrîn ca mine și poate cu ceva mai deștept ca mine. Eram, pentru asta, prieteni buni și nu de puține ori am adormit cu capu' pe aceeași masă, în fața aceleiași sticle de rachiu.

Eram prieteni buni. Am colindat multe locuri împreună și am lucrat mult timp împreună, pînă s-a întîmplat povestea aia de care vroiam să vă spun. După ce s-a întîmplat povestea, el a continuat să lucreze pentru Schwarz, eu nu.

Așa că drumurile noastre s-au despărțit.

Acum astea sînt lucruri care se întîmplă. Da' cazu' ăla se pare că era prea important pentru cea mai mică greșeală. Și așa s-a întîmplat că am făcut o greșeală mică și am zburat de la Agenția de detectivi Schwarz. Poate că e mai bine. Acum, cînd mă uit înapoi, îmi spun că e mai bine. Atunci m-a cam răscolit povestea aia. Nu te desparți așa ușor de șapte ani de viață, și de atîtea prietenii, pentru că aveam prieteni mulți acolo, la Schwarz.

Eu, așa să știi, domnule, cred că omu' nu poate trăi fără demnitate, mă gîndesc la ce face el. Că, dacă n-are demnitate, ce mai e omu' ? Adică ceea ce cred eu e că omu' nu poate trăi fără să fie demn. Atunci cînd ți-ai pierdut demnitatea, și viața îți oferă nenumărate prilejuri — ea, viața, nu mai are nici un rost. E un principiu pe care am încercat să-l respect. Dacă n-am reușit să-l respect întotdeauna, vina este fără îndoială numai a mea.

În lucruri de genu' ăsta, vina e întotdeauna a celui ce pierde.

Într-o zi vine Nelu la mine și zice :

— Blondule, să știi că de mîine lucrăm împreună.

Zic :

— Lucrăm împreună ? Asta e o noutate.

Zice :

— Lucrăm împreună la un caz. Știi ce e acela caz ?

— Mă rog, zic.

Zice :

— Cheamă-i și pe Chibrit și pe Nicky. Vreau să discut cu ei.

Acum să vă spun o chestie. Noi patru, adică Nelu, de care v-am mai zis, Chibrit, Nicky și cu mine eram cei mai buni prieteni. Mai rar prieteni ca noi patru. Prieteni, adică mergeam împreună la un pahar de bere și multe altele.

Îi chem.

Cînd ne-am adunat împreună, zice Nelu :

— Mă' băieți, hai să bem ceva !

Zice Nicky :

— Asta vrea să spună că plătești mătălică ?

Zice Nelu :

— Asta vrea să spună că plătesc eu.

Asta m-a cam mirat, să-ți spun drept. Rar se mai întîmpla să-și plătească Nelu consumația. Adică, vreau să spun, că să-ți plătească ție consumația... păi ăsta era un lucru nemaipomenit.

Ieșim afară. Țin minte că era o primăvară cum nu mai fusese de multă vreme o primăvară prin București. Dacă vrei să înțelegi ce vreau să-ți spun, am să-ți spun că pomii erau înfrunziți pe bulevard, și că frunzele pomilor de pe bulevard nu aveau verdele acela îngălbenit pe care noi doi îl cunoaștem prea bine, ci o altfel de culoare pe care e greu să ți-o explic... dacă ai fost vreodată la munte ai să înțelegi ce vreau să-ți spun. Era o primăvară nemaipomenită.

Intrăm într-o grădină și Nelu se grăbește să-l strige pe *piccolo*, comandă cîte un rînd de halbe de bere și niște cîrnăciori.

Zice Nelu :

— Măi băieți, care ai o țigară ? (Că el nu-și cumpăra niciodată țigări.)

Îi dau o țigară.

Zice :

— Mă', eu vreau să vă fac oameni pe voi ! Știți cum ?

Zice Nicky :

— Foarte bine, că d'aia se cheamă că sîntem prieteni.

Zice Chibrit :

— Nu.

Zic eu :

— Și cum vrei să procedezi în treaba asta ?

Zice iar Chibrit :

— Hai, mă' Nelule, hai, măi băiete. Nu fi tu escroc așa cum știi tu să fii, că s-a cam învechit figura asta.

Zice iar Nelu :

— Uite, mă' băieți, cum stă treaba. Adică alaltăieri vine domnu' Schwarz la mine, mă privește cu privirea lui a' pătrunzătoare, parcă mi-ar număra toate firele de păr din barbă, știți și voi cum e, îmi pune mîna pe umăr și zice : „Mă' Nelule, eu vreau să te fac om. Auzi mă ?... Tu lucrezi cam demultișor la mine." Eu : „Demultișor ? De-abia dacă s-a făcut cinșpe ani." El : „Da' ești mulțumit ?" „De, putea să fie și mai rău, zic, da' putea să fie și mai bine." Zice : „Mă' băiete, dacă rezolvăm noi cazul ăsta, o să fie mai bine, zice. O să fie mai bine și pentru tine, o să fie mai bine și pentru mine." Zic eu : „Asta trebuie să fie un caz... ăă... domnu' Schwarz... neobișnuit." Zice : „Nu e neobișnuit, da' e crucial." Zic : „...adică ce înseamnă crucial ?" Zice : „E, adică, al dracului de important." Zic : „În regulă, șefule !" Zice : „Alege trei băieți și vino cu ei la nouă la mine !".

Şi în timpul ăsta Nelu îşi trece privirea de la unu' la altu', se scarpină în creştetu' capului, suflă în spuma de bere şi pe urmă, numai după vreo treizeci de secunde bătute la ceasu' ăla mare de la Universitate, zice :

— V-am ales pe voi.

Ne întîlnim a doua zi dimineaţă toţi patru în biroul domnului Schwarz, care ne zice afacerea, în cuvintele lui :

— Să ştiţi că nu-i uşor. Asta-i o afacere încurcată.

Adică noi să-l urmărim pe unu' Leguma. Unu', adică legumă mare, adică personaj foarte important, care înfăptuise adică cine ştie ce ticăloşii.

Acum noi numele nu i-l cunoşteam şi nici nu trebuia să i-l cunoaştem. Asta era treaba lu' domnu' Schwarz, nu ? Şi nu ştiam nici ce ticăloşii făcuse, adică era vorba de un fel de hoţii şi vardiştii, noi îl urmăream pe omu' şi omu' nu trebuia să bage de seamă. Acuma, dacă bagă omu' de seamă ce ne facem ?

— *Tant pis* [1], zice domnu' Schwarz.

Fie şi aşa : „Tantii !"

Nu trebuie adică pierdut din vedere nici o secundă, să fim mereu cu ochii pe el.

— Cu ochii-n patru !

Să ştim exact unde merge, cu cine se-ntîlneşte.

— Şi cît bacşiş dă la masă, *comme exemple.*

Acum să vă spui o cestie. Treaba asta trebuia să meargă ca pe roate. Aşa trebuia !

Numai că n-a mers treaba asta ca pe roate şi tocmai din pricina asta ne-am despărţit noi, eu şi cu Agenţia de detectivi Schwarz.

Stăteam eu într-o noapte acolo, pe strada cutare la numărul cutare, unde locuia leguma aia. Stradă frumoasă, casă frumoasă, număr cu soţ. Stăteam acolo şi mă uitam la stele că luna chiar apunea. Mă uitam la ea cum apune, acum mă uitam la stele şi mă gîndeam, aşa în general, mai

[1] Cu atît mai rău (n. r.).

trăgînd un fum de ţigară, mai scuipînd pe trotuar, că se făcuse o băltoacă de sucombaseră trei muşte-n ea.

Eram cu Nicky. Ăsta adormise în maşină, pentru că, vezi dumneata, aveam o maşină la dispoziţie, nu era puţin lucru să fii detectiv la domnu' Schwarz. Aveam o maşină pe care o ascunsesem pe o stradă lăturalnică, la vreo treizeci de paşi de casa Legumii. Da' eu stăteam chiar lîngă gard, stăteam şi fumam o ţigară.

Acum să ştii dumneata că în noaptea aia Leguma nu era singur. Cu vreo trei ore înainte trimisese birja goală şi cînd a venit birja înapoi nu mai era goală. Am dedus asta din aceea că a coborît un ins din birjă. Deci birja plecase cu un scop şi se întorsese ...dom'le, eu mă pricep să vorbesc frumos, da' acuma iartă-mă, sînt puţin obosit, nu-i aşa că se vede şi după ochelari, vreau să spun că s-au cam aburit şi nu te mai văd pe la colţuri, las'că am eu grijă, am o batistă fină din piele de căprioară fină, dacă vrei să-ţi strălucească ochelarii şterge-i cu piele de căprioară.

N-ai ochelari ?

Nu-i nimic.

De soare ?

Şi pe aceia poţi să-i ştergi. Dacă vrei să strălucească. Nu-i aşa ?

Zic deci, birja se întorsese cu un individ. Bărbatul ăla intrase în curte şi Leguma l-a întîmpinat la poartă şi pe urmă toată noaptea a ars lumina la una din camere în casa lu' Leguma. Dom'le, casă serioasă, cu camere multe şi mari.

Zic deci ! Iacă că iese bărbatul, iacă că iese şi Leguma, ies amîndoi în curte şi bărbatu', individu' din birjă, îi zice lu' Leguma :

— Tată socrule, tu fii tare ca o stîncă, nu uita că eşti romîncă !

Poate că n-a zis chiar aşa. Eu am auzit numa' începutul şi restu' m-am gîndit că treb'e să fie cum ţi l-a spus mai

'nainte, că am în bucătărie un ştergar cusut de mînă, alb pe fond roşu, dom'le, o minunăţie ! şi scrie pe el cum ţi-am spus : „Tu fii tare ca o stîncă, nu uita că eşti româncă !"

Da' el mai zice :

— Faci lucrurile pe care le faci în mod obişnuit şi nu iei legătura cu nimeni !

Leguma zice :

— Contez mult pe tine.

Acum individu' se apropiase cam mult de poartă, aşa că am preferat să mă retrag cu multă discreţie spre o fundătură de unde puteam zări totu' da' de unde n-am mai auzit nimic, aşa că restul conversaţiei nu pot să ţi-l mai reiterez, cum zice Haralamb, văru-miu, la care i-a cam sărit o doagă.

Acum bărbatu' iese afară şi Leguma intră înăuntru, prea multe n-au mai vorbit deci.

Acum eu cred aşa : „Dom'le, îmi zic, ce-au avut de discutat au discutat în casă, ce discută acum ...astea sînt, dom'le, nimicuri. Important e ce-au vorbit în casă şi eu asta n-am auzit. Dar poate că..."

M-am gîndit că poate că tot e bine că adică am aflat că individu' e ginerele Legumii. *Asta* era un lucru important.

Iese, dom'le, individu' pe stradă şi ce mă gîndesc eu ? Mă gîndesc : „Mă iau după el şi văd unde merge. Acum sigur că domnu' Schwarz o să mă laude pentru treaba asta."

Canalia aia de om de conducea cotineaţa aia de Agenţie de detectivi !

Şi individu', bărbatu', o ia pe stradă şi tot merge aşa fluierînd, şi eu, ce mă gîndesc ? Hai să fac şi eu ca el. Poate ajung şi cu tot atît de departe. Mă iau după el, numa' că nu fluier, asta nu-i de *bon ton*. Da' merg numa' aşa, după el, la vreo cinzeci de metri în spate. Şi ne plimbăm, dom'le, aşa vreo jumate de oră pînă cînd intră în parcu'

Cișmigiu, pe la intrarea de la Primărie, și eu îl pierd din vedere.

Următorul lucru pe care îl știu e că eram cu Nelu în biroul lui Schwarz. Nu-mi mai amintesc prea bine ce s-a întîmplat, da' probabil că m-am întors la Agenție unde Nelu făcea permanență, adică dormea. M-am întors la Agenție să-i fac raportul. Lucrurile astea trebuiesc spuse. Ce zice Nelu ?

— Dă o țigară !

Îi dau o țigară. Acum venea partea mai grea a lucrurilor. Zic :

— Nelule ! Și fac o pauză așa, ca în piesele alea la care se duce fiică-mea Georgeta. Noi ne cunoaștem de multă vreme, Nelule, zic. Ce, nu-i așa ?

Nelu se prinde că vreau să-i spun ceva... așa mai neplăcut. Nelu ăsta era băiat deștept, ce-ți zic eu dumitale. Zice, pe un ton absent :

— Chiar așa multă... nu e.

Acum Nelu se cam săturase el de toată povestea asta, de jocul ăsta al nostru, că se uită așa la mine... întrebător. Se uită și zice, ceva mai apăsat :

— Zi, mă Blondy, ce-ai de spus și lasă-mă în pace !

Zic :

— Uite ! cam asta-i povestea.

Și îi povestesc de-a fir în păr tot ce-ți povesteam și dumitale.

Mă opresc.

Nelu :

— Asta-i tot ?

Nu zic nimic, asta e una din întrebările alea care nu cer răspuns. Așa că e tot rîndu' lu' Nelu să spună :

— Păi nu-i bine, nu-i bine deloc.

Ridică furca telefonului și formează numărul de acasă a' lui Schwarz. Îi spune toată tărășenia, pune furca telefonului la loc și se uită la mine.

Zic :

— Ce-a zis Schwarz, e supărat ?
Zice :
— Nu.
Zic :
— A zis că mă dă afară ?
Zice :
— Nu !
— Asta-i bine ! zic.
— Nu e bine ! zice.
Zic :
— Cum, nu e bine ?
Zice :
— El nu te dă afară, *eu* te dau afară !

La care eu îmi iau pălăria din cuier şi ies. Şi ăsta e ultimul lucru pe care l-am făcut împreună, Nelu şi cu mine.

Acum cealaltă întîmplare pe care vreau să ţi-o povestesc, care e legată într-un fel de prima, care o lămureşte adică pe prima.

S-a întîmplat după două sau trei zile.

După ce am avut discuţia cu Nelu eu nu am mai călcat prin birourile Agenţiei de detectivi Schwarz & Braun niciodată. Ce să mai caut acolo. Lucruri din astea, lucruri din astea nu le spui lui Blondu', nimeni nu i-a mai spus aşa ceva lu' Blondu' pînă atunci, că-l dă adică afară... chiar dacă nu a vrut să spună asta, chiar dacă a glumit. Glume de felu' ăsta tot nu faci cu Blondu'. Aşa că prin Agenţie eu nu am mai trecut, deşi aveam un salariu de luat pe luna trecută, şi nici pe de-alde Schwarz sau pe de-alde Nelu nu i-am mai văzut.

A doua întîmplare este şi nu este legată de prima. Poate într-un fel e legată, asta ca un fel de morală.

Dom'le, acum ce să-ţi spun ! Imediat după ce am plecat de la Schwarz m-am şi gîndit să mă angajez la o altă

agenție de felu' ăsta. Ce să-ți spun ? Asta era meseria mea și eu nu știam alta, eram copoi, copoi particular.

Zis și făcut. Mă angajez la o agenție de detectivi. Da' înainte de asta vreau să mă odihnesc și eu oleacă. Să mai văd lumea, să mai *văd* cîrciumile din București, să mai bat străzile, să mai schimb o vorbă cu compatrioții mei necunoscuți. Așa că întîi m-am interesat cam de ce posibilități aș avea la o agenție de detectivi, pe urmă m-am pus pe bătut cîrciumile. Acum posibilități aveam, pentru că la Schwarz & Braun îmi făcusem și eu un fel de renume. Eram, adică, cunoscut în anumite cercuri. Eram bine cunoscut. Și existau posibilități și în celălalt domeniu, ...îmi pusesem ceva bani la ciorap. Deci — țuicomicina !

Dom'le, povestea ar fi cum urmează.

Ieșeam într-o seară. Nu era încă noapte, poate era șase jumate, poate era mai devreme, poate era mai tîrziu, asta n-aș ști să-ți spun. Ieșeam dintr-o cîrciumă. Acum, prea mult nu băusem, doar vreo șase halbe de bere cu cîte o sută cincizeci de grame de țuică, combinație care îmi place mie mai mult. Poate au fost numai două halbe și-o țuică, nu mai știu... Nu băusem prea mult, că banii de la ciorap n-au fost milioane... Deci mă gîndeam cam așa : „Oare unde aș putea termina ziua asta care a început așa plăcut ? Unde s-o termin tot așa de bine ?"

Și o iau așa pe stradă, pas de promenadă, aprind o țigară și mă mai agăț din cînd în cînd de un felinar.

Dom'le ! Și cum fumam așa și mă uitam la stelele galbene ale felinarelor, că mie totdeauna cînd beau puțin mi se face chef de poezie, dom'le !, și cum mă uitam așa și îmi ziceam că felinarele astea pe un bulevard, erau, dom'le, ca stelele pe Calea Laptelui, văd o figură, la vreo zece metri în față. Văd o figură care mi se pare cunoscută. Mă gîndesc bine : „Dom'le, oare de unde-l cunosc eu pe figura asta ?"

Și, deodată, mi se face lumină în cap, mi se face o lumină mare : „Asta-i Leguma !"

Şi pe urmă, al doilea gînd : „Treb'e să fie şi unu' din băieţi după el, că ăştia îl urmăresc zi şi noapte."

Da' pe urmă văd că nu-l urmăreşte nimeni şi iară-mi zic : „Bă' Blondule, tu te-ai prostit de tot. Asta nu poate să fie Leguma. Nu-l urmăresc băieţii !"

Ergo, nu poate să fie Leguma. *Ergo,* aşa zice nevastă-mea, femeie cu carte.

Şi al treilea gînd, că mintea mea lucrează ca motoarele alea trifazate, mai ales după ce-am băut şase halbe de bere cu cîte o sută de grame de ţuică în fiecare (sau poate numai o halbă ? numai o ţuică ?) : „Însă.! Dacă totuşi e Leguma... asta înseamnă că băieţii l-au scăpat de sub urmărire..."

Ha ! ha ! Domnu' Schwarz. Adică domnu' Schwarz cu tot aparatu' lui de detectivi specialişti, în frunte cu măgaru' ăla de Nelu care-şi permite să facă bancuri proaste pe seama mea, cu Nicky şi cu Chibrit care sînt băieţi buni, da' cam asta-i tot ce s-ar putea spune despre ei, domnu' Schwarz nu ştie unde-i Leguma în clipa de faţă şi Blondu', pe care nici măcar nu-l interesează atîtica ce face leguma aia a lor, şi nici nu-l interesează cine e Leguma şi de ce îi zic băieţii Leguma, ...şi pentru asta nici măcar ce face în clipa asta canalia de domnu' Schwarz cu canalia aia mai mică de Nelu Ţiganu', de l-au scăpat din vedere..., adică Blondu' ştie. Dom'le, asta e o cestie !

Dom'le, ăsta trebuie să fie un felinar. Altceva nu poate să fie, mai ales dacă te gîndeşti şi la faptul că are un bec galben în vîrf. Şi, la o distanţă cam cît între felinaru' ăsta şi felinaru' ălălalt, ăla care vine după felinaru' care se sprijină de mine, o umbră, dom'le, o figură care seamănă leit cu Leguma. Pe care l-am urmărit atîtea zile, dom'le, atîtea zile în şir fără să-l pierdem din vedere, şi iată şi răsplata, adică mă văd aruncat pe stradă ca o jucărie stricată, ca un felinar, domnule, sufletul meu se simţea ca un felinar.

Dumneata ce-ai fi făcut în locul meu ?
Eu uite ce-am făcut !

M-am luat după umbră, după figură, după Legumă... ce mai ! Cum trecea Leguma de un felinar, eu treceam lîngă felinarul din spate... și tot așa, dom'le. Cît a durat asta nu pot să-ți spun, da' parcă tot Bucureștiu' era o pădure de felinare.

Numa' că la un moment dat nu l-am mai văzut. A dispărut de parc-ar fi intrat într-un zid. Și eu am alergat și m-am ținut de un felinar dar n-am mai văzut nimic, asta un timp... probabil c-am adormit puțin, că-mi tot treceau prin cap, dom'le — de parcă aș fi fost o mașină mecanică din alea la care se joacă copiii : un ecran așa... mare, pe care trec avioane — prin capul meu treceau, dom'le, nu avioane, ci niște pete luminoase, niște pete galbene... stele ?... sau felinare ?... nu reușeam deloc să-mi dau seama...

Pe urmă cred că m-am trezit, asta după ce poate trecuse o oră sau poate trecuse mai mult, nu-ți pot spune că nu știu. Asta cred. Adică cred că m-am trezit, că din nou l-am văzut pe Leguma care se uita la mine, așa ...de sus. Probabil că eram puțin obosit și mă sprijineam acum și de trotuar.

Se uita la mine de sus și-i picurau pe obraji picături mari, strălucitoare și galbene, stele, dom'le, sau felinare. S-a uitat la mine un timp, așa... lung ; și pe urmă a plecat grăbit.

Și nici pe el nu l-am mai văzut de atunci niciodată, cum nu i-am mai văzut niciodată nici pe vechii mei prieteni : Nelu, Nicky și Chibrit, și nici pe canalia aia de Schwarz, neamțu' ăla ce se dădea drept detectiv.

Doar atîta îmi amintesc că pe urmă am adormit din nou și cînd m-am trezit era deja lumină pe afară și felinarele se stingeau încet, unu' cîte unu', strada era pustie și m-am uitat puțin în sus și lucrul ăsta nu mi s-a părut din

cale afară de greu, pentru că stăteam culcat cu spatele pe trotuar și cu capul sprijinit de-un stîlp de înaltă tensiune.

În fața mea era o casă plină de vitrine și cu o inscripție mare deasupra vitrinei. Și numai așa... ca să știu și eu unde mi-am petrecut o noapte din tinerețile mele, m-am uitat ce scria acolo sus, deasupra vitrinei, și de lucrul ăsta îmi amintesc și azi... în timp ce pe altele, lucruri mult mai importante, dom'le, le-am uitat de mult.

Și pe inscripția aia scria : *Galeriile Lafayette.*

Capitolul XI : POLIȚISTUL

— Eu sînt polițist. Toată viața mea am făcut meseria asta. Pînă am ieșit la pensie. Așa mă cunoaște toată lumea. Vecinii îmi zic „polițaiu'". Poate că ți se pare că nu e un lucru care să facă plăcere. Ei bine ! Mie-mi place.

Eu sînt polițist. Nu prea știu altceva. Unii se laudă că în viața lor ar exista o mulțime de lucruri frumoase : cărți, flori, dragoste, talent, poezie. Dar asta e literatură. Eu știu că în viață există fișe și dosare. De aceea nici nu mă mir vizita dumitale. Și dumneata ești, în felul dumitale, un polițist, un polițist nenorocos.

După ce mi-ai telefonat, primul lucru pe care l-am făcut a fost să arunc o privire prin dosarele mele. Nu a fost greu să găsesc ceea ce cauți. Dosarul George G. este cel mai scurt din dosarele mele. O singură foaie de hîrtie, aproape albă.

Într-o zi din mai 1942 am fost convocat în biroul comisarului Dragnea, superiorul meu direct. Omul ăsta avea totdeauna idei. E un lucru pe care îl găsești mai rar printre noi — lumea, adică, vrea să fie așa. Eu zic că oamenii cu idei îi găsești mai rar, peste tot.

Cînd am intrat, primul lucru pe care l-a făcut comisarul a fost să mă întrebe :

— Îl cunoști pe George G. ?

— Nu !

Cînd pot, răspund nu. Asta te scutește de multe încurcături.

— Atunci, faceți cunoștință.

— La ordinele dumneavoastră !

Toată lumea, la noi, e la ordinele cuiva. Pe mine, asta mă calmează.

— George G. se află acum pe strada cutare la numărul cutare.

Strada era a Ghioceilor. Ce nume caraghioase dau oamenii străzilor. Nu ar fi mai bine să le numeroteze, pur și simplu ? Ghioceilor, numărul 6. Cel puțin cu numerele caselor se procedează normal.

— Pleci imediat.

La noi tot timpul se vine și se pleacă.

Și așa am plecat să-l cunosc pe George G. Am luat doi băieți cu mine. Așa se spune, băieți ; unu' avea cincizeci de ani, aproape să iasă la pensie, celălalt era aproape de-o vîrstă cu mine. Numai că eu eram superiorul lui, așa cum comisarul Dragnea era superiorul meu.

În garaj unul din ei mă și întreabă :

— Unde mergem ?

Așa le place unora să întrebe, să-și dea importanță.

— Mergem pe strada Ghioceilor.

După mine asta era tot ce trebuie să știe un polițist care lucrează la serviciul Acțiune.

— Parcă am mai fost pe acolo.

— Nu zic nu.

Cînd pot, nu zic nu. E mai simplu.

La jumătatea drumului mașina se oprește. Pană de cauciuc. Am pierdut jumătate de oră cu reparațiile. Jumătatea asta de oră, ai să vezi, a schimbat multe lucruri. A însemnat viața unui om. Nu că aș da mult pe viața unui om intrat pe mîinile comisarului Dragnea.

Astea nu sînt gînduri pentru care ai timp, la poliție.

Cînd am ajuns la intrarea străzii Ghioceilor, le-am spus băieților să stingă motorul. Restul drumului l-am făcut pe jos.

Mie nu-mi place zgomotul.

Cînd am ajuns în dreptul numărului 6 și am început să batem la ușă, dinăuntru s-a auzit o împușcătură. Am spart ușa și am intrat cu pistoalele în mînă.

În mijlocul încăperii zăcea, lîngă o masă, un bărbat într-o baltă de sînge. Asta e o frază de roman. Da' se întîmplă uneori și în viață. În spatele casei am zărit silueta unui bărbat care alerga. Probabil că trăsese prin fereastră și o luase la fugă cînd ne-a văzut dînd buzna în casă.

L-am urmărit pe străduțe strîmte și întortocheate. Astea îngreunează mult meseria noastră, străduțele strîmte și întortocheate. Dacă mă crezi, dar poate că nu mă crezi, cele mai multe din crimele pe care le-am anchetat au fost comise pe străduțe strîmte, străduțe întunecoase și întortocheate.

Apoi am ieșit pe un bulevard și totul ar fi fost foarte ușor, dacă omul meu nu s-ar fi gîndit să intre într-un magazin. Acolo i-am pierdut urma.

Ce să-i faci, nu le poți cîștiga pe toate.

Da, ai dreptate, cele două intrări ale magazinului erau pe două străzi diferite.

Cum se numea ?

Stai puțin. Am totul notat pe hîrtie :

Galeriile Lafayette.

Capitolul XII : VALENTIN

În noaptea aceea aflasem că Panaitescu era unul din vremelnicii noştri aliaţi din umbră. Mai aflasem că legătura dintre el şi tatăl dumitale fusese deja semnalată poliţiei ; că în acelaşi timp, Schwarz, unul din cei mai buni copoi particulari din Bucureşti, se şi găsea pe urmele lor. Rolul meu se încheia aici. Nu eram decît o piesă într-un angrenaj uriaş, de acţiunile mele depindeau vieţile unui mare număr de oameni, nu puteam să le pun în primejdie printr-o mişcare insuficient gîndită. Nu eram decît o piesă ; dar una înzestrată cu raţiune.

Mă simţeam legat în profunzime de faptele tovarăşilor mei, victoriile şi înfrîngerile lor îmi lăsau pe suflet pecetea amintirii. Eram tînăr, aş fi dorit să fiu pretutindeni, să pot lupta pretutindeni. Eram destul de bătrîn ca să pot înţelege că nu pot lupta pretutindeni.

Erau vremuri tulburi, fluviul istoriei tîra după sine tot felul de deşeuri, de trunchiuri putrezite, de cadavre umflate, acoperite de pete de ulei. Puţini au fost cei care, prin ceea ce părea o junglă primordială, au ştiut să înţeleagă, să vadă drumul spre lumină, au ştiut să izbîndească. Iar pe lîngă cei care au ştiut au fost cei care au crezut, cei care au avut încredere.

Un astfel de om a fost tatăl tău.

Dacă i-ai pune acţiunile, gîndurile şi visurile, şi încăpăţînarea într-o balanţă, şi ai aşeza pe celălalt braţ setea de putere a lui Schwarz, setea de bani a lui Panai-

tescu, setea de neant a comisarului Dragnea — și, de ce nu, inteligența lor ; și ai lăsa judecata în seama acestui instrument precis și necruțător ; poate că brațul balanței s-ar apleca de partea celor din urmă.

Numai că tatăl tău avea ceea ce nu o să aibă niciodată Panaitești acestei lumi — privilegiul de a nu fi singur, și, de ce să ne ascundem de vorbe mari, un ideal. Datorită lui el aparținea deja unei lumi care avea să se nască, datorită lui își dăruia existența, obosită și tenace, istoriei.

Noi am fost și am învins numai fiind împreună. Cei morți au rămas cu noi, pentru că visul care fusese al lor era și visul nostru.

Și acum, cînd mă întrebi, cum m-am întrebat și nu am încetat să mă întreb eu de atunci (pentru că neîncetat ne punem întrebări și ne dăm răspunsuri) : „Ce rămîne dintr-un om ?", acum, azi, am să-ți răspund, cum ți-aș fi spus și odinioară, cum ți-ar spune oricare dintre noi, dacă l-ai întreba :

— Speranța.

CUPRINS

Capitolul I :	ALEXANDRU	10
Capitolul II :	DUMITRU	14
Capitolul III :	VALENTIN (Insert : Dumitru)	17
Capitolul IV :	SCHWARZ	29
Capitolul V :	SCHWARZ	43
Capitolul VI :	NELU	59
Capitolul VII :	VALENTIN	77
Capitolul VIII :	NELU	88
Capitolul IX :	COMISARUL	101
Capitolul X :	BLONDU'	116
Capitolul XI :	POLIȚISTUL	130
Capitolul XII :	VALENTIN	133

Lector : HERTA SPUHN
Tehnoredactor : CORNEL CRISTESCU

Bun de tipar 24.X.1980. Apărut 1980.
Comanda nr. 1661. Coli de tipar 4,25.

Comanda nr. 526
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București. — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

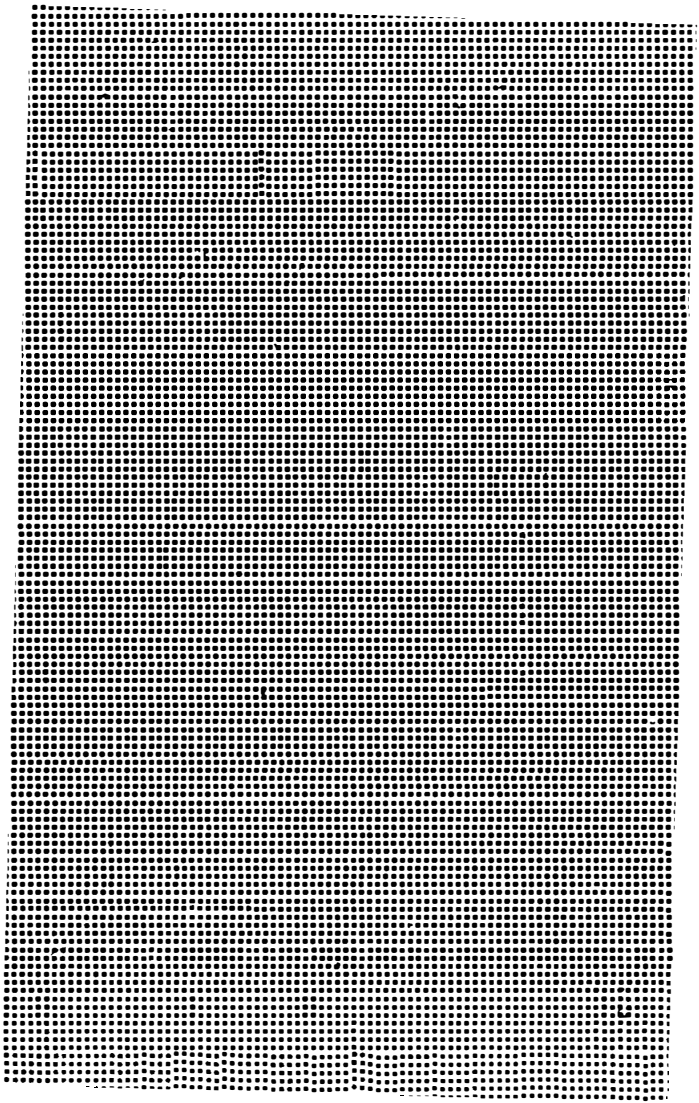

colecția aventura

MIRCEA LUCA

Mircea Luca s-a născut în 1953 la Tg. Mureș. A absolvit Universitatea din București în anul 1976. Este profesor de limba engleză.

CELE PATRU DIMENSIUNI ALE MEMORIEI

Erau trei, în haine cenușii de ploaie. Soarele scăpătat, pe cînd unul dintre ei urcă treptele dinspre trotuar și lovi capul înnegrit al leului de la intrare de trei ori.

...Cît de rău îmi pare că trebuie să te dezamăgesc, îmi spuse Alexandru N., cu veșnica lui țigară înfiptă în colțul buzei. Ideea celor trei oameni îmbrăcați în haine întunecoase de ploaie nu e rea deloc. Prezența lor misterioasă, sugestia romantică a apariției lor crepusculare în reflecția unei oglinzi, apoi numărul lor, îmbălsămat de simboluri străvechi...
Dar în istoria adevărată a acelei nopți ei nu sînt decît o coincidență.

Lei 4,75